

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HÜSN Ü AŞK İLE
ROMEO VE JULİET'İN ANLATI TEKNİĞİ
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN **HAZIRLAYAN**
PROF.DR. SÜLEYMAN ÇALDAK **SEMİH ATLI**

MALATYA-2021

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**HÜSN Ü AŞK İLE
ROMEO VE JULİET'İN ANLATI TEKNİĞİ
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

SEMİH ATLI

MALATYA-2021

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HÜSN Ü AŞK İLE
ROMEO VE JULİET'İN ANLATI TEKNİĞİ
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEKLİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof.Dr.Süleyman ÇALDAK

HAZIRLAYAN

Semih ATLI

Jürimiz tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans tezini (oy birliği/ oy çokluğu ile) başarılı bularak Türk Dili ve Edebiyatı AnaBilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul etmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvanı, Adı Soyadı

İmza

1.

2.

3.

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. MEHMET KUBAT

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ONURSÖZÜ

Prof.Dr. Süleyman ÇALDAK'ın danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım "*Hüsn ü Aşk ile Romeo ve Juliet'in Anlatı Tekniği Açısından Karşılaştırılması*" başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün eserlerin hem metni içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

SEMİH ATLI

ÖNSÖZ

“Benjamin Franklin elektriği bulmasaydı, muhakkak bir gün biri elektriği bulacaktı ama Balzac Goriot Baba’yı yazmasaydı bir daha kimse Goriot Baba’yı yazamayacaktı.” sözü sanatçının ve bıraktığı eserin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Her türlü icat zamanı geldiğinde muhakkak bulunur ama sanat eseri biriciktir ve ancak onu yazan tarafından sadece bir kere yazılabilir. Sanatçının insanlığa hediye ettiği her sanat eseri de bireysel olarak; sanatçının düşüncesinden, dünya görüşünden ve duygularından izler taşıırken; toplumsal yönden de dönemin ruhundan, düşünce tarzından ve kültürel yapısından izler taşır.

Hüsn ü Aşk’taki olaylar bireysel olarak Galib’in duygularını ve dünya görüşünü yansıtmalarının yanı sıra bir coğrafyadan, yani Doğu dünyasının ruhundan da önemli izler taşımaktadır. Hüsn ü Aşk’ı okuyan bir insan Doğu dünyasının aşka bakışını, sevgiliye verdiği değeri görür. Aynı şekilde Romeo ve Juliet, Shakespeare’in düşüncelerini ve duygu dünyasını yansıttığı gibi, Batı dünyasının ruhundan izler de taşımaktadır. Romeo ve Juliet’i okuyan ya da izleyen bir insan Batı dünyasının aşka bakışını, sevgiliye verdiği değeri görür.

“Hüsn ü Aşk ve Romeo Juliet’in Anlatı Tekniği Açısından Karşılaştırılması” başlıklı bu tez çalışması iki ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm, iki eserin olay örgüsü açısından karşılaştırılıp; bu bölümde her iki eser de olayların akışına göre üç bölüme ayrılarak, tanımlanmış ve karşılaştırılmıştır. İkinci bölümde iki eserin muhteva yönünden karşılaştırması yapılmıştır. Bu bölümde de şahıs kadrosu bölümünde açıklama yapıp iki eserin de karakterleri ayrı ayrı analiz edilmiş, ayrıca benzer karakterler birlikte de ele alınmıştır. Zaman bölümünde açıklama yapıp iki eser ayrı ayrı analiz edilmiştir. Mekân bölümünde açıklama yapıp iki eser ayrı ayrı analiz edilmiştir. Anlatıcı ve Bakış açısı bölümünde açıklama yapıp iki eser de ayrı ayrı analiz edilmiştir. Kaynakça bölümü alfabetik sıralamaya göre yazılmıştır.

Bu çalışmanın gerek konu belirleme, gerekse hazırlık sürecinde bilgilerini, tecrübelerini ve zamanını esirgemeyerek bana her konuda yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. Süleyman ÇALDAK’a, çalışmam esnasında sabır ve öz veri gösterip maddi, manevi desteklerini esirgemeyen aileme teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

Sanat yapıtlarının konuları, farklı coğrafyalarda benzer olsa da bu konuların işleniş tarzı, ele alınışı farklılık göstermektedir. XVIII. yüzyıl Doğu dünyasının en büyük sanatçılarından olan Şeyh Galib ile XVI. yüzyıl Batı dünyasının en büyük sanatçılarından olan William Shakespeare'in iki kahramanlı olan aşk hikâyelerini karşılaştırarak Doğu ve Batı'da aşkın nasıl işlendiği hakkında bir fikir sahibi olmak mümkündür.

Hüsn ü Aşk ile Romeo ve Juliet'in Anlatı Tekniği Bakımından Karşılaştırılması başlıklı bu tez çalışması ile iki eser arasındaki olay örgüsü ve şahıs kadrosu, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı bakımından benzer ve farklı yönlerini incelemeyi amaçladık. Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm, her iki eserde anlatılan hikâyelerin olay örgüsünün incelendiği bölümlerden oluşmaktadır. Bu hikâyeler her iki eserde de olayların gelişimine göre üç kesit şeklinde verildi. Bu kesitlerinin başladığı ve bittiği yerler her kesit başlığının altında açıklandı. Hüsn ü Aşk'ın birinci kesitinde ek olarak Kabilenin Aşk'tan Önce ve Aşk'tan Sonraki Değişimi başlığına yer verildi.

İkinci bölüm, iki eserin şahıs kadrosu, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı başlıklarından oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Galib, William Shakespeare, Hüsn ü Aşk, Romeo ve Juliet

SUMMARY

The subject matters of the artworks are differential in terms of discourse and approaching styles of these themes even though they are similar in different regions. It is possible to have an idea on how love is treated in East and West by comparing two heroes love stories of William Shakespeare, who is one of the greatest artists of westernWorld in XVI. Century and Şeyh Galib, who is one of the greatest artists of Eastern Worldin XVIII. Century.

In this thesis study, titled as “The Examination of Hüsn ü Aşk and Romeo & Juliet in Terms of Narration Technique”, It is aimed to examine similar and different aspects of these two literary works in terms of plot & characters, time, place, narrator and perspectives. The study consists of two main chapters.

The First Chapter includes examination of plots narrated stories in both literary Works. These stories were classified in three chapters according to the development of events in both Works. The beginning and ending parts of these sections were explained under each title of chapters. The title of “ Change of Tribes Before and After Love” took place in the first chapter of Hüsn ü Aşk. The Second Chapter includes the Titles of “Characters, Time, Place, Narrator and Perspective”

Keywords: Şeyh Galib, William Shakespeare, Hüsn and Aşk, Romeo and Juliet

İÇİNDEKİLER

ONURSÖZÜ	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
1.ŞEYH GALİB'İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ.....	3
ESERLERİ	4
Divan:.....	4
Hüsn ü Aşk:.....	4
Şerh-i Cezire-i Mesnevî:	4
Es-Sohbetü's Sâfiyye:	5
2.WILLIAM SHAKESPEARE'İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ	5
ESERLERİ	6
Trajediler:.....	6
Tarihi Oyunlar:.....	6
Komediler:	6
BİRİNCİ BÖLÜM	7
1.HÜSN Ü AŞK İLE ROMEO VE JULİET'İN OLAYÖRGÜSÜ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI.....	7
1.1.Hüsn ü Aşk'ın Özeti.....	7
1.2.Romeo ve Juliet'in Özeti.....	8
2.Hüsn ü Aşk Birinci Kesit	10
2.1.Kabilenin Aşk'tan Önce ve Aşk'tan Sonraki Durumu.....	21
3.Romeo ve Juliet Birinci Kesit.....	30
4.Hüsn ü Aşk İkinci Kesit	38
5.Romeo ve Juliet İkinci Kesit	48
6.Hüsn ü Aşk Üçüncü Kesit	58
7.Romeo ve Juliet Üçüncü Kesit.....	61
İKİNCİ BÖLÜM.....	66

1.HÜSN Ü AŞK VE ROMEO JULİET’İN MUHTEVA YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI.....	66
1.1.Şahıs Kadrosu	67
1.2.Hüsn ü Aşk’ın şahıs kadrosu:.....	68
1.3.Hüsn:	68
1.4.Aşk	73
1.5.Beni-Mahabbet Kabilesi.....	76
1.6.Sühan.....	78
1.7.Gayret.....	78
1.8.Molla-yı Cünun	79
1.9.İsmet.....	79
1.10.Hayret.....	80
1.11.Hüsrübâ	80
2.Romeo ve Juliet’in Şahıs Kadrosu	81
2.1.Romeo	81
2.2.Juliet	82
2.3.Montague	83
2.4.Capulet	83
2.5.Lady Montague	83
2.6.Lady Capulet	84
2.7.Rahip Lawrence	84
2.8.Dadı	85
2.9.Kont Paris.....	85
2.10.Mercutio	85
2.11.Tybalt	85
2.12.Benvolio	85
2.13.Prens Escalus.....	85
2.14.Rosaline.....	86
2.15.Fon Karakterler	86
3. BENZER YAPIDAKİ KARAKTERLERİN MUKAYESESİ.....	86
3.1.Hüsn ve Aşk, Romeo ve Juliet	86
3.2.Montague, Capulet, Lady Montague, Lady Capulet ve Benî Mahabbet Kabilesi.....	89
3.3.Cünûn Mollası ve Rahip Lawrence.....	90

3.4.Sühan ve Juliet’in Dadısı	90
4.Zaman.....	91
4.1.Hüsn ü Aşk’ta Zaman	92
4.2.Romeo ve Juliet’te Zaman	93
5.Mekân.....	93
5.1.Hüsn ü Aşk’ta Mekân	94
5.2.Romeo ve Juliet’te Mekân	98
6.Anlatıcı ve Bakış Açısı	100
6.1. Hüsn ü Aşk’taAnlatıcı ve Bakış Açısı	100
6.2.Romeo ve Juliet’te AnlatıcıveBakış Açısı	101
SONUÇ	102
KAYNAKÇA.....	105

KISALTMALAR

vb. : ve benzeri

Yay. :Yayınları

yy. : yüzyıl

s. : sayfa

Çev. : çeviren

GİRİŞ

Romeo ve Juliet 16. yüzyılın sonlarında tiyatro oyunu olarak yazılmış ve oynanmış bir eserdir. Hüsn ü Aşk da 18. yüzyılda mesnevi tarzında yazılmış bir eserdir. Her iki eser birbirinden farklı zamanlarda, farklı coğrafyalarda, farklı türlerde yazılmıştır. Shakespeare, Arthur Brooke'un 1562 yılında yazdığı *The Tragicall Historye of Romeus and Juliet* adlı şiirden esinlenmiştir. (Foley-Coates, 2016: 223) Şeyh Galib, bir mecliste Nâbî'nin Hayr-abâd eserinden meclistekiler tarafından bahsedilirken bu esere bir nazire yazılmasının mümkün olmadığını söylemeleri üzerine ondan daha iyi bir eser yazmak için Hüsn ü Aşk eserini kaleme aldığını söyler (Galib, 2017: 12-16). Şeyh Galib, eserinde Mevlana'nın Mesnevi'sinden esinlendiğini söyler. İki eser de çıkış noktalarında başka eserlerden esinlense de her iki yazarın eserlerini özgün ve başarılı bir dil ve hayal dünyası ile işlemesiyle eserler özgün birer eser haline gelmiştir.

16. yüzyılda bile bu basmakalıp aşk hikâyesi, klişe gibi gelebilir ancak Shakespeare bunu anlatılmış olan en iyi aşk hikâyelerinden biri haline getirmeyi başarmıştır (Foley-Coates, 2016: 223). Aradan yüz yıllar geçmesine rağmen, birçok farklı dile çevrilen, birçok kez filme uyarlanan, neredeyse her ülkede bilinen bir aşk hikâyesi olması, eserin başarısını göstermektedir.

Şeyh Galib, Hüsn ü Aşk'ta alegorik bir anlatıma ve yeni hayallere başvurarak, onumesnevi türünün en iyi örneklerinden biri haline getirmiştir. Şeyh Galib'in bu eseri tasavvufi bir eserdir. Ancak tasavvufi eser olmasının yanında bir aşk hikâyesi niteliği de taşır. Biz de bu eseri aşk hikâyesi yönü ile ele aldık. Bizim nazarımda bu eser, bir aşk ütopyası niteliği de taşımaktadır. “*Ütopya, yazarının isteklerini dile getirişinin bir aracı olarak görülmelidir, umudunun değil.*” (Claeys, 2018: 12) Aşk için mücadele eden Hüsn'ün toplum tarafından kadına yüklenen misyonunu aşması, Hayret'in, Hüsn ve Aşk'ın görüşmesini engellemeye çalışmasına rağmen Hüsn'ün pes etmeyerek Aşk ile haberleşmesi ve Aşk'ın, Kalb ülkesindeki yolculuğunda Hüsn'ün, Sühan aracılığıyla Aşk'a yardımlar göndermesi, Aşk, hiçbir emek vermeden Hüsn'ü istemeye gidince Sevgioğulları Kabilesinin sevgiliye kavuşmanın bu kadar kolay olmadığını söyleyip, onunla alay etmesi, Aşk'ın sevgilisine kavuşması için önce sevgiliyi hak etmesi

gerektiği bunun için de Kalb ülkesini geçmek zorunda olması gibi birçok unsur, aşk ütopyası diyebileceğimiz; sembolik mekânlarla, sembolik karakterlerle, sembolik engellerle kurgulanmış bir dünya vardır. Bu dünyadaki her şey ne kadar gerçeküstü olsa da kullanılan sembolik unsurlar, reel dünyada karşılığı olan şeylerdir. Anlatımın ile içeriğin özgünlüğü ve zenginliğin de etkisiyle üzerinden bunca yıl geçmesine rağmen mesnevi türü dendiğinde akla gelen ilk eserlerden biri Hüsn ü Aşk'tır.

Hüsn ü Aşk ile ilgili; İsrail Babacan tarafından yapılan “Hüsn ü Aşk'ta Sebk-i Hindi Tesiri” adlı çalışma (Kalkışım, 2012) Nâmik Açıkgoz tarafından yapılan, “Hüsn ü Aşk'ı Gotik Okumak” adlı çalışma, (Açıkgoz, 2013)Yavuz Bayram tarafından yapılan, Tahkiye Esaslı Metinlerin Çözümünde Biçimbilimsel Yöntem ve Hüsn ü Aşk Örneği” adlı çalışma (Bayram, 2009) Yavuz Bayram tarafından yapılan “Bildungsroman Olarak Hüsn ü Aşk” adlı çalışma (Bayram, 2007) vb. çalışmalar yapılmıştır.

Romeo ve Juliet ile ilgili; Banu Çakmak tarafından yapılan “Nefret ve Düşmanlık Ekseninde Bir Aşk Öyküsü: Romeo ve Juliet (Gösterge Bilimsel Bir Yaklaşım)” adlı çalışma (Çakmak, 2010), Sibel Yıldırım Özer tarafından hazırlanan “William Shakspear'ın Tragedyası Romeo ve Juliet'ten Yola Çıkarak: Mutlu Aşk Yoktur” adlı tez çalışması (Özer, 2008), vb. çalışmalar yapılmıştır.

Yaptığımız araştırmalarda, Hüsn Aşk ve Romeo Juliet ile ilgili karşılaştırma yapılan herhangi bir çalışma bulunamamıştır. Bunun üzerine iki kahramanlı ve biri Doğu dünyasını anlatan, diğeri de Batı dünyasını anlatan bu iki eser, metinlerinden yola çıkılarak; olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı başlıkları altında anlatı tekniği açısından incelenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma ile Hüsn ü Aşk ile Romeove Juliet'in; olay örgüsünün, karakter özelliklerinin, zaman kavramının, mekânsal özelliklerin, anlatıcı ve bakış açısının benzer ve farklı yönlerini ortaya koyarak, iki farklı coğrafyada olan ve iki farklı türde yazılan bu iki eserin, aşk hikâyesini nasıl işlendiği gösterilmeye çalışılmıştır.

1.ŞEYH GALİB'İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

Asıl adı Mehmed'dir. 1171/1757 yılında İstanbul'da Yenikapı Mevlevihanesi yakınında bir evde doğmuştur. Önce "Es'ad" daha sonra da "Gâlib" mahlasını kullanmıştır. Babası ve dedesi Mustafa Reşid ve Mehmed Efendiler de kendisi gibi Mevlevi, ilim-irfan sahibi ve şair kimselerdi. İlk eğitimini babasından alan ve Farsça öğrenen Gâlib, daha sonra Galata Mevlevîhânesi Şeyhi Hüseyin Dede ve Hoca Neş'et Efendi'den dil ve edebiyat dersleri almış, genç yaşta şiire başlamıştır (Şentürk A, A.Kartal, 2017: 351). Şairlere verdiği mahlas-nâmeleri ile tanınan Hoca Neş'et, Gâlib'e "Es'ad" mahlasını vermiştir. Şair, "Es'ad" isimli şairlerden farklı olduğunu göstermek için daha sonra "Gâlib" mahlasını kullanmıştır. Dîvân-ı Hümâyûn kaleminde bir süre çalışan Gâlib 24 yaşında iken 1195/1781'de Dîvân'ını tertip etmiş ve 1197/1783'te ise Hüsn ü Aşk mesnevisini kaleme almıştır (Kalkışım, 2013: 12-13).

Kaynaklarda, neşeli, hassas, ince ve asil ruhlu, latifelerden hoşlanan ve güzel konuşan, dünya malına ve şöhrete önem vermeyen bir şahsiyet olarak tanıtılır. Mevleviliğe intisap ederek şeyhlik makamına kadar yükselmiş ve Galata Mevlevihane'si şeyhliğini sürdürürken verem hastalığından 3 Ocak 1799 tarihinde 42 yaşında İstanbul'da vefat etmiştir. Şairin kişiliğinin oluşumunda başta Mevlana olmak üzere Mevlevilik çevresindeki insanların rolü büyüktür. Hoca Neş'et'in evindeki derslere devam eden ve ondan Mesnevi okuyan edebiyat meraklısı gençlerden biridir. Şairin hayatında Hoca Neş'et'in önemli bir yeri vardır. Yazdığı teşekkürnamesinde onu "üstad-ı cihan" olarak övmüştür. Divanında, Fuzuli gibi hüznü bir eda ile yazılan lirik şiirlerinin yanında, Nabi ve Nedim tarzındaki gazellere de rastlanmaktadır. Nabi'nin şiirini beğendiğini açıkça ifade eden şair, devrin hâkim anlayışına uyararak Nedim tarzına yönelmeyi ise kendine yakıştıramamıştır. Hint üslubunun bütün özelliklerini katıksız bir şekilde Hüsn ü Aşk mesnevisinde gösteren şair, devrinde "Şevket-i Rum" olarak tanınmıştır. Kendi de bir şiirinde Anadolu'da Şevket tarzını ilk defa kullandığını belirterek, şiirin zeminini tazelediğini vurgulamıştır. Hüsn ü Aşk'ta " *Esrârını Mesneviden aldım/ Çaldım ise mirî maldan çaldım*" diyerek esin kaynağının Mevlana olduğunu açıkça ifade etmiştir. Şairin, dönemin padişahı III. Selim ile de yakın bir dostluğu vardır. Şairi sık sık saraya davet eden padişahın şaire "pamuk şeyhim" diye

hitap ettiği rivayet edilmiştir. III. Selim'in 3000 altın vererek divanını tezhip ettirmesi, ona ve sanatına verdiği değerini göstermektedir (Horata, 2015: 93-97).

Galib, Divan şiirinin en büyük şairlerinden biri olduğu gibi bu şiirin de son büyük temsilcisi sayılır. Divan şiiri yüz yıllar boyunca büyük şairlerin katkılarıyla gelişmesini sürdürmüş ve XVIII. yüzyılın sonlarında Galib ile doruk noktasına erişmiştir. Galib'in şiirini değerlendirenler onun Hüsn   Aşk mesnevisini öteki şiirlerinden üstün tutmuştur. Galib, kendinden önce yetişen şairlerden ayrı, bambaşka bir tarzla ortaya çıkmıştır. Onda Divan şiirinin hemen bütün büyük şairlerin özelliklerini bulmak mümkündür ( pekten, 2017: 25-26).

şeyh Galib, şahsi üslup sahibi olan önemli şairlerden biridir. Sebk-i Hindi tarzının bütün özelliklerini gösteren bu üslup onu kendini kolay ele vermeyen üslup sahibi bir şair yapmıştır. Ancak uzun tamlamaların şiire sıklık verdiğini söyleyen şair, Nabi'yi Arapça ve Farsçayı fazla kullanmakla tenkit etmiştir, ancak kendisi de şiirlerinde aynı hataya d şm ştir. “ Ol ş ir-i k m-yab benim kim Gâlib/ Eş' rımı fehm eylememek ayb olmaz” diyerek de şiirinin anlaşılmamasının ayıp olmayacağını söylemiştir. “Genc nede resm-i nev g zettim/ Ben açtım o genci ben tükettim” beytinde söylediği gibi, eski edebiyatın son demlerinde yeniyi ve zirveyi kendi bulmuş ve kendisinden sonra divan edebiyatında aynı sıklıkta eserler verebilen başka da bir şair çıkmamıştır (Horata, 2015: 98-99).

ESERLER 

Divan: Galip henüz 24 yaşında iken arkadaşı vakanüvis Pertev Efendi tarafından toplanan şiirleri 1781 yılında divan halinde tertip edilmiştir. şairin sonradan eklediği yeni şiirleri ile divanı 5500 beyte çıkmıştır.

Hüsn   Aşk: Divanın tertibinden iki yıl sonra 1782-1783'te 6 ay içinde yazılmıştır. Mesnevi 2101 beyitten oluşan, sembolik, tasavvuf  ve hayali bir aşk hikâyesini anlatmaktadır.

şerh-i Cezire-i Mesnevî: Eser, Mevleviler arasında çok sevilen ve saygı duyulan, tanınmış Mevlevi dedelerinden Sütlüce Mevlevihane'si şeyhi olan ve orada gömülü bulunan Yusuf Sine  k'ın Cezire-i Mesnevi adlı eserinin şerhidir.

Es-Sohbetü's Sâfiyye: Bu eser Mevlevî şeyhlerinden Kösec Ahmed Dede'nin et-Tuhfetü'l-Behiyye fî Tarikati'l-Mevleviyye adındaki küçük risalesine yapılmış Arapça bir talikâttır.

2.WILLIAM SHAKESPEARE'İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

Shakespeare, Nisan 1564'te İngiltere'nin Stratford-upon-Avon kasabasında doğmuştur. Babası John Shakespeare'dir. Babası bir eldiven imalatçısıdır. Annesi Mary Arden ise tanınmış bir arazi sahibinin kızıdır. 1571 yılında Gramer okuluna kaydolduğu tahmin edilmektedir (Honan, 2018: 85). Shakespeare'in okulu bitirdikten sonra babasının eldiven dükkânında çalıştığı tahmin edilmektedir. Romeo ve Juliet dâhil birçok eserinde eldiven imgesini kullanması da bu durumu destekler niteliktedir.

Shakespeare, 1582'de 26 yaşındaki Anne Hathaway ile evlendi. İlk kızları Susanna 1583'de doğdu. Ardından 18 ay sonra da 1585'de Judith ve Hamnet adlı ikizler doğdu. İkizlerin doğumundan sonra Stratford'dan ayrılarak Londra'ya gitti, 1592 yılına kadar orada ikamet etti. Bu dönemde neler yaşandığı tam olarak bilinmemektedir. 1590'ların sonlarına geldiğinde Shakespeare zengin bir adamdır. 1613 yılında Shakespeare zamanını daha çok Stratford'da geçirmeye başladı ve bu süreçte oyunlar yazmadı. Vasiyetini Mart 1616 yılında yazan Shakespeare'in muhtemelen sağlık durumu kötüye gidiyordu. Ertesi ay doğum gününe yakın bir tarihte öldü ve Holy Tirinity Kilisesinde toprağa verildi. Vasiyetinde 34 yıllık karısı Anne Hathaway'den on iki sözcükle bahsetmişti: "karıma karyolasıyla birlikte en iyi ikinci yatağımı bırakıyorum". Vasiyetinin ek maddelerinde kendi kumpanyasındaki arkadaşlarına da para bırakır (Coates, 2018: 23-58).

Shakespeare'in bütün oyunlarında karakterlerin akli ve insafi zorlayan oyunlar düzenledikleri görülür. Shakespeare, komedilerinde de trajedilerinde de tarihi oyunlarında da karakterlerin birbirine oyun oynamaları, tuzak kurmaları yazarın tanık olduğu gerçeğin bir yansıması olduğu gibi, oyun kurgulama tekniğinin de bir gereğidir. Komedilerinde, güldürücü olması ve öyle kalması gereken durumlara burukluk katarak seyirciye acı gerçeklerden öyle kolay kaçılmayacağını göstermiştir. Komedilerin gittikçe kara güldürüye doğru evirildiği görülür. Trajedilerinde, hayatın aslında bir oyun

olduğunu, insanların bu oyunda paylarına düşen rolü oynadıklarını, bu gerçeğin farkına varmanın acı verdiğini göstermektedir. Trajedilerin sonunda kötülerin cezalandırılması ile sağlanan çözümler ise klasik tragedyanın tersine, hayatta bozulan düzenin o kadar da kolay bir şekilde onarılmayacağını gösterir (Şener, 2014: 33-41).

Shakespeare zamanında sahne donanımının yetersizliği dile daha fazla önem verilmesini gerektiriyordu. Shakespeare oyunlarının çoğu şiir ile düzyazı karışımıdır. Düzyazı daha çok gülünç ve hafif sahnelerde ve daha çok sıradan, çoğu zaman da deli gibi görünen karakterlerin konuşması sırasında kullanılır. Genel olarak dil ne kadar şiirsel olursa konuşan ya da konuda anlatılan kişiler o kadar soyludur ya da sahne o kadar duygu yüklüdür. Shakespeare kafiyesiz şiirleri ile ünlüdür ama oyunlarında farklı tarzlar da denemiştir. Romeo ve Juliet karşılaştıklarında bir sone ile konuşurlar. Shakespeare dil ile eğlenmeyi çok severdi. Bu durum çoğu eserlerinde olmak üzere yaklaşık iki bin yeni sözcük ortaya çıkarmasından da anlaşılmaktadır. Aynı zamanda birçok söz sanatlarını da kullanmaktan hoşlanırdı. Shakespeare'in İngiliz diline eklediği yaklaşık bin yedi yüz kelime ve deyim anadiline yaptığı önemli katkıyı göstermektedir (Coates, 2018: 61-82).

ESERLERİ

Trajediler: Romeo ve Juliet, Troilus ve Cressida, Coriolanus, Titus Andronicus, Atinalı Timon, Julius Caesar, Macbeth, Hamlet, Kral Lear, Othello, Antonius ve Kleopatra, Cymbeline

Tarihi Oyunlar: Kral John, İkinci Richard. Dördüncü Henry Birinci Kısım, Dördüncü Henry İkinci Kısım, Beşinci Henry, Altıncı Henry Birinci Kısım, Altıncı Henry İkinci Kısım, Altıncı Henry Üçüncü Kısım, Üçüncü Richard, Sekizinci Henry

Komediler: Fırtına, Veronalı İki Centilmen, Windors'ın Şen Kadınları, Kısasa Kısas, Yanlışlıklar Komedi, Yok Yere Yaygara, Aşkın Çabası Boşuna, Bir Yaz Gecesi Rüyası, Venedik Taciri, Nasıl Hoşunuza Giderse, Hırçın Kız, Yeter ki Sonu İyi Bitsin, On İki Gece ya da Ne İsterseniz, Kış Masalı, Pericles, İki Soylu Akraba

BİRİNCİ BÖLÜM

1.HÜSN Ü AŞK İLE ROMEO VE JULİET'İN OLAYÖRGÜSÜ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

1.1.Hüsn ü Aşk'ın Özeti

Olaylar, Beni Mahabbet (Sevgioğulları) adındaki bir Arap kabilesinde geçer. Bu kabiledeliklerin meclisleri, avlanmaları, baharları, yaşam tarzları diğer insanlarınkinden çok farklıdır. Tüm yaşam tarzları acı üzerine kuruludur. Her bireyin kalbini de bir güzelin derdi sarmıştır. Bir gün olağanüstü olaylar eşliğinde bir erkek ve bir kız çocuk doğar. Kıza Hüsn, erkeğe de Aşk adını verirler. Bu iki çocuğu bir birine nişanlarlar. Okul çağına geldiklerinde Edep okuluna giderler. Hüsn orada Aşk'a âşık olur. Bazen ikisi birlikte Mana gezintisine çıkarlar. Hayret ikisinin görüşmesine karşı çıkar ve görüşmelerini engeller. Hüsn'ün bu duruma çok üzüldüğünü gören Sühan, ona yardım etmek için ikisi arasındaki mektuplarda aracılık yapar. Hüsn'ün mektuplarını alan Aşk, bir süreden sonra ayrılığa dayanamaz ve Gayret ile birlikte Hüsn'ü kabileden istemeye karar verir. Kabile, Aşk'a gülerek böyle kolay bir şekilde evlenilemeyeceğini söyler. Kabile, Aşk'a Kalb ülkesindeki kimyayı getirmesi şartıyla Hüsn ile evliliklerine onay vereceklerini söyler. Kalb ülkesine ulaşmak imkânsız bir şey gibidir. Çünkü yollar birçok tehlike ile doludur. Aşk, kabilenin şartlarını kabul eder ve ona biat edeceğini söyleyen Gayret'in yol arkadaşlığı ile Kalb ülkesine doğru yola çıkarlar.

Aşk ve Gayret yola attıkları ilk adımında, içinde devin olduğu bir kuyuya düşerler. Bu kuyudan Sühan'ın yardımı ile kurtulurlar. Gam harabelerindeki cadiya tutsak düşerler yine Sühan gelip onları kurtararak; Hüsn'ün Aşk'a gönderdiği Aşkar adındaki atı ve ah kılıcını ona verir. Aşk, Ateş denizine gelir. Ateş denizinde tehlikeli devler vardır ve buradan ancak mumlardan yapılmış gemilerle kıyıya geçilebilmektedir. Aşk buradan geçmeyi başarır. Çok güzel bir bahçeye varırlar. Bu bahçede Çin Padişahının Hüşruba adında Hüsn'e benzeyen çok güzel bir kızı vardır. Sühan, Aşk'ı önceden Hüşruba'ya karşı uyarır ama Aşk ona âşık olur ve ona esir düşer. Hüşruba, Aşk'ı sihirli bir yer olan Zât'üs-Suver kalesine hapseder. Aşk buradan kurtulmaya çalışır ama kurtulamaz. Yardıma gelen Sühan'ın dediklerini yaparak oradan kurtulmayı

başarır. Aşk buradan çıktıktan sonra Gayret yanından ayrılır ve Aşk yalnız kalır. Aşk'ı, sevgiliye kavuşamama ümitsizliği kaplar. Aşk, yok olmaya varacak derecede zayıflar ve güçsüz düşer. Aşk'ın yardımına, ihtiyar hekim kılığına giren Sühan gelerek; onu iyileştirir ve onu Kalb ülkesine götürür. Aşk, Kalb ülkesine gidince tüm sırlar açığa çıkar ve Aşk'ın Hüs'n, Hüs'ün Aşk olduğu anlaşılır.

1.2.Romeo ve Juliet'in Özeti

Verona'da iki soylu aile olan Capulet ve Montague, kan davalı iki ailedir. Aralarında sürekli çıkan kavgalardan Verona halkı da bıkmıştır. Montague'nün oğlu olan Romeo, Rosaline'ye âşıktır ama aşkına karşılık bulamamaktadır. Aşk acısı yaşayan Romeo, sürekli üzgün bir halde olup, herkesten kaçmaktadır. Bu durumuna çözüm bulmak isteyen ailesi ve dostları, her ne kadar onu eğlendirmek isteyip bu durumdan kurtulmasını isteseler de Romeo buna yanaşmayıp, sürekli kaçmaya çalışır. Romeo arkadaşları ile Verona sokaklarında üzülmeleri ile ilgili tartışırken; evinde bir balo düzenlemek isteyen Capulet'in hazırladığı listedeki davetlileri baloya çağırması için görevlendirdiği uşağı ile karşılaşır. Okuması olmayan uşak, yolda karşılaştığı Romeo'ya listeyi okumasını ister. Romeo listeyi okuduktan sonra uşaktan bu insanların Capulet'in vereceği baloya gideceğini öğrenir. Baloya gidecekler arasında Rosaline de vardır. Benvolio, Romeo'ya baloya gitmeyi teklif eder ancak Romeo gitmek istemez. Benvolio'nun ısrarına dayanamayan Romeo, Rosaline'den daha güzel bir kız olmadığını göstermek için baloya gitmeyi kabul eder. Balo maskeli olduğu için, düşman oldukları ailenin balosuna gitmeleri pek zor olmaz. Baloda Capulet'in kızı Juliet'i gören Romeo, ona âşık olur. Juliet de Romeo'yu görünce ona âşık olur. Romeo'yu baloda gören Tybalt, ona kılıç çekmek ister ama Capulet ona izin vermez. Balodan Juliet'e âşık bir şekilde ayrılan Romeo, Juliet'i görmek için can atar. Juliet'in penceresinden onu izlemeye çalışır. Juliet'i de Romeo'nun aşkı sarmıştır ve o da pencereden bakıp kendi kendine Romeo'ya olan aşkını söyler ve onun Montague ailesinden olmasından yakınır. Juliet'in konuştuklarını duyan Romeo ona aşkını itiraf eder. O gece boyunca, birbirlerine olan duygularını anlatırlar. Juliet, Romeo'ya niyeti evlenmek ise ona haber gönderip merasimin olacağı yeri bildirmesini söyler.

Romeo, Rahip Lawrence'ın kilisesine gidip, nikâhlarını kıyması konusunda onu ikna eder. Romeo, Juliet'in gönderdiği dadıya nikâhın öğleden sonra Rahip Lawrence'ın kilisesinde olacağını söyler. Juliet, kiliseye gelir ve Rahip Lawrence ikisinin nikâhını kıyar.

Juliet'in kuzeni Tybalt, Romeo'dan baloya gelmenin intikamını almak için onu aramaya başlar. Yolda gördüğü Romeo'nun kuzeni Benvolio ile arkadaşı Mercutio'ya Romeo'yu sorarken Romeo gelir. Romeo ile olan tartışmaları hararetlenince Mercutio ve Tybalt çarpışmaya başlar ve ağır yara alan Mercutio ölür. O esnada kaybolan Tybalt geri gelir ve Romeo ile çarpışırlar. Romeo, Tybalt'ı öldürür. Kentlilerin ve Prens'in geldiğini öğrenen Romeo saklanmak için Rahip Lawrence'ın hücreğine gider. Prens, Romeo için sürgün cezası verir. Dadı ile Romeo'ya haber gönderen Juliet, onunla görüşmek istediğini söyler. Romeo ile Juliet gece boyunca aşk yaşarlar. Romeo, Rahip Lawrence'ın sürgün için ona Mantua'ya gitmesini söyler. Juliet'e âşık olan bir diğer kişi de Kont Paris'tir. Juliet'e olan aşkını Capulet'e söylediğinde Capulet, baloda tanışmalarını istemişti. Ancak Juliet, Paris'e değil Romeo'ya âşık olmuştur. Bundan habersiz olan Paris, Juliet ile evlenmek ister. Capulet ailesi de ikisinin evlenmesini istemektedir. Kendisine gelen bu teklifi reddeden Juliet'in ailesi ile arası bozulur. Sonunda bir çıkar yol bulmaya çalışan Juliet, Rahip Lawrence'a danışmaya karar verir. Rahip Lawrence, çözüm olarak ona bir iksir hazırlar. Bu iksir onu ölü gibi gösterip, kırk iki saat uyutacaktır. Rahip Lawrence da Romeo'ya durumu anlatacak bir mektup yazacaktır. Juliet'i öldü sanan ailesi onu mezara gömünce Romeo da gelip kendisini mezardan kurtaracaktır. Rahip, Romeo'ya durumu anlatan bir mektup yazar. Juliet, bir çözüm bulmuş olmanın mutluluğuyla eve gider. Ailesine Paris ile evlenmek istediğini söyler. Rahip Lawrence'tan aldığı ilacı da anlaştıkları saatte içer. Paris düğün için sabah çalgıcılar eşliğinde Capulet'in evine gelir. Juliet'i çağırmaya giden dadı Juliet'i soluksuz bir şekilde bulur. Düğün hazırlıkları yapılan evi yas yerine döner. Juliet'in cenazesi Rahip Lawrence'ın yaptığı dini törenin ardından aile mezarlığına gömülür. Romeo'ya mektup götürecek olan Rahip John da gittiği yerdeki veba salgınından dolayı mektubu Romeo'ya ulaştıramaz. Romeo, Juliet'ten ayrı kalmanın verdiği acıya dayanamayarak intihar etmek için bir eczacıdan zehir alır. Juliet'in cenazesini gören Romeo'nun uşağı, Romeo'ya haber vermek için Mantua'ya gider. Juliet'in öldüğünü Romeo'ya söyler. Bunu öğrenen Romeo, Verona'ya Juliet için döner. Juliet'in mezarına

giderken mezarda Kont Paris'i görür. Onunla vuruşurlar ve Kont Paris ölünce onu Juliet'in yanına gömer. Juliet'in mezarını açan Romeo, zehri içip onun yanında ölür. Rahip Lawrence, Juliet'i kurtarmak için geldiğinde Juliet, Romeo'yu sorar, onu yanında ölü bulduğunda, onu dudaklarından öpüp aynı zehir ile ölmek ister. Romeo'nun dudaklarında zehir kalmayınca Romeo'nun hançerini göğsüne saplayarak öldürür kendini. Bekçi başı Prens'e haber verir. Prens ve maiyetindekiler, halkla birlikte mezarlığa doğru gelirler. Bekçiler Rahip Lawrence'ı yakalar. Rahip olanları anlatır. Capulet ve Montague ailesi barışırlar ve Capulet, Romeo'nun Montague de Juliet'in heykelini dikeceğini söyler.

2.Hüsn ü Aşk Birinci Kesit

Hikâyeyi kendi içinde bazı bölümlere ayırabiliriz. Hikâyenin ilk beyitinden 240. Beyte kadar, yani hikâyenin başlangıcı başlığına kadar olan bölümü hikâyenin içeriği ile ilgisi olmadığından ele almadık. Hikâyenin ilk kesiti, Âgaz-ı Dastân (hikâyenin başlangıcı) başlığı, yani 240. Beyitten itibaren başlamaktadır. Bu bölüm hikâyenin gidişatı hakkında önemli ipuçları vermektedir. Bu bölümde Benî Mahabbet-Sevgioğulları kabilesinin yaşayışları ele alınmaktadır. Meclisleri, avlanmaları, bahar gibi başlıklardan oluşmaktadır. Benî Mahabbet kabilesi tanıtılırken teşbihler çok yoğun bir şekilde kullanılmıştır.

Giydikleri âfitâb-ı temmuz

İçdikleri şu'le-i cihân-sûz

Vâdîleri rîk ü şîşe-i gam

Kumlar sağışınca hüzn ü mâtem

Hargehleri dûd-ı âh-ı hirmân

Sohbetleri ney gibi hep efgân

Her birisi bir nigâra urgun

Şemşîr gibi dehânı pür-hûn

Erzâkları belâ-yı nâgâh
Âteş yağar üstlerine her gâh

Ekdikleri dâne-i şîrâre
Biçdikleri kalb-i pâre pâre

Anlar ki kelâma cân verirler
Mecnûn o kabîledendi derler

Her kim ki belâyâ mürtekidir
Elbet o ocağa müntesibdir

Satdıkları hep metâ‘-ı cândır
Aldıkları sûziş-i nihandır* (253. Beyit)

*Metinde kullanılan beyitler, İş Bankası Yayınlarının “Hüsni ü Aşk” adlı kitabın 8. Baskısından alınmıştır.

Beyitleri hikâyenin tanıtım sekansı gibidir. Seçilen teşbihler, Arap coğrafyasındaki çölü, sıcağı ve doğadaki olumsuzlukları, vahşilikleri içermektedir. Bu teşbihler bedensel acı gibi görünse de asıl olan ruhsal acıdır. Bu kabilenin çektiği gönül acısıdır. Nitekim bu da;

Her birisi bir nigâra urgun
Şemşîr gibi dehânı pür-hûn (248. Beyit)

Anlar ki kelâma cân verirler
Mecnûn o kabîledendi derler(251. Beyit)

beyitleri ile açıklığa kavuşmaktadır. “Âşık, maşuku temaşa ederken, çevresindeki dünyayı duymaz, görmez olur. Her haliyle bu dünyaya aldırış etmediğini gösterir”

(Andrews, 2012: 88). Tüm bu kabilenin çektiği acının sebebi; aşktır. Zira onlar âşık oldukları için kendilerini dünyadan soyutlanmışlar. Daha doğrusu diğer insanların çok daha farklı anlamlar yüklediği aşka onlar çok daha farklı anlam yüklemişlerdir. Giydiklerinin temmuz güneşi olması da bundandır, kılıcı kadeh sanmaları da kıvılcım taneleri ekip; kırık kalpler biçimleri de bundandır, şebboyu görüp gece sanmaları da sümbüle akrep demeleri de âşık oluşlarından. Şairin, Mecnun'un da bu kabilenin bir mensubu olarak görüldüğünü söylemesi, bu kabiledeliklerin aşka bakışlarının ve aşktan dolayı yaşadıklarının Mecnun'un dünya görüşüne ve yaşadıklarına benzediğini göstermektedir. Nasıl ki Mecnun çöllere düşmüş, gözleri Leyla'dan başka kimseyi görmemiş, etrafındaki güzelliklerden bihaber bir şekilde yaşayıp, acı ve ıstıraplı bir hayat yaşamışsa; bu kabiledelikler de aynı şeyleri yaşamaktadır. Bu durum da kabilenin bir aşk kabilesi olduğunu ve bu aşka yükledikleri anlamın yüceliğini desteklemeye yöneliktir.

Vak'a-i Garibe adlı başlıkta geçen olaylar ile Ben-i mahabbet kabilesinde şimdiye kadar görülmemiş çok garip olaylar olur. Birbirine giren gökler, ağlayan ve gülen melekler, zevkler ve korkular, gök kubbede kopan gürültü yeryüzünde başlayan deprem, kat kat inen karanlık ve yağan nur, secdeye varan ağaçlar ve hayretle eriyip akan nehirler, beliren korkular ve korkuyla dalgalanan ümitler, güm güm seslerle öten gökyüzü ve başa gelen bu iş yüzünden kendini yitiren yeryüzü (Beyit 288-311).

Bu başlık, hikâyenin bütünü için önemli bir yere sahiptir. Bu başlıktaki duygular aslında hikâyenin bütününe hâkim olan duygulardır. Yaşanan bu durum doğanın duygularının dile gelişidir ve aynı zamanda Hüsn'ün ve Aşk'ın yaşayacağı duygulardır. Zira ağlayan ve gülen Hüsn'ün, kavuşmanın ona verdiği zevk ama kavuşamamanın da verdiği korkudur. Aşk'ın kimyaya ulaşmak için gittiği yollarda kafasında kopan gürültüler, düştüğü kuyuda kat kat inen karanlıklardır; aynı zamanda kuyudan çıkarken yolunu aydınlatan nurdur. Ateş denizinde mumdan gemi ile giderken hayretle eriyip akan sulardır. Karşılaştığı her türlü mahlûkatta yaşanan korkular ama her seferinde bu korkulardan doğan sevgiliye ulaşma ümididir.

Tüm doğa Hüsn ve Aşk'ın doğumu dolayısıyla dile gelmiştir. Yapılan tasvirlerde de doğaüstü unsurlar kullanılmıştır. Bu da Aşk'ın amacına ulaşmak için vereceği mücadeleye doğaüstü güçlerin de müdahil olacağının habercisidir.

Divan edebiyatında söz sanatlarına sıkça başvurulur. Şeyh Gâlib de burada tezat sanatı ile birbirine zıt olan durumları etkili bir şekilde verirken duyu algısına yönelik doğa unsurlarının seslerini de başarılı bir şekilde kullanmasıyla hem yaşanacak olayların ön hazırlığını yapmıştır hem de bu tezatlıkların kabile bireylerinin üzerinde yaşattığı şok duygusunu okuyucuya hissettirmiştir.

Tüm bu garip olaylar arasında Aşk ve Hüsn doğar. Onların doğuşuyla güneş ve ay birlikte doğar.

Fi'l-hâl açıldı subh-ı ümmîd

Hem mâh doğdı vü hem de hurşîd (Beyit 301)

Güneş ve ayın aynı anda doğması yaşanan garip olaylardan bir diğeridir. Reel yaşamda böyle bir durumun yaşanması imkânsızdır. Güneş, gündüz doğarken ay, gece doğar. Güneş ve ay birbirini kovalayan iki doğa unsurudur. Ancak yazar, vermek istediği mesajı güneş ve ayı aynı anda doğurarak vermeyi seçmiştir. Güneş, erkeklere isnad edilen bir unsur ay da kadınlara isnad edilen bir unsurdur. Güneş gündüzü, aydınlığı, sıcaklığı, adaleti, yüksekliği, ulaşılmazlığı ve bazen de padişah için kullanılan bir unsurdur. Ay, geceyi, aydınlığı, yüksekliği, ulaşılmazlığı ve kadının güzelliği için kullanılan bir unsurdur.

Şeyh Galib'in, hikâyenin genelinde yaptığı gibi burada da doğa kanunlarına müdahalesi öyle bir boyuttadır ki doğanın doğal işleyişi bile değişir.

Güneş ve ayın aynı anda doğmasıyla okuyucuya/dinleyiciye verilmek istenen doğaüstü olaylardaki imkânsızlığın imkânlı kılınacağı mesajı verilmiş olur. Artık olayların reel hayatta olduğu gibi bir mantığa oturtulmasının beklenmemesi gerektiği ve bir ütopyada olduğu gibi tüm kuralların yazar tarafından konduğu ve yazarın kurguladığı bir dünya olduğu mesajı verilir. Yazarın yarattığı bu dünyada, olaylara insanı-ı kâmil gözüyle bakılır. Olaylara parça parça değil bir bütün olarak bakılır ve öze inilir. Özünde bir gün içerisinde hem güneş hem de ay vardır. Bu şekilde düşünüldüğünde güneş ve ayın aynı anda doğuşu normal karşılanabilir.

Beyitlerinde de görüldüğü gibi Hüsn ve Aşk'ın doğdukları an kaderleri belirlenmiştir.

Fehm etdi kabîle mâcerâyı
Hep duydu bu iki mübtelâyı

Hüsn eylediler o duhtere ad
Ferzend-i güzîne Aşk-ı nâ-şâd

Hüsn'e dedi sonra kimi Leylâ
Şîrîn dedi kimi kimi Azrâ

Mecnûn kodı kimi Aşk için ad
Vâmık dedi kimi kimi Ferhâd (Beyit 304-307)

Kabile, doğumları ile birlikte Hüsn'ün ve Aşk'ın, aşk belasına tutulacaklarını anlar. Kıza Hüsn adını takarken erkeğe de yazarın da deyimiyle “aşk-ı nâ-şâd: şad olmayan Aşk” adını verirler. Kabile, bu ikisinin başına gelecekleri tahmin ettiği için Hüsn'e, Leyla, Şirin, Azra gibi isimler takar. Aşk'a da Mecnun, Vamık, Ferhat gibi isimler takar. Çünkü Hüsn ve Aşk'ın kaderi de bu şad olmayan aşkları ile ünlenen, aşk çilesi denildiğinde akla ilk gelen kahramanlar kaderine benzemektedir.

Sonra o lûgat olup dîger-gûn
Leylâ dedi Aşk'a Hüsn'e Mecnûn

Her ân bozup kazâ tılısmı
Bir gûne degıştirirdi ismi (Beyit 308-309)

Leyla kız ismi iken Aşk'a Leyla isminin takılması ve Mecnun erkek ismi iken Hüsn'e Mecnun isminin takılması iki açıdan ele alınabilir. İlk olarak, cinsiyetsizliği göstermesi açısından önemlidir. Bu beyitten de anlaşıldığı gibi cinsiyet kimliği arka plana alınmıştır ve cinsiyet ötesi bir durum vardır. Bir erkek bir kadın olabilirken, bir kadın da bir erkek olabilir ve bu durumda bu karakterlerin ön plana çıkmasının nedeni cinsiyetleri değil, güzellik (hüsn) ve ona duyulan şiddetli iştihak(aşk)ın birer sembol olmalarıdır.

İkinci önemli husus da Şeyh Galib'in bazı kavramlara anlam yükleme ve nesneleri algılamadaki radikalliğidir. Önceki beyitlerde doğanın işleyişine bile yaptığı müdahaleyi burada da yapar ve insan yapısına müdahale ederek cinsiyet kavramını değiştirecek bir noktaya vardırır. Ancak olayların özüne inip kadının da erkeğin de anne aracılığı ile doğduğunu ve buna insan tarafından karar verilmediği doğan her insanın cinsiyetinin tam tersi de olabileceği düşünülüncebu durum normal görülebilir. Sonuçta Hüsn kadın değil de erkek olarak Aşk da erkek değil de kadın olarak doğabilirdi.

Bunlar dahi tıfl-ı bî-serencâm
Gerdûn dolaşır ki ede güm-nâm

Güm-nâmlık ile bula şöret
Güm-geştelik ola sonra âdet (Beyit 310-311)

Beyitleri ile de bahsettiğimiz cinsiyetsizliğin gerekçesini verilmiştir. Çünkü feleğin isteği Hüsn ve Aşk'ın kendilerini yitirmeleridir. Bu yüzden de felekonlara her gün bir isim takmaktadır ama bu ismi de kaderlerine göre seçmektedir. Burada da cinsiyet kavramının geri planda kaldığını görmekteyiz.

Hüsn ve Aşk aileler arası bir merasimle herhangi bir aksiyon yaşanmadan nişanlanırlar.

Şair, Hüsn ve Aşk'ın yaşayış tarzlarını anlatınca başlarına gelecek kötü şeyleri sürekli dile getirir. Hüsn için;

Bed' eyledi Aşk pîç ü tâba
Bend oldu kımât-ı ızdırâba

Yapdırdı sipihr-i pür-felâket
Tâbûtdan ana mehd-i râhat (Beyit 317)

Beyitlerinde, kâinatın onun için tabuttan bir istirahat beşiği yaptırması Hüsn'ün yaşam alanının bir mezar gibi olacağı ve Hüsn'ün de bir yaşayan ölü gibi olacağının

göstergesidir. Çünkü Hüsn genç yaşında daha ölmeden mecazen tabuta sokulmuştur. Hüsn'ün yaşayacağı kötü olaylar ile ilgili sürekli tehdit boyutuna varacak düzeyde ifadeler vardır. Dadısının onun için söylediği Tardiye bölümünde geçen ninni bunun örneklerindendir.

Ey mâh uyu uyu ki bu şeb

Gûşunda yer ede bang-i yâ Rab

Ma'lûm degil egerçi matlab

Öyle görünür ki hükm-i kevkeb

Sîh-i siteme kebâb olursun

Ey gonca uyu bu az zamândır

Çarhın sana maksadı yamandır

Zîrâ katı tünd ü bî-amândır

Lûtf etmesi de velî gümândır

Havfım bu ki pek harâb olursun

Ey nergis-i aşk hâb-ı nâz et

Dâmân-ı kazâya düş niyâz et

Bin havf ile çeşm-i cânı bâz et

Encâm-ı belâdan ihtirâz et

Bâzîçe-i inkılâb olursun

Mehd içre uyu ki ey semen-ber
Kalmaz bu revîşde çarh-ı çenber
Bir hâl ile gerdiş etmez ahter
Seyr et sana az vakitte n'eyler
Seyl-i gama âsyâb olursun (Beyit 331)

Ninniler, bebeklerin uyuması için söylenir ve ninnilerde güzel bir gelecek, iyi bir talih, umutlu şeyler geçerken; Hüsn'ün dadısı, ona ninni söylerken, adeta felaketlerle dolu şeyleri söylemektedir. Söylenen şeyler Hüsn için birer tehdit gibidir. Bu söylenenler, okuyucuda/dinleyicide tedirginlik yaratmaktadır. Ancak dikkat çeken bir şey vardır o da Hüsn ve Aşk için kaza ve kader ifadeleri sıkça kullanılmasıdır. Kaza ve kaderin sıkça kullanılması ile onların başına gelecekler, bir felaket olarak görülebilir ancak; bunlar onların kaderlerinde olan bir şeydir, mesajını içermektedir. Kader de değiştirilemediğine göre bu yaşanacak şeylerin kaçınılmaz olduğu, tüm bu olayların bir tesadüf olmadığı anlaşılmaktadır.

Olurdu kazâ-yı nâ besâmân
Hüsn'e dahi gâhvâre cünbân

Kıldı anı da sipihr-i bî-dâd
Bir cünbüş-i vâjgûna mu'tâd

Mahzûnluk içre zevk-i şâdî
Dil-şâdlık içre nâ-murâdî (Beyit 348)

Hüsn için kullanılan felaket ifadeleri onun yaşayışı bölümünde de merkezde yerini alıp kaza ve kader tekrar hatırlatılmaktadır. Hüsn'ün yaşadığı üzünlük içinde zevk, neşe; neşeliyken de umutsuzluk içinde kalması da hikâyenin başından itibaren tüm karakterlerin yaşadığı karmaşık duyguyu ifade etmesi için kullanılan tezat sanatının bir örneğidir.

Hüsn ve Aşk Edeb mektebindeki eğitime başlayınca, okul arkadaşı olurlar. Bu durum da aşağıdaki şekli ile ifade edilir.

Bir kışra girip dü mağz-ı bâdâm
Bir mektebe vardılar Edeb-nâm

Bir beyt olup iki tıfl-ı mısra
Ma'nâ-yı latîfe oldu matla'

Efsûn okur iki çeşm-i câdû
Pîş-i nigeinde rahle ebrû

Hâme gibi dü-zebân ü yek-dil
Bir bahsi olurlar idi nâkil

Yek nûr olup iki şem'-i kâfur
Kıldı orasın sarây-ı billûr (Beyit 362)

beyitlerinde görüldüğü gibi çokluğun tekliğe, yani vahdete erişmesi durumuna atıf vardır. Hikâyenin sonunda gerçekleşecek sonuç için ciddi ipuçları verilmiştir. Çünkü ikisi de aynı özün birer parçasıdır.

Mekteb o harem-sarây-ı vahdet
Cem' oldılar anda hecr ü vuslat (Beyit 368)

Beyti ile de tezat sanatı tekrar kullanılmıştır. Öze inince kavuşma ve ayrılığın aynı özden geldiğini anlarız. Zaten Hüsn ve Aşk'ın kaderlerinin en önemli unsurlarından biri de ayrılık ve kavuşmadır.

Hep dersleri rızâ vü teslîm
Mollâ-yı Cünûn pîr-i ta'lîm (Beyit 372)

Derslerinin baştanbaşa razı olmak ve teslim oluşu da kaza ve kader anlayışının önemli bir göstergesidir. Çünkü bu onları pasif bir konuma sokma anlamı taşımaktadır.

Onlarının yaptıklarından ziyade onların başına gelecekler önemlidir. Onlar da bu duruma karşı çıkmak yerine bu durumu kabul etmenin eğitimini alırlar. Çünkü onlar, kaderin oyuncağı haline gelmişlerdir ve kaderlerinden kaçışları da yoktur. Hocaları da bilgin olan Mollâ-yı Cünûn'dur.

Yaşanan başka bir garip olay da Şeyh Galib'in yetiştiği Divan edebiyatı geleneğinde, kadının erkeğe âşık oluşu ve bu durumu aşıkâr edişi pek de alışılmış bir durum değildir. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi Şeyh Galib mevcut birçok düzeni ve geleneksel kalıbı kırmıştır. Burada da öyle bir durum söz konusudur. Daha önce bahsettiğimiz cinsiyet kimliğinin arka plana itilmesi yine burada bir kere daha kendini göstermektedir. Bu durumu desteklemek ve yüceltmek için de Kur'an'dan kıssa-ı Yusuf'a atıfta bulunmuştur.

Ber-hükm-i kazâ-yı nâ-muvâfık
Hüsn oldu cemâl-i Aşk'a âşık

Bin cân ile Hüsn-i âlem-ârâ
Çün oldu o Yûsuf'a Züleyhâ

Ma'sûk olacakken oldu âşık
Azrâ olacakken oldu Vâmık (Beyit 392)

Hüsn'ün sözi ülfet ü mahabbet
Aşk'ın işi hayret içre hayret (Beyit 407)

İsmi belî Hüsn-i bî-behâne
Ammâ ne idi o bî-bahâ ne (Beyit 433)

Hüsn'ün güzelliği doğaüstü tasvirlerle anlatılır. Hüsn, eşi benzeri olmayan bir güzelliكتedir. Ancak Aşk'ın ona meyil göstermemesine çok üzülürken bu durumu Aşk üzülmegin diye ona anlatmaz. Hüsn, Aşk'ın güzelliğine vurulur. Güzellik de geçici bir şey olduğu için aşklarını biraz zora sokar. Ta ki Hüsn, aşkın özüne inene kadar. Bu durumlar Hüsn'ü olgunlaştırır ve Hüsn gittikçe daha bir olgunlaşmaya başlar. Hüsn,

Züleyha'nın kaderini paylaşırken Aşk da Yusuf olur. Züleyha da başta Yusuf'a âşık olur ama Yusuf daha sonra Züleyha'ya âşık olmuştur. İlerleyen bölümlerde de göreceğimiz gibi Aşk da Hüsn'e âşık olacaktır ve kimyayı bulmak için gittiği yolda Yusuf gibi o da kuyuya düşecektir. Aşk tasvir edilince güzelliği ile Yusuf'u bile geride bırakacak şekilde anlatılır. Bu durum da bir Hüsn'ün ona âşık oluşunu hem meşrulaştırmak hem de Züleyha ile bir kader birliğine vardır. Yani bu durumlar göz önüne alındığında kaderlerinde bir benzerlik vardır. Hüsn'ün, Azra olacakken Vamık olması da bahsettiğimiz cinsiyet kimliğinin arka plana atılmasının başka bir göstergesidir.

Aşk tasvir edilince de doğaüstü, mantık üstü teşbihler kullanılır. Bu tasvir, öyle bir noktaya varır ki; bazı kutsal değerleri bile aşar.

Eyler nigehe ederse bî-dâd
Îsâ'yı arûs-ı merge dâmâd

Hat gerd-i lebinde nûr-ı tenzil
Îsâ gibi nâzil olmuş İncîl

Cellâd-ı nigâhın et temâşâ
Azrâil'i gör ki rûh-bahşâ (Beyit 504)

Bir dilde ki yaktı şem-i matlûb
Pervânedir anda kirm-i Eyyûb (Beyit 541)

İsa, ölüleri canlandırma özelliği olan bir peygamberdir ama Aşk onu da alt edebilecek şekilde tasvir edilmiştir. Eyüp, hastalığı ve sabrı ile bilinir. Aşk'a âşık olan kişide de hastalık çıkar ama bu fiziksel bir hastalık değil de hastalıkların beteri olan amansız sevdadır. Aynı zamanda Aşk'a âşık olan kişide Eyüp'ünkünden de yüce bir sabır lazım. Ancak o şekilde amacına ulaşabilir.

Hikâyede, başta kabile birçok yönüyle tanıtılır, sonra da Aşk anlatılır. Kabilenin anlatımı ile Aşk'ın anlatımı arasında radikal bir farklılık vardır. Aşk'tan önceki ve Hikâyenin Aşk'tan önceki ve Aşk'tan sonraki durumunu aşağıdaki başlıkta ele aldık.

2.1.Kabilenin Aşk'tan Önce ve Aşk'tan Sonraki Durumu

Kabileyi birçok yönüyle Aşk'tan önce ve Aşk'tan sonra diye ayırabiliriz. Çünkü Aşk'tan önce anlatılan kabile ile Aşk'tan sonra anlatılan kabile arasında çok fark vardır. Aşk'tan önce kabilenin meclisleri, avlanmaları, yaşayışları hatta baharları bile vahşice, kanlı, kederli ve doğanın yeşilliğinden, serinliğinden, ferahlığından ve canlılığından tamamen uzaktı. Aşk'tan sonraki bölümde ise eğitim, güzellik ve özellikle bahar ve doğa ile ilgili radikal farklılıklar göze çarpmaktadır. Doğa tamamen ferah, yeşil ve canlıdır.

Her tûde-i hâk olup Bedahşân
La'l ırmağı oldu bâğa cûşân

Ol feyz ile oldu hâre vü seng
Hem-şa'sa'a-i harîr-i gül-reng

Her gonca ki çıkdı gül-sitândan
Râz açdı zemîn ü âsmândan

Şâh-ı güle döndi şâh-ı âhû
Müşg nâfesi verdi serv-i dül-cû

Cennet haberin getirdi gülzâr
Tûbâyâ nazîre hâr-ı dîvâr

İsrâfil olup nesîm-i zîbâ
Bu haşr-i zemîni kıldı ihyâ

Bülbül gibi geldi şevk-i bâli
Açdı güle gonca kıl ü kâli (Beyit 636)

beyitlerinde, hikâyenin girişinde kabilenin bahardaki tasvirindeki; cansızlığın, kederin, kasvetin yerini; canlılık, hayat, ferahlık almıştır. İsrâfil ve ihya kelimeleri ile de vurgulanmaya çalışıldığı gibi her yerde adeta hayata dönüşvardır.

Sabahın tasviri yapılırken de aynı şekilde doğadaki yeniden yaşam, diriliş göze görülmektedir.

Bir subh-dem etdi bâğı ihyâ
Âsâr-ı sabâh-ı rûh-bahşâ (Beyit 645)

Yaşanan bu canlılık ve ferahlık gibi farklılıklar Mana Gezintisinde de devam etmektedir. Hüsn ve Aşk'ın çıktığı Mana Gezintisi de canlılık ve yaşam dolu bir yerdir.

Ol bâğ-ı behişt o hâk-i hurrem
Hâk idi velîk hâk-i Âdem (Beyit 663)

Beytindeki neşeli yer, cennet, Adem toprağı, ifadesinde soyutluğu belirtmek için dünyevi şeylerden sıyrılınca görülebilecek bir yer anlamı verilmiştir. İlk insan olan Adem Peygamber'in cennetteki duruma atıf yapılarak; Hüsn ve Aşk'ın da orada yalnız olmaları, ruhen maddi dünyadan sıyrılmaları ve o toprakların başkaları tarafından el değmemiş oluşu, yani bakirliğini ön plana çıkarmaktadır.

Her tûdesi Tûr-ı sad-tecellî
Yok anda kelâm-ı “len terânî” (Beyit 668)

Beytinde de Tur Dağı ile Musa Peygamber'in durumuna telmih yapıp; bazı ulvi şeylerin görülmesi için gereken insanüstü, doğaüstü yeteneklerin onlara burada yüklendiği, buranın bazı ulvi özellikler kazandıran bir yer olduğu anlatılmaya çalışılmıştır.

Hem-hâlet-i gülşen-i tahayyül
Gül-goncalar al kanadlı bûlbûl (Beyit 680)

Hayal edilen gül bahçesi ifadesi ile buranın bir hayaller yeri olduğu anlatılmaktadır.

Hızır-ı çemeni yem-i zümürred
Tarh arada zevrâk-ı zeberced (Beyit 681)

Hızır ölümsüzlüğüyle bilinir. Burada da Hızır'a telmih yapılarak buranın bir ölümsüzlük, bir sonsuzluk yeri olduğu anlatılmaktadır.

Kabilenin tasviri ile başlayan hikâyede, başkarakterler olan Hüsn ve Aşk'ın doğumu, yaşanacak yeni olayların habercisi olur. Hüsn ve Aşk'ın doğumu ile birliktehikâyede yeni olaylar, yeni çatışmaların yaşanması, beraberinde yeni mekânları da getirir.

Hüsn, Aşk ve Kabile ile sürdürülen hikâyeye Sühan, Hayret, İsmet ve Gayret katılır. Onların katılmasıyla olaylar daha farklı bir boyuta ulaşır. İlk olarak, Hüsn ve Aşk arasındaki mektuplaşmada aracılık yapan Sühan katılır. Sühan, iki gence acıyarak onların kavuşmasını ister. Daha sonra da Hayret hikâyeye katılır. Hayret, iki gencin kavuşmasını engellemeye çalışmaktadır. Hayret'in;

Emr eyledi kim bu iki ser-bâz
Birbirine olmasın nazar-bâz (Beyit 875)

Beytinde ifade ettiği gibi onların birbirine bakmasını yasaklar. Hüsn bu duruma üzüлp Hayret ile kavga etmeyi düşünür; ancak Sühan, bu durumu görünce;

Hüsn'e niçe nusha etdi âğâz
Kim Hayret'e olma nâvek-endâz

Ol merd ile düşmez inkisârın
Âyînesidir cemâl-i yârın (Beyit 884)

ifadeleri ile Hüsn'ü uyarır ve ona yardımcı olmak için Aşk'a bir mektup yazmasını ister. Aşk'a sitem dolu bir mektup yazan Hüsn, mektubunda;

Bu şehre gam-ı firâk geldi
Vuslat gidip iştiyâk geldi (Beyit 914)

Hüsn, kavuşmanın gidip; yerine ayrılığın geldiğini Aşk'a ilk defa iletir. Şimdiye kadar umursamaz olan Aşk ayrılık kelimesine tahammül edemez ve ona kavuşmak Hüsn'e o da hararetle bir aşk ile kavuşmak ister. Yine Hüsn'ün;

Ya vasl ile senden alırım kâm
Ya merg ile zinde eylerim nâm (Beyit 924)

Aşk'a olan sevgisinin boyutunu gösterir. Ona kavuşamazsa öleceğini söyler. Bu ölümün de sıradan bir ölüm olmadığını ifade eder. O ölse bile onun aşkının yüceliği her zaman dünyada bir şan olarak kalır. Çünkü o aşkı için ölür. Hüsn'ün mektubuna karşı bir mektup yazan Aşk da;

Dûzah dedigim ne câna minnet
Bir söz var içinde adı fûrkat (Beyit 967)

Cehennem ile ayrılığı bir tutmaktadır. Zaten, Aşk ayrılık kelimesini görünce bayılıp, tekrar ayılır. Mektuplarda geçen diğer önemli konu da daha önce de bahsettiğimiz Şeyh Galib'in bazı geleneklerde yaptığı radikal değişikliklerdir. Sühan'ın Hüsn ve Aşk'a yardımcı olmak isteğinde;

Ammâ anı etmedi ki tahkîk
Kimden kimedir bu sûz ü teşvîk

Bu idi kabîle içre âdet
Kim ede cûvân nigâra rağbet

Öyle idi resmi bu diyârın
Hiç yokdı vukû'u böyle kârın (Beyit 841)

Bu ifadelerin kullanılması toplumun Hüsn'ün Aşk'a âşık olmasını ihtimaller dâhilinde bile görmediği o yüzden de Sühan'ın bunu araştırma gereği bile görmediğini göstermektedir. Yine Aşk, Hüsn'e yazdığı mektubunda bu durumu ona da anlatmaktadır.

Belli ki kabîle içre âdet
Senden banadır hemîşe rağbet

Er kim ede nâm-zedden ikrâh
Duhter kalır evde hâh-nâ-hâh (Beyit 939)

Hüsn, Aşk için toplumun kadınlık cinsiyetine biçtiği rolü aşarak amacına ulaşmak için her şeyi göze alıp cinsiyetler üstü bir mücadeleye girişmektedir.

Hüsn'ün dadısı İsmet de Aşk'ı göremeyince hastalanan Hüsn'e bunun sebebini sorar;

Hüsn etmede idi dem-be-dem âh
Bir Aşk bilirdi bir de Allâh

İsmet buna sordı sûz-ı derdi
Gûş etdi cevâb âh-ı serdi

Hüsn eyledi mâcerâyı takrîr
Rû'yâsını etdi böyle ta'bîr

Bir çâresi yok belâyâ düşdüm
Yek bâşıma Kerbelâ'ya düşdüm

Cân oldu güher-furûş-ı hasret
Âyîne-i dil harâb kaldı (Beyit 1014)

Şeklinde amansız bir derde düştüğünü ve bu dertteki yalnızlığını dadısı İsmet’e anlatır. Sonrasında da;

Yok kimseye zerre ihtiyâcım
Makdûr-ı devâ değil ilâcım (Beyit 1029)

İfadeleri ile de yine bu dertteki yalnızlığını dile getirirken kimseye ihtiyacı olmadığını ve onu iyileştirecek ilacın da olmayacağını dile getirir.

Kim haste-i aşka sorma derdin
Depretme o bî-kesin neberdin

Geldi başıma bu bir kazâdır
Allâh bilir ne mâcerâdır (Beyit 1053)

İfadeleri ile de Hüsn başına geleceklerin kaderinde olan şeyler olduğunu söylemektedir. Bu durum zaten en başından beri dile getirilmiştir. Kaderin, Hüsn ve Aşk ile oynayacağı oyunlar sürekli dile getirilmiştir ve şimdi onlar da kaderlerinin onlar için hazırladığı oyuncak rolünü oynamaktalar.

Hüsn’ün üzüntüsünü ve çektiği acıyı merak edip ona soran İsmet, Hüsn’e acı çekmemesini öğütlemektedir. Hüsn bu öğüte kızar ve:

Mümkün mi ki aşkı edem inkâr
Sen anladığın değil bu esrâr

Bilmezsın ilâc bâri sorma
Bîmârı tekerleme-yle yorma

Sandım ki kelâm-ı aşk söyler
Ben zâra peyâm-ı Aşk söyler (Beyit1100)

Dadısı İsmet'in aşktan anlamadığı yönünde sitemde bulunur. Bu olaylar Romeo'nun durumunu andırmaktadır. Romeo, aşk acısı çekerken çevresindekiler bu durumun sebebini öğrenmek ister. Romeo'nun aşkından dolayı acı çektiğini öğrenince de ona mutlu olması, eğlenmesi yönünde öğütlerde bulunurlar. Hüsn de aşk acısı çekerken, İsmet ona öğüt olarak; acı çekmemesini söylemektedir. Nasıl ki Romeo'nun çevresindekiler Romeo'yu anlamıyorsa Hüsn'ün Dadısı da aynı şekilde Hüsn'ü anlamamaktadır.

Ben havf ederim melûl olur yâr
Sen havfdasın ki eyler âzâr (Beyit 1109)

Beyti, Hüsn'ün aşkındaki nezaketi, içtenliği ve fedakârlığı göstermektedir. Hüsn kendi canından geçmiştir. O sevgiliyi düşünmektedir. Kendi başına her şeyin gelmesine razıdır. Yeter ki sevgilinin rahatı bozulmasın demektedir bu beyitle.

Hüsn'ün çektiklerini, söylediklerini duyan Sühan bunları Aşk'a söyler. Dadısının telkinleriyle Hüsn biraz daha sakinleşir. Ancak Aşk, Hüsn'ün aşkıyla yanıp tutuşmaya başlar. Olaylar tersine dönmeye başlar. Aşk Hüsn'e kavuşmak için feryat, figan etmektedir. Ona kavuşmanın yollarını aramaktadır. Bir anda Aşk'ın karşısına Gayret çıkar. Gayret, Aşk'ı sorgular şekilde aşağıdaki beyitleri söyler;

Derdin ne sakın devâ mı buldun
Bu nâle nedir şifâ mı buldun

Ger derd için eyledinse feryâd
Efsûs bana hezâr bî-dâd

Çün mühmeli merd geldi derdin
Derd olmalıdır şîârı merdin (Beyit 1217)

Gayret, Aşk’a aşk derdinin kolay olmadığını, bu derdin her yiğitte olması gerektiğini anlatmaya çalışır. En güzel dermanın bu dert olduğunu söyler. Sonrasında da;

Yoksa bunu sen kolay mı sandın
Gam leşkerini alay mı sandın (Beyit 1230)

İfadeleri ile Aşk’ın kendini sorgulamasını ister. Aşk derdinin ciddiyetinin, zorluğunun farkına varmasını ister.

Gayret, Aşk’ın hizmetine girmeyi kabul eder ve Aşk’ın Hüsn’e kavuşması için onunla yola çıkar. Aşk Hüsn’ü istemek için kabilesine gider. Ancak yaşananlar hiç onun beklediği şeyler değildir. Kabileye gidip Hüsn’ü isteyince;

Her biri takıldı hasb-ı tâka
Bîcâreyi aldılar mezâka (Beyit 1285)

Herkes onunla alay eder. Onu ciddiye almazlar. Çünkü bu kabilede sevenler böyle kolayca kavuşamazlar. Bu onlara göre aşkın doğasına aykırı bir durumdur. Aşk kabileyi ikna etmeye çalışırken Hüsn de Aşk’a haber gönderir.

Hüsn öylece verdi kim peyâmın
Gûş eyle kabîlenin kelâmın

Anlar ne ki re’y ederse izhâr
Re’yim benim oldur olma bîzâr (Beyit 1306)

Hüsn şimdiye kadar aşkı için mücadele edip, fedakârlıklar yaptı; acılara katlandı. Şimdi de aşkı için mücadele etme sırası Aşk’a geldi. Hüsn, Aşk’a kabilenin isteklerini yerine getirmesini istemektedir. Kabile de Aşk ile niye alay ettiklerini ve Aşk yolunun zorluğunu anlatmaktadır.

Bir sözle kim oldu yâre vâsıl
Bir gonca ile bahâre vâsıl (Beyit 1316)

Bî-mihnet ü gam vusûl-i dildâr
Âyâ kime oldu bu sezâ-vâr

Hiç kimse bu râha gitmemişdir
Bir ferd bunu işitmemişdir

Meydanda ki baş içindir efser
Ser ver k'olasın bu yolda ser-ver (Beyit 1323)

Beyitlerinden de anlaşılacağı gibi kabile acılar çekmeden sevgiliyi hak etmenin doğru olmadığına inanmaktadır. Böyle bir şeyin şimdiye kadar olmadığını söylemektedir. Bu yüzden de Aşk'tan sevgiliye kavuşmak için bedeller ödemek, mücadele etmek gerektiğini söylemekteler. Kabile şartlarını;

Hüsn akdine çok bahâ gerekdir
Evvel sana kîmyâ gerekdir

Durma sefer et diyâr-ı Kalb'e
Cân baş ko reh-güzâr-ı Kalb'e

Ol şehirde kîmyâ olurmuş
Yolda belî çok belâ olurmuş (Beyit 1329)

Şeklinde açıklar ve Aşk'a getirmesi gereken kimyayı söylerler. Bu yolun tehlikesinden bahsedip bu yoldan dönüşün zor olduğunu ifade ederler.

Allah muîn olup geçersin
Kalb şehrinin âbını içersin

Kıl andaki kîmyâyı hâsıl

Gel bunda ol işte Hüs'n'e vâsıl (Beyit 1338)

Aşk Kalp diyarına varıp kimyayı getirirse kabile onların kavuşmasına onay verecektir. Hüs'n'ün yerine kabilenin karar vermesi bireysel karar alma özgürlüğünün ipotek edilerek bunun yerine kolektif bir karar verme mekanizması olduğunu göstermektedir. Bu durum Romeo ve Juliet'te de vardır. Romeo ve Juliet'in kavuşamamasının altında yatan temel sebep kararlarına ailelerinin müdahalesidir. Romeo ve Juliet ailelerinin düşman olduğunu bilir ve buna rağmen ilişkilerini sürdürür. Ancak aileleri onların bireysel karar alma özgürlüklerine ipotek koymaya çalışıp; onlar yerine karar verme yetkisini kendilerinde görürler. Hüs'n ve Aşk ta birbirini istemelerine rağmen araya kabile girer ve kabile onlar yerine karar verme yetkisini kendinde görür. Romeo ve Juliet'te toplumsal bir kural olan düşman aileler olmanın evlilik önünde bir engel olması; Hüs'n ve Aşk'ta da birbirine kavuşmanın toplumsal bir kural olan bazı istekleri yerine getirme şartı olarak kendini gösterir.

3.Romeo ve Juliet Birinci Kesit

Öyküyü, kendi içinde bazı bölümlere ayırabiliriz. 1. Perde 5. Sahneye kadar olan, yani baloya kadar olan bölümü ilk bölüm olarak ele alacağız. Zira bu bölüme kadar aşk acısı çeken Romeo'nun hayatı Juliet'i gördükten sonra başka bir evreye girecektir. Şıpsevdi olan Romeo gerçek bir aşka tutulacaktır. Oyun koronun ön oyunundan sonra başlamaktadır. Koro olayı özetlemektedir.

Sahnemizi açtığımız şu güzel Verona'da

Soylulukta denk iki soylu aile

Eski bir düşmanlıktan gelen yeni bir kavgada;

Yurttaş kanı yurttaş elini lekeler burada.

İşte ölümcül döllerinden bu iki ailenin

Doğar yıldızları sönük iki talihsiz sevgili,

Yürek parçalayan acı yazgılarıyla bu iki genç

Ölümleriyle toprağa gömer büyüklerin kinini.

Ölümle mühürlenlen aşklarının izlediği seyir
Ve kimsenin değiştiremeyeceği, çocuklarının
Yok olmasıyla son bulan ana babanın öfkesi,
Sahnemizin iki saat sürecektir trafiğidir.
Söylediklerimizi dinlerseniz sabırla
Söylemediklerimizi de görürsünüz oyunda.**

** Metinde kullanılan diyaloglar, İş Bankası Yayınlarının “Romeo ve Juliet” adlı kitabın 15. Baskısından alınmıştır.

Koronun söyledikleri hikâyeyi özetler niteliktedir. 1.Perdenin 1. Sahnesi Capulet ve Montague’nin uşaklarının birbirlerine kılıç çekmeleri başlar. Capulet’in uşağı Sampson’un “Montague’lerin bir köpeği beni kızdırmak için yeter de artar bile.” (1. Perde 1. Sahne)

Lady Capulet’in yeğeni Tybalt’ın;

“ ...Nasıl tiksinsirsem cehennemden, Montague’lerden...” (1. Perde 1. Sahne)

Diyalogları iki ailenin birbirlerine karşı olan nefretini ve aralarındaki düşmanlığın boyutunu göstermektedir.

Halkın;

“Kahrolsun Capuletler, kahrolsun Montague’ler!” (1. Perde 1. Sahne)

Diyalogu da halkın, iki ailenin yıllar süren kavgasının yarattığı huzursuzluğa olan isyanı göstermektedir. Yazar iki ailenin düşmanlığını verdikten sonra Romeo’nun durumunu vermeye başlıyor. Montague, oğlunun durumunu anlatırken;

“Kaç sabah ona orada rastlamışlar
Gözyaşlarıyla taze sabah çiyslerini çoğaltırken,
Ve bulutlara bulut katarken derin ahlarla;
Ama herkese yaşama sevinci veren güneş,
Kaldırmaya başlarken en uzak yerlerinde doğunun
Gölgeli perdelerini Şafak Tanrıçasının yatağından;
Işıktan eve kaçıp kapanıyor odasına oğlum,
Çekip perdelerini güzelim gündüze kilit vuruyor,

Kendine uydurma bir gece yaratıyor.
Bu gidiş iyi öğütlerle giderilmedikçe
İşin sonu uğursuz ve karanlık bence.” (1. Perde 1. Sahne)

İfadelerini kullanmaktadır. Bu da Romeo’nun güzelliklerden ve diğer şeylerden kaçan ya da başka insanlara güzel gelen şeylerin onun için bir anlam ifade etmediğini göstermektedir. Romeo sevgilisinin sevgisini kazanamamıştır ve onun yerini hiç kimsenin dolduramayacağı düşüncesindedir. Onun için en güzel kız da onun sevgilisidir, sevgiyi en çok hak eden de ve yeri en doldurulmaz olan da onun sevgilisidir. Bu durum Divan edebiyatında da sık rastlanan bir durumdur. Divan şiirindeki âşıklar da kendi sevgililerinin biricikliğini sürekli dile getirmekteler. Ama Divan edebiyatında sevgiliye olan bu tutkunluk bir süreklilik arz etmektedir ve âşık sevgilinin cefasına da razıdır. Shakespeare, eserin bu kısmında Romeo karakterinin ilerleyen olaylarda da görüleceği üzere Juliet’e olan aşkının büyüklüğünü göstermek için bir altyapı oluşturmaktadır.

Romeo’nun dünyası, aşkı tarafından çevrenmiş durumdadır. Öyle ki zamanın uzunluğu ve kısalığını bile sevgilisine bağlıdır.

BENVOLIO

Günaydın Kuzenim!

ROMEO

Gün erken mi o kadar?

BENVOLIO

Dokuzu henüz vurdu.

ROMEO

Amma da uzun geliyor bu kederli saatler.

...

BENVOLIO

Evet. Nedir Romeo’nun saatlerini uzatan keder?

ROMEO

Saatleri kısaltacak şeyin bende olmaması.

BENVOLIO

Aşık mısın yoksa?

ROMEO

Dışarısında kaldım aşkın...

BENVOLIO

Aşkın mı?

ROMEO

Sevgisinden oldum sevgilimin. (1.Perde 1.Sahne)

Diyalogları, süre olarak Benvolio ile eşit olmasına rağmen, sevgilisinin sevgisinden olan Romeo için geçen zamanın daha uzun algılandığı ve bu zamanın her anına da keder yüklendiği görünmektedir. Romeo güneşin doğuşunun farkında bile değildir, çünkü Ben-i Mahabbet kabilesinde olduğu gibi aşk acısı onun dünya ile etrafına bir dert duvarı örmüştür. Baktığı yön güneşe doğru olsa da gördüğü şey elemidir. Geçen zaman olsa da onun için katlanarak artan kederdir. Romeo'nun çevresindeki insanlar onun bu haline üzülmemekte ve derdine derman bulmak isterler. Aslında her iki hikâyenin temel farklılıklardan biri burada kendini göstermektedir. Romeo'nun derdini çözmek isteyenler onun âşık olduğunu az çok sezerler ama tam da emin değiller. Romeo'dan somut açıklamalar beklemekteler. Romeo'dan âşık olduğu itirafını duyduktan sonra da bunun kolay bir şekilde atlatılacağını düşünürler.

Romeo'nun çevresindeki insanların aşka bakış açıları çok farklıdır. Her güzelden daha güzelleri vardır. Bunu kanıtlamak için de başka güzellere bakılır. O zaman kuğunun karga olduğu anlaşılırmış. Daha güzel, güzeli unutturur. Ama Romeo'nun bakış açısı çok daha farklıdır. Sevdiği güzel, tüm herkesten daha güzeldir. Yani Romeo'da sevgilinin biricikliği ön plandadır. Romeo'nun aşka bakışı ile Hüsn u Aşk eserindeki aşka bakış benzerlik göstermektedir. Romeo bir aşk adamıdır. Aşkın mutlu eden yönü olduğu kadar mutsuz eden yönünün de farkındadır. Çevresindeki insanların onu anlamayacağını da bildiği için yalnızlığı tercih etmektedir. Romeo'nun:

Yitirdim kendimi, burada değilim ben

Bu Romeo değil, o başka yerde. (1.Perde 1.Sahne)

İfadelerinin tercümesi asıl Romeo burada olan beden değil, burada olmayan ruhtur. O ruh da aşk acısını çekmek için kendisinden bile uzaklaşmıştır. Bu durum Romeo'nun aşk ile ruhen bütünleşmesini gösterirken aynı zamanda diğer insanlar için önemli olan beden ve bedenin ihtiyaçları iken onun için önemli olanın aşk olduğunu da göstermektedir. Ruhu onun bulunduğu yerde değildir. Zaten olsa da diğer insanlar onun ruhu ile değil bedeninin mutluluğu ile ilgilendiği için Romeo da onlara sadece bedeni ile gitmektedir. Ama onlara özünün burada olmadığını da söylemektedir. Aslında bu durum onun insanlardan kaçmaya çalışmasının, yalnızlığa sığınmasının gerekçesini de göstermektedir. O kalabalığa girmek istemez. Romeo'nun:

Deli değilim, ama daha beter bağılım bir deliden;
Zindana kapatılmışım, aç susuz bırakılmışım,
İşkence edilip kırbaçlanmışım. (1.Perde 2.Sahne)

İfadeleri de Romeo'nun aşk acısını çektiğini ve elemelerinden yaptığı zindanına hapsoluşunu anlatmaya çalışmaktadır. Bedenini terk eden ruhu da aşk acısını çektiği bu zindandadır. Romeo'nun diğer insanlar ile arasına giren de aslında bu elem zindanıdır. Romeo'nu ruhu kendini zindana kapatmış acılar çekmektedir. Ama hiç kimse bu zindanı göremezken; herkes olaylara yüzeysel bakıp; ruhsuz dolaşan bedene odaklanmıştır. Bedenin mutluluğunu ve mutsuzluğunu gerçek mutluluk ve mutsuzluk olduğunu düşünmekteler. Ancak Romeo onlar gibi düşünmemekte ve bu durumu Fuzûlî'nin aşağıdaki beytini akla getirmektedir.

Şeb-i hicrân yanar cânım töker kan çeşm-i giryânım
Uyarur halkı efgânım kara bahtım uyanmaz mı

(Ayrılık gecesi yanar canım, kanlı yaşlar döker ağlayan gözlerim
Herkesi uyandırır figanım da kara bahtım uyanmaz mı) (İpekten 2013)

UŞAK

...Okumanız var mı efendim?

ROMEO

Evet, okurum alnımın kara yazısını. (1.Perde 2.Sahne)

İfadeleri ile Romeo'nun da herkesi uyandıran acısının kara bahtını uyandırmadığı yönündedir. Çünkü o da bahtının karalığının farkındadır. Çünkü Romeo da iyi bilir bir kere müptelası olundu mu aşkın, okuyacak tek şey alnın kara yazısı olur. Romeo'nun bu durumuna diğer insanların çözümü ise onu yalnızlığından çekip dış dünya ile dikkatini dağıtmaya, aşk acısını unutturmaya çalışmaktadır.

Bu kesitteki diğer önemli olaylar da; Kont Paris'in Juliet ile evlenmek istemesi, Capulet'in geleneksel şöleni ve Romeo ile Juliet'in karşılaşması. Bu üç olay, Kont Paris'in, Capulet ailesinin, Montague ailesinin ve özellikle Romeo ile Juliet'in hayatını etkileyen olaylardır.

Shakespeare, Romeo ve Juliet'te olayları öyle başarılı bir şekilde vermiştir ki ilk bölümlerde sıradan bir diyalogdaymış gibi kullanılan cümlelerin, hikâyenin ilerleyen bölümlerinde ne kadar önemli olduğunu görmekteyiz.

PARIS

... Neyse efendimiz. Önerime ne dersiniz?

CAPULET

Önce de söylediğim gibi size,

Kızım yabancıdır dünyanın henüz,

Daha geçtiğini görmedi ön dört baharın.

Hele iki yaz daha gururla solup gitsin de

Kızımız gelinlik çağa geldi diyelim biz de (1.Perde 2.Sahne)

Kont Paris ve Capulet arasında geçen bu diyalog aslında Juliet'in başına geleceklerin bir işaretidir. "Juliet yabancıdır dünyanın" ifadesine bir de tersten bakmak lazım Capulet ve diğerleri yabancıdır değildir dünyanın. Dünyanın yabancı olup olmamanın ölçütü nedir? Capulet ve Montague ailesi düşman ailelerdir ve bu düşmanlığın da yerine getirilmesi gereken bazı yükümlülükleri vardır. Yani düşmanlığa bu anlamı yükleyenler toplum ve düşman ailelerin ileri gelenleridir. Capulet ve Montague ailelerindeki herkes bunu bilir; iki kişi hariç Romeo ve Juliet. Aşağıdaki birkaç diyalog aileler arasındaki düşmanlığın boyutunu göstermektedir.

SAMPSON

“Montague’lerin bir köpeği beni kızdırmak için yeter de artar bile.” (1. Perde 1. Sahne)

TYBALT

“...Nasıl tiksiniysem cehennemden, Montaguelerden...” (1. Perde 1. Sahne)

UŞAK

Siz sormadan ben söyleyeyim. Efendim, büyük zengin Capulet’tir. Montague’lerden değilseniz siz de gelip bir kadeh şarap tokuşturun. Hoşça kalın.” (1.Perde 2.Sahne)

Aileler arasındaki düşmanlık, aile bireylerinin yan yana gelmelerine imkân bile tanımamaktadır. Çünkü tüm aile bireyleri yabancıdır dünyanın. Onları dünyayı tanımaktalar. Ama dünyanın yabancı olan Juliet ailesinin bildiği bu şeyleri bilmez. Bu kuralları çiğner. Duygu durumunun şeylerin anlamlandırılmasındaki gücü burada da kendini gösterir. Juliet de Romeo gibi âşık olacaktır ve bu duygu durumu da onun çevresindeki diğer insanlardan farklı bir bakış açısı sahibi yapacaktır. O, düşmanlık kavramına toplumdan ve ailesinden farklı bir anlam yükleyecektir. Çünkü düşman bir ailenin oğluyla görüşecek, ona âşık olacak ve onunla evlenecektir. Bunlar Capulet’in Juliet için söylediklerini kendi bakış açısıyla haklı çıkardığını göstermektedir.

Babasının deyişiyle Juliet daha on dört baharı görmemiştir. Evlenmek için de iki yaz daha solması lazım. Capulet’in yılların yerine baharı kullanması önemli bir detaydır. Çünkü Juliet on dördüncü baharını göremeyecektir ama yazın güneşi ile solacaktır. Juliet on dördüne girmeden Romeo’ya âşık olacaktır ve aşkın elemini onu da bulacaktır. Hayatında artık baharlar değil onu solduracak olan yaz güneşi olacaktır.

Romeo elinde meşale yüreğinde aşkın elemini ile baloya gider. Her şeyi gören güneşin bile sevgilisinin benzerini görmediğini söyleyen ve aşkının vazgeçilmez olduğunu düşünen Romeo bütün meşalelere parıldamayı öğreten Juliet’i görür. Romeo şimdiye kadar kendini âşık sanmıştır ama bu sefer gerçekten de âşık olmuştur. Romeo’nun:

...Gönlüm hiç sevdi mi bugüne dek?

Sevdiyse, yalanlayın gözlerim. Görmedim çünkü
Bu geceye dek gerçek güzelliği (1.Perde 5.Sahne)

İfadeleri onun bu durumunu göstermektedir. Romeo'yu baloda görüp onu
balodan çıkarmak isteyen Tybalt'ın bu isteği Capulet tarafından reddedilince;

TYBALT

Hiddetten titriyorum, kendimi zor tutuyorum,
Çarpıştıkça sabrım istekli öfkemle
Şimdilik gidiyorum; ama bu davetsiz kişi
Tatlı görünse de şimdi, dönüşecek acı bir zehre. (1.Sahne 5. Perde)

İfadelerini kullanır. Shakespeare'in, Romeo ve Juliet'te olayları öyle başarılı bir
şekilde vermiştir ki ilk bölümlerde sıradan bir diyalogdaymış gibi kullanılan cümlelerin,
hikâyenin ilerleyen bölümlerinde ne kadar önemli olduğunu görüyoruz demiştik bu
durum bu diyalogda da kendini göstermektedir. Tybalt'ın Romeo için kullandığı zehir
kelimesi burada kullanılan diyalogla kalmayıp kendini daha net bir şekilde
gösterecektir. Çünkü Tybalt'ın ölümüne Romeo sebep olacaktır ve Romeo'nun Juliet'e
âşık olmasıyla Capulet ailesini çok zor günler bekleyecektir. Aynı zamanda zehir
sözcüğü Romeo ve Juliet'in ölümüne dolaylı olarak sebep olacak zehir için de bir ipucu
niteliğindedir. Bir diğer önemli diyalog da Romeo ve Juliet arasında geçen aşağıdaki
diyalogdur:

ROMEO

Öyleyse sevgili ermiş, dudaklar yapsın ellerin yaptığını.
Yakarıyorlar işte, inanç dönmesin n'olur umutsuzluğa

JULIET

Kımıldamaz ermişler yakaranı dinlerken

ROMEO

Kımıldama öyleyse yakarım gerçekleşirken
(onu öper)
İşte senin dudaklarınla dudaklarım arındı.

JULİET

Öyleyse şimdi günah dudaklarımda kaldı.

ROMEO

Günah dudaklarımdan mı geçti?

Tatlı bir dürtüyle işlenen bir günah!

Ver bana günahımı geri (tekrar öper)(1.Perde 5.Sahne)

Diyalogu ilk bölümde geçmesine rağmen son perdenin son sahnesinde mezarda gerçekleşen Romeo ve Juliet'in ölüm anını anlatır gibidir. Dudaklarla arınan dudaklar ve dudaklarda kalan günahlar ölüm anının ipucunu veren çarpıcı diyaloglardır.

4.Hüsn ü Aşk İkinci Kesit

Aşk'ın Kalb ülkesine gitmesi ve başına gelenler kısmından başlayıp (1339. Beyitten başlayıp) Aşkın kendine gelmesi bölümüne kadar (1958. Beyit) olan kısmı ikinci kesit olarak ele aldık. Bu bölümde Aşk, Hüsn'e kavuşmak için kabilenin şart olarak sunduğu kimyayı getirmek için tehlikelerle dolu Kalb ülkesine gidecektir. Kalb ülkesinde, doğaüstü yaratıklar ve doğaüstü engeller Aşk'ı bekleyecektir. Bu engeller, Aşk'ı sadece fiziksel olarak etkilemekle kalmayıp; onun düşüncelerinden, iradesine kadar birçok noktaya sirayet etmektedir. Aşk'ın bu yolculuktaki yol arkadaşı Gayret'tir. Bu bölüm aksiyonun en yoğun olduğu bölümdür. Sürekli bir tutsaklık ve kurtuluş mücadelesi vardır. Kalb ülkesi için yola çıkan Aşk, yola çıkar çıkmaz kuyuya düşer.

Fi'l-hâl sorup diyâr-ı Kalb'i

Dutdı reh-i reh-güzâr-ı Kalb'i

Gayret de olup ana kafa-dâr

Kıldı iki yâr azm-i dildâr

Çün girdi o merd-i râh râha

Evvel kademinde düşdi çâha (Beyit 1342)

Aşk'ın attığı ilk adımla kuyuya düşmesi, engellerin Kalb ülkesine giden yolun ilk adımından başladığını göstermektedir. İlk engel olarak da kuyunun olması ile Yusuf peygamberin kuyuya atılmasına telmih yapılmıştır.

Düşdüğüne eyleme teessüf

Mi'râcını çehde buldı Yûsuf (Beyit 1351)

Beyiti de zaten bu durumu göstermektedir. Önceki bölümde de bahsettiğimiz gibi şair, Aşk'ın kaderi ile Yusuf peygamberin kaderi arasında bir paralellik kurmaya çalışmaktadır. Kuyu olayı da Yusuf peygamberin başından geçen en önemli olaylarından biridir. Aşk da giriştiği yolun ilk adımında uçsuz bucaksız, tehlikeli yaratıkların bulunduğu kuyuya düşer. Kuyudan çıkan Yusuf peygamber sultan olur. Aşk için de verilen mesaj; yüksek makama erişmek için önce kuyuya düşmek gerek.

Aşk'ın düştüğü kuyuda bir dev vardır. Aşk'ı yemek için hazırlanan dev aynı zamanda Kalb ülkesine gidişinin imkânsızlığını ona anlatmaktadır. Dev, bu yolun zorluklarını, vereceği çabanın bir işe yaramayacağını Aşk'a anlatmaktadır. Aşk ise sinirlenip her şeyi göze aldığını söyler.

Dev, Aşk'ı yemeğe çalışan, onu ulaşmak isteği amacından alıkoymaya çalışan, onu tutsak eden bir varlıktır. Bu durum da göstermektedir ki dev karşıt bir güçtür ve söyledikleri Aşk'ın yararına olacak şeyler değildir. Aşk da devin söylediklerinin farkında olup, ona karşı çıkmaktadır. Deve tutsak olan Aşk ve Gayret'i kurtarmak için Sühan yetişir. Sühan'ın söylediklerini yapan Aşk ve Gayret, kuyudan kurtulmayı başarır. Çeşitli tılsımların olduğu kuyuya düşen Aşk ve Gayret yine çeşitli tılsım ve büyülü şeylerin yardımıyla kurtulmuş olur.

İllâ bün-i çehde bir resen var

Cinnîler ana degil haber-dâr

Bir pîr ana tılsım yazmış

Hıfz etmege hayli ism yazmış

Kim ol reseni dutarsa muhkem

Hıfz eyler anı o ism-i a'zam

Cinler edemez ana hasâret
Çıkdıkca bulur necât ü râhat

Efsûn ile söyledim bunu ben
Cinnîler içinde söyleme sen (Beyit 1391)

Burada yaşananlar bundan sonra yaşanacaklar ile benzer özellikler göstermektedir. Aşk ve Gayet Kalb ülkesine doğru gitmeye devam edecekler ama her yerde onları hedeflerinden saptırmak için çeşitli doğaüstü güçlere sahip karşıt güçler olacaktır. Bu güçlerin en büyük istekleri de Aşk'ı suni aldatmacalarla, illüzyonlarla kandırıp; onun aklını çelmek, onu yolundan alıkoymaktır. Aşk'ın zihni, bedeni ve ruhu her engelde hedef halindedir. Aşk'ın her üçünün de kontrolünü sağlaması gerekmektedir. Yaşanan bu olaylar zincirinde, Aşk ve Gayret sürekli engellere takılıp, esir düşerler ve her seferinde yardımlarına Sühan yetişmektedir. Ancak yol ilerledikçe engeller şiddetini arttırırken; Aşk'ın gücü sarsılmaya başlayacaktır.

Kuyudan çıkmayı başaran Aşk'ın karşısına bu sefer, gece ve kış engeli çıkar.

Bir deşt-i siyehde oldu güm-râh
Yeldâ-yı şitâ belâ-yı nâgâh

Bir deşt bu kim neûzü billâh
Cinler cirid oynar anda her gâh

Birbirine ye's ü havf lâhık
Geh kar yağar idi geh karanlık (Beyit 1413)

Kuyudan sonra Aşk'ın karşısına engel olarak çıkan çöl, doğa unsurları olan gece ve kış doğaüstü unsurlar olan cinlerle birlikte bir karşıt gücü oluşturmaktadır. Ancak buradaki gece ve kış, doğal bağlamından çıkıp doğaüstü niteliklere bürünerek, Aşk'ı zor

durumda bırakmak için karanlık ve soğuk niteliklerinin en aşırı şekline bürünmüştür. Derin ve dar kuyudan kurtulan Aşk, düz ve uçsuz bucaksız çölde kaybolur.

Ol havf ü hatardan Aşk-ı âgâh
Bin dehşet ü gamla oldu güm-râh

Bildi ki şehir değil ovaadır
Ammâ ya sihir ya kîmyâdır

Esbâb-ı helâk hep mükerrer
Âvâze-i ra'd ü berk u sarsar

Deryâ-yı zalâm mevc-ber-mevc
Gûlân-ı hayâl fevc-der-fevc

Bir yana belâ-yı vehm ü vahşet
Bir yana hevâ-yı berf ü zulmet (Beyit 1460)

Aşk, gördüğü manzara karşısında yok olmanın tüm emarelerini görür. Düştüğü çölün büyüğü bir çöl olduğunu anlar. Bu çölde, Aşk'ı korkunç bir cadı görür. Bu cadı Aşk'ı arzular ve farklı bir kılığa girerek Aşk'ı büyüler. Cadı Aşk'ın zihni ile olan mücadeleyi kazanır ve Aşk'ı kandırmayı başarır. Aşk, Hüsn'e kavuşmak için çıktığı yolda Hüsn'e sitem etmeye başlar.

Ben kürbet-i gurbet içre bî-tâb
Sen zevk u safâdasın ferah-yâb

Ben berf-ı zalâm içinde güm-râh
Olsun sana bu felek hevâ-hâh

Lâkin bu mı şîve-i mahabbet
İnsâf kıl ey meh-i semâhat

Yâri olanın esîr-i ahker

Geçmez boğazından âb-ı Kevser (Beyit 1499)

Aşk yola çıktığında başına gelecek her şeyi göze almıştı. Zihni ve yüreği Hüsn'e kavuşma arzusu ile tutuşmakta iken, seve seve katlanmak istediği aşk cevrine büyüünün etkisiyle sitem etmeye başlar. Onun bu halini gören cadı sinirlenip onu asmaya karar verir. Cadı, büyüyle Aşk ve Gayret'i ateşe karşı asar. Haftalarca asılı kalıp ahlar çeken, inleyen Aşk, başına gelenlerin kaderi olduğunu anlar Aşk ve Gayret'i kurtarmaya Sühan gelir. Aşk, Sühan'ı görünce Hüsn'ü anıp, bir yandan da şiir okur. Şiirinde de Hüsn'ün onun çektiklerinden haberi olmamasından, ona kayıtsız kalmasından sitem eder. Sühan;

Sen yârini bî-haber mi sandın

Yoksa seni terk eder mi sandın

Ol şâh-ı diyâr-ı hüsn ü ândır

Feryâd-res-i fütâdegândır

Âşıkdır o sana sanma ma'şuk

Gûş et ki budur kelâm-ı mevsûk

Gör kudret-i Hüsn-i bî-misâli

Ol sâhirenin nic'oldı hâli (Beyit 1546)

Aşk'a cevabını verir. Hüsn, Aşk'ın neler çektiğini bilmektedir. Onunla birlikte aynı acıyı çeker. Cinsiyetsizlik vurgusu burada da kendini gösterir; Aşk, Hüsn'ü maşuk zanneder oysaki Hüsn âşıktır. Hüsn'ün adı bu cadının büyüünü bozmaya yeter. Hüsn'ün adını anan Aşk cadının gerçek yüzünü görür. Hüsn, Sühan aracılığı ile Aşk'a mücevher bir kılıç ve bir de at gönderir. Bu at ve kılıcın da doğaüstü özellikleri vardır. Bu durumlar da göstermektedir ki Hüsn de bu yolculukta Aşk'ın yanındadır. Aşk her zora girdiğinde imdadına yetişen Sühan, gibi Hüsn de Aşk'ın engelleri aşmasında, karşıt güçlerden kurtulmasında yardımcı olmaktadır.

Hüsn'ün gönderdiği at ve kılıçla Gam harabesinde yolculuğuna devam eden Aşk, karşısına çıkan engelleri de bunlar yardımıyla geçmektedir.

Ol tîğ ile Aşk-ı berk-cevlân
Gam deştini etdi rîk-i meydân

Her gûl-i belâ ki çıkdı râha
Kıldı anı tu'me tîğ-i âha

Döndürdi zemîni âsmâna
Ejderleri reng-i kehkeşâna

Etdi ser-i dîv ü gûli sergi
Verdi o sipâha nakd-i mergi

Hûn-âbe-i şîri etdi deryâ
Kaplan derisine döndi sahrâ (Beyit 1643)

Aşk, Gam harabelerindeki engelleri geçince karşına bir alev denizi çıkar. Bu alevler de öyküdeki birçok unsurda olduğu gibi bir aşırılık gösterir. Alevler, yakıcılık özelliğinin en aşırı halindedir. Bu denizin üzerinde de mumdan gemiler vardır. Bu mum gemileri tabuta benzemektedir. Bu gemileri karşı kıyaya geçirmek için devler var ve bu devler de gemiye binenleri yok ederler. Dev, Aşk'ı gemiye binmesi için çağırır. Aşk hemen binmek istemez gemiye. Aşk, geçiş yollarına baktığında tüm yollar kapalıdır. Mum gemileri dışında karşıya varmasının başka bir imkânı yoktur. Aşk, içinde bulunduğu durum için sitemde bulunur. Ancak sonrasında durumu kabullenir. Ateş Aşk'ı olgunlaştırır. Aşk atıyla birlikte yangınlar denizine girer ve kılıcıyla denizdeki yaratıkları vura vura kıyıya varır. Vardığı yerde güllerle, karanfiller vardır. Gül goncası gibi kokan bülbüller, papağanlar vardır Aşk oradaki bağı, bahçeyi seyreterek gönlü hoş olur. Şiir okumaya başlar. Aşk şiir okurken Sühan, dudu şeklinde gelip Aşk'ı başına geleceklerden dolayı uyarır. Aşk tuzaklara yakalandıktan sonra onu kurtarmak için

gelen Sühan bu sefer Aşk'ın başına henüz bir şey gelmeden onu uyarmaya gelir. Ona, Çin şahının işveli kızına âşık olamamasını söyleyip uçarak gider. Bu esnada da;

Vaktâ ki ne gördi Aşk-ı pür-şûr
Ol bâğa erişdi bir bölük hûr

Bir mâh ile bir gürûh-ı dil-ber
Seyyâreler içre mihr-i enver

Çün cünd-i ferîşte cümlesi pâk
Mânend-i sipâh-ı akl-ı derrâk

Ol mâh ki ol gürûha şeh-di
Ol cünd-i perîye pâdşeh-di

Bir hûr-nigâh-ı rûh-manzer
Ayni-yle cenâb-ı Hüsn'e benzer (Beyit 1744)

Aşk, Kalb ülkesindeki yolculuğa başladığından beri karşısına çıkan engeller, sürekli şekil değiştirse de hepsinin amacı her zaman aynıdır; Aşk'ın kimyaya ulaşmasını engellemek. Şimdiye kadar korkunç ve tehlikeli yaratıklar olarak ortaya çıkıp, Aşk'ı yolundan alıkoyamayan karşıt güçler; bu sefer farklı bir yöntem denemiştir. Aşk'ın karşısına bir dev ya da çirkin suratlı bir cadı çıkmaz. Yine sihirle bir Aşk'ın karşısına Hüsn'e benzeyen güzel bir kız çıkar.

Aşk, Sühan'ın ona söylediklerini yapmaz ve Çin padişahının kızı o güzelliğiyle geldiğinde onu gören Aşk hem onu Hüsn'e benzettiği için hem de onun güzelliğinden etkilendiği için ona âşık olur. Çin padişahının kızı onu yanına getirtir. Birlikte eğlence meclisi düzenlerler, eğlenirler. Aşk uyanınca bahçede kimseyi görmediği gibi ah kılıcını da görmez. Aşk ıstıraba düşüp onu Hüsn'e benzettiğinden feryat ediyordu. Bu tehlikeli yolda Aşk'ın ah kılıcı yoktur artık. Sühan, Aşk daha zor bir duruma girmeden önce, sülün şekline girip Aşk'ı uyarmaya gelir.

Gûş etdi ki bir tezerv-i dil-keş
Bu gûne verir peyâm-ı âteş

Kim duhter-i şâh-ı Çîn'dir ol
Hüsn anlama nakş-ı kîndir ol

Bu bâğa gelirse yarın ol mâh
Zâtü's-suver'e alır seni âh (Beyit 1803)

Sühan'ın uyarılarına rağmen Aşk'ın iradesi Hüsrübâ'nın oyunlarına yenilir. Aşk bahçeye tekrar gelen Hüsrübâ'yı yine Hüsn'e benzetir ve yine kendini ona kaptırır. Aşk'ın mazereti de vardır:

Min vech çü yâre âşnâdır
Öldürse eger beni revadır (Beyit 1815)

Aşk'ın bu ifadeleri kullanması, onun Hüsn olmadığını bilmesine rağmen Hüsn'e benzemesi bile kendini ona kaptırmasına, onun tarafından öldürülmesine razı olmasına yettiğini göstermektedir. Bu aldatmacaya kanan Aşk, Hüsrübâ'nın peşinden Zât'üs-Suver kalesine doğru gider. Gayret, Aşk'a gitmemelerini söylemelerine rağmen Aşk kararından dönmeyince ona biat sözü veren Gayret de onun peşinden gider. Kalenin içine girdiklerinde kapı kapanır ve tutsak kalırlar. Kale kiliseyi andırmaktadır. Kalenin içinde çeşitli resimler vardır. Tabi bu kalenin de Aşk'ın tutsak kaldığı diğer yerler gibi büyümlü bir yapısı vardır. Aşk kalenin içinde kaybolmuştur. Bin anlık yol alır ama bir de bakar iki adımlık bir yol bile alamamıştır. Çaresiz bir duruma düşen Aşk'ın imdadına bülbül şekline giren Sühan yetişir;

Nâlân olarak gezerken ol mâh
Bir bülbül-i mest gördi nâgâh

Kim Aşk'a hitâb edip o bülbül
Zencîr-i gama verir teselsül

Bu kal’ada bir hazîne vardır
Boş sanma anı define vardır

Ur âteşe çıksın âsmâna
Ol mâlik o genc-i râygâna

Yakmazsan eger bu hoş sarâyı
Bulmazsın ebed o dil-rübâyı

Hem duhter-i şâh-ı Çîn o ser-keş
Eyler cigerin kebâb-ı âteş

Tâ yanmayıcak bu tâk-ı âlî
Yokdur sana çıkmak ihtimâli (Beyit 1877)

Sühan, Aşk’a kurtulma yolunu anlattıktan sonra onun dediğini yapan Aşk kaleyi ateşe verir. Aşk’ın kaleyi ateşe vermesiyle hem kale yanar, hem o yer hem de Çin padişahının kızı yanar. Bu esnada tılsımlı bir define açılır. Bu definede Hüsn’ün, ona gönderdiği ah kılıcı vardır tüm âlemin temsili vardır ama Hüsn yoktur. Aşk tekrar kuyularla, yılanlarla dolu yola koyulur. Aşk artık feryat etmeye başlar. Aşk gittikçe zayıflamaya başlar ve nihayetinde bu zayıflık en aşırı seviyeye varır.

Bir rütbede za’fı oldu müzdâd
Kim edemez oldu âh u feryâd

Bir za’f ki za’fin intihâsı
Belki ademin de mâ-verâsı

Deryâ-yı gama habâb olurdu
Aldıkça nefes harâb olurdu (Beyit 1902)

Aşk öyle bir zayıflar ki yok olma derecesine varır. Aşk, yaşama ihtimali kalmayacak noktaya varır. Aşk'ın bu halini görenler, yokluğun bir araya gelip onu var ettiğini sanacak bir düşünceye kapılır. Artık ne yürümeye ne de durmaya mecali vardır. Bir ümidi kalmadığı gibi hem dosta karşı düşmana hem de karşı gönlü kırıktır. Onunla yol arkadaşlığı yapan Gayretbile ona düşmanı gibi görünür. Sevgiliye kavuşma ümidini de yitirmiştir. Aşk her zor duruma girdiğinde farklı bir şekle bürünüp imdadına yetişen Sühan, bu sefer de bir ihtiyar kılığında gelip ona yardım eder. Aşk'a teselli verip;

Dedi ki tabîb-i rüzgârım
Ol fenn-ile şöhre-i diyârım

Geldim sana eyleyim müdâvâ
Olursan eger benimle hem-pâ

Durma gidelim hisâr-ı Kalb'e
Arz et bunu şehriyâr-ı kalb'e

Zîrâ sen o kîmyâyâ muhtâc
Derdin senin ol devâyâ muhtâc

Anın adı Hüsn-i bî-nişândır
Bu nâm ile şöhre-i cihândır

Ol mâlikidir hisâr-ı Kalb'in
Şâhenşehidir diyâr-ı kalb'in

Za'fın senin eylemişler ihbâr
Gönderdi beni o şâh-ı bîdâr (Beyit 1957)

Amacına ulaşmak için çeşitli engellerin olduğu yolları aşan, bu yolculukta bedeni, iradesi ve ruhuna açılan savaşımlara karşı mücadele eden Aşk'ın, amacına ulaşmak

üzereyken ruhu savaşı kaybetmek üzeredir. Sühan, bu sefer Aşk'ın karşısına bir hekim olarak çıkar. Aşk'ın zayıflayan ruhunu güçlendirmeye çalışır, ona müjdelar verir.

5.Romeo ve Juliet İkinci Kesit

Romeo ve Juliet eserinin 2. Perdeden 5. Perdeye kadar olan 16 sahnelik bölümünü de ikinci bölüm olarak ele aldık. Bu bölüm, Romeo ve Juliet aşkının yaşandığı bölümdür. Bu bölümde hikâyedeki rutin durum bozulur ve hikâye farklı bir noktaya evrilir. Romeo ve Juliet arasındaki aşk platonik olmaktan çıkıp gerçek bir aşka dönüşür, evlenirler, birbirinden ayrı düşerler ve arada kavuşmalarına engel olan çeşitli olaylar yaşanır. Bu bölümde de ilk bölümde olduğu gibi koro ile başlar ve koronun söyledikleri yine yaşanacakları özetler niteliktedir;

KORO

Ölüm döşegindedir şimdi eski sevdâ
Ve mirasçısı olmayı bekler yeni sevgi;
Uğrunda ölmek bile istenilen o güzel,
Güzel değildir artık Juliet'in yanında.
Romeo yeniden sever, bu kez sevilir de,
Büyülenmiştir çekici bakışlardan eskisi gibi;
Oysa Juliet, yakınır görünmek ister düşman diye
Aşkın tatlı yemini çalan o korkunç oltalardan;
Ve Romeo sunamaz sevgisini, aşk yeminlerini
Bilinen aşk diliyle düşman sayıldığından.
Kız da gönlünü kaptırmıştır ya, imkânları daha az,
Bu ilk sevgilisiyle bir yerlerde buluşamaz.
Ama sevgi güç verir, zamansa imkân
Büyük engellerde bulur, büyük hazzı insan. (2.Perde Önoyun)

Koro'nun sözlerinden de anlaşıldığı gibi Romeo'nun eski sevdası ölmüştür artık. O, yeni bir sevgiye başlamıştır ve üstelik bu yeni sevgide o da sevgilisi tarafından sevilmektedir. Dünyada onun kadar güzeli yoktur dediği sevgilisinin güzelliği, Juliet'in güzelliğinin yanında karşılaştırmaya bile değmez. Romeo ve Juliet düşman iki ailenin

çocukları olduğu için sevgilerini de birbirine bilinen aşk diliyle sunamazlar. Juliet de kendini kaptırmıştır Romeo'ya. Juliet, bu ilk sevgilisi ile bir yerlerde istediği gibi buluşamaz bile. Aralarına büyük engeller girer ancak onların aşkının yüceliği ve hazzı da bu büyük engellerle olan mücadelelerindendir.

Bu bölümün ilk sahnesi Romeo'nun Capulet ailesinin düzenlediği şölenden ayrılması ile başlar. Şölende birbirini ilk kez gören Romeo ve Juliet âşık olurlar. Her iki âşık için de yeni bir hayat başlayacaktır. Önceki aşkını unutan Romeo için artık sadece Juliet vardır. Romeo'nun âşık oluşuna nükte yapan Mercutio'nun ben onun ruhunu çağıracağım diyerek;

...Romeo! Uçarı gönül! Çılgın! Tutkun! Âşık!

Bir "ah" biçimine gir de öyle çık karşımıza; ... (2.Perde 1.Sahne)

Şeklinde Romeo'yu çağırır. Romeo yine etrafındakilerin onu anlamadığından şikâyetçidir ve kendi kendine;

Yarayla alay eder, yaralanmamış olan. (2.Perde 2.Sahne)

İfadesini kullanır. Bu ifade onun çevresindeki insanların, ona bakış açılarının nedeninin bir tespitidir. Çünkü hepsi aşka yüzeysel bakarken; Romeo aşkı ruhunda yaşar. Bu yüzden de Romeo'nun kalbi yaralıdır. Diğer insanlar da kalp yarasının nasıl olduğunu bilmedikleri için Romeo'nun yarasını hafife alıp, onunla alay ederler. Romeo bu konuşmayı Juliet'in penceresinin altında Juliet'i gizlice seyretmeye çalışırken yapar. Juliet pencerede gördüğü zaman da;

Dur, şu pencereden süzülen ışık da ne,

Evet, orası doğu, Juliet de güneşi!

Yüksel ey güzel güneş, öldür şu kıskanç ayı,

Bak nasıl da sararıp soluvermiş tanrıça kederden

Sen ondan çok daha güzelsin diye. (2. Perde 2. Sahne)

Romeo, Juliet'i gördüğünde onun güzelliğini anlatmak için vakit gece olmasına rağmen onu güneşe benzetip ondan, ayı öldürmesini istemektedir. Hüsn ü Aşk da olduğu gibi sevgiliyi tasvir için doğaüstü tasvirler yapılmaktadır. Juliet, bu sahnede aslında pencereyi açınca Romeo'nun hayatına ve kalbine doğan güneş gibidir. Romeo önceki aşkında, karanlıktaydı, sevdiği kız tarafından sevilmiyordu ama bu sahnede Juliet tarafından sevildiğini öğrenip; kalbindeki karanlıklar aydınlanmaya başlayacaktır. Romeo, bu söylediklerinin devamında da Juliet'in güzelliğini anlatmak için aydınlık ile ilgili birçok unsuru kullanmıştır. Romeo'nun deyimiyle Juliet geceye göz kamaştıran bir parlaklık vermektedir. Juliet de kendi kendine Romeo'nun düşman ailenin çocuğu olmasına sitem etmektedir.

Ah, Romeo, Romeo! Neden Romeo'sun sen?
İnkâr et babanı, Adını yadsı!
Yapamazsan, yemin et sevdiğine,
Vazgeçeyim Capulet olmaktan ben. (2. Perde 2. Sahne)

Benim düşmanım adıdır yalnızca... (2. Perde 2. Sahne)

Juliet, normal şartlarda Romeo ile evlenmesinin çok zor olduğunu bilir. Evlenebilmeleri için ya Romeo'nun Montague ailesinden olmaması ya da Juliet'in, Capulet ailesinden olmaması gerekir. Juliet de kendi kendine yaptığı bu konuşmada da bu durumu dile getirir. Juliet, aradaki düşmanlığın alakası olmayan insanları etkilediğinin farkındadır. Çünkü bu düşmanlık, isim ile ilgili bir durumdur. O yüzden de Romeo'nun babasını yadsıma gibi imkanı olsaydı aralarında düşmanlık da olmazdı. Bu konuşmaları duyan Romeo, Juliet'e seslenir. Juliet onun adını sorunca da;

Nefret ediyorum adımdan ben de
Sana düşmandır diye.
Ben yazmış olsaydın, şimdi yırtar atardım. (2. Perde 2. Sahne)

Juliet, Romeo'ya bahçenin yüksek duvarlarını nasıl aşıp geldiğini sorunca da;

Durduramaz sevgiyi çünkü taştan sınırlar,
Hem aşkın isteyip de başaramadığı ne var!
Engel olamaz bu yüzden bana akrabalar. (2. Perde 2. Sahne)

Romeo ve Juliet arasındaki bu sahne en can alıcı sahnelerden biridir. Her iki âşık da aşkı için kendinden vazgeçmeye hazırdır. Juliet, Capulet olmaktan vazgeçmeye hazır olduğu gibi Romeo da sevgilisini incitmemek için adını söylemekten bile sakınır. Sevgilisi için vaftiz olmayı, gerekirse bundan sonra Romeo olmamayı da kabul eder. Aynı zamanda Romeo, sevgilisi için ölümü bile göze alıp düşman ailenin evinin bahçesine girer. Bu duruma şaşırان Juliet'e verdiği cevap da onun aşkı için göze alacaklarını gösterir. Romeo taştan sınırların, akrabaların sevgisi için onu durduramayacağını söyler. Bunu söylerken de aslında aralarındaki düşmanlığın da taş duvar gibi suni bir engel olduğunun farkındadır. Çünkü bu düşmanlıkta Romeo'nun ya da Juliet'in hiçbir payı olmamıştı. Onlardan önceki akrabaları tarafından süregelen bir durumdur. Ancak Romeo, sevgisi için tüm suni engelleri aşmaya niyetlidir. Romeo ve Juliet'in aşkı bu görüşmelerinden sonra, platonik olmaktan çıkıp; reel bir aşka dönüşmüştür. Juliet de Hüsn gibi kendini aşka kaptırmıştır. Ancak Juliet, Romeo'nun aşkıdan emin olmak istemektedir. Bunu da ona karşı ısrarla dile getirmektedir.

Romeo nikâhlarını kıyması için Rahip Lawrence'ın kilisesine gider. Rahip Lawrence nikâhın Rosaline ile olmadığını öğrenince;

...Gençlerin sevgisi,
Yüreklerinde değil de gözlerindeymiş demek... (2. Perde 3. Sahne)

İfadelerini kullanır. Eski sevgilisi için gözyaşı döken, üzülen, karanlıklara gömülen Romeo şimdi de hemen ondan vazgeçmiştir. Romeo'nun kendisi savunması da;

...Bak şimdiki sevgilim,
İlgiye ilgi gösteriyor, sevgiye sevgi;
Öteki öyle değildi ki. (2. Perde 3. Sahne)

Şeklindedir. Rahip Lawrence, söylediklerinde haklıdır. Romeo'nun Rosalina'ya olan aşkını yüreğinde hissettiğini sanmasına rağmen, gözlerindeydi. Bu, Romeo'nun duygusal kişiliğinden de kaynaklanan bir durumdu. Oysa Romeo, gerçek aşkını Juliet'te bulmuştur. Juliet'e olan aşkı gözlerinde değil de yüreğindedir.

Juliet, dadısı ile Romeo'ya haber gönderir. Daha önce de Romeo'nun aşkından emin olmak için söylediklerini tekrar söyler. Romeo'nun onunla gönül eğlendirmesinden korkar. Romeo da ona sevdiğini bildirince kilisede gizliden evlenmeyi kararlaştırırlar. Juliet'in Romeo ile evlenmek istemesi ile Hüsn'ün Aşk ile evlenmek istemesi arasında benzerlik gösterir. Hüsn de Aşk'a yazdığı mektubunda niyetin gönül eğlendirmek değilse gelip kabileden beni iste der. Juliet de Romeo ile görüştüğünde ona niyetin benimle eğlenmek değilse evlenelim der.

Bu bölümde merdiven önemli bir nesne olarak kullanılmıştır.

ROMEO

...Hemen şu sıralarda uşağım

Kalın ipten örülmüş bir merdiven getirecek;

Bu ıssız gecede ben

Bununla tırmanacağım mutluluğun doruğuna... (2. Perde 4. Sahne)

DADI

Merdiven bulayım da, ortalık kararınca

Onunla tırmansın sevgilin kuş yuvasına. (2. Perde 5. Sahne)

Merdiven bu bölümde sevgilileri kavuşturan, mutluluğa götüren bir nesne olarak görülmektedir. Kuş yuvası da burada masumiyeti ve savunmasızlığı temsil etmektedir. Çünkü sonradan o kuş yuvalarına, başkaları tarafından müdahaleler olacaktır. Romeo, kuş yuvasından uçup başka diyarlara sürülecektir. Juliet kuş yuvasında savunmasız kaldığı için başkası ile evlenmeye zorlanacaktır. Sonrasında o da kuş yuvasından mezara uçmak zorunda kalacaktır.

Romeo ve Juliet Rahip Lawrence tarafından gizlice evlenirler. Rahip Lawrence; Romeo ve Juliet'e

Şiddetle başlayan hazlar, şiddetle son bulurlar,
Ölümleri olur zaferleri,
Öpüşürken yok olan ateşle barut gibi. (2. Perde 6. Sahne)

Şeklinde öğüt vermektedir. Verdiği bu öğüt onların başına gelecek felaketler gibidir. Romeo ve Juliet ateş ve barut gibidir. Şiddetli başlayan aşklarının zaferi ölümleri olur. Ölümleri de birbirinin dudağından olur. Öpüşürken yok olan ateşle barut gibi.

İki ailenin süregelen düşmanlığı, aile bireylerinin de birbirine sataşmalarına sebep olmaktadır. Tybalt Romeo'ya sataşmak isterken Romeo, Juliet'e olan aşkı onun Tyblat'a karşılık vermesini engeller. Ancak bu durum Tybalt ve Mercutio'nun çarpışmasını engelleyemez. Tybalt ve Mercutio çarpışır ve Mercutio yaralanır. Mercutio'nun;

Yaralandım.
Tanrı belasını versin her iki ailenin de!
İşim bitti benim...(3. Perde 1. Sahne)

İfadelerini kullanır. Ağır yara alan Mercutio ölür. Mercutio'nun kullandığı bu ifadeleri daha önce de halk kullanmıştı. Çünkü iki aile arasındaki kavga halkın huzurunu bozmuştur. Şimdi de bu kavga Mercutio'nun ölümüne sebep olur. Mercutio bir taraf olarak girdiği kavgada ve daha önce de kavga için meydan okuyan konuşmaları, kavgada yaralanınca her iki aileye bela okumaya döner. Bunu birden fazla kere tekrarlar. Sadece düşmana bela okumaz her iki aileyi de bir tutar. Çünkü ölümü hissetmeden önce olayları toplumsal normlar çerçevesinde düşünüyordu. Öleceğini hissedince de bireysel düşünmeye başlamıştır. Bireysel düşününce de onu yaşamdan koparan şeyin iki aile olduğunu anlar. Romeo ve Juliet arasında kişisel husumet olmadığı halde iki ailenin düşmanlığının onların aşkına verdiği zarar gibi. Mercutio ölürken, Romeo;

...Ah, sevgili Juliet, güzelliğin kadınlaştırdı beni,

Yumuşattı özümdeki yiğitlik çeliğini. (3. Perde 1. Sahne)

Sözlerini söyler. Bu durum Hüsn ve Aşk'ta tam tersidir. Hüsn, kadın olmasına rağmen toplumun erkeklik cinsiyetine yüklediği misyonu kendisi üstlenmişti. Romeo ise erkek olduğu halde toplumun kadına yüklediği bazı durumları, kendinde görüp bunun için sitemde bulunmaktadır. Düşmanlık, intikam kısırdöngüsü temeline oturtulmuş bir ilişkidir. Tybalt, Romeo'dan intikam almak isterken Mercutio'yu öldürür. İntikam ateşi sönmeyen Tybalt geri dönünce, intikam alma sırasının kendisine geçtiğini düşündüğü için özündeki yiğitlik çeliğinin yumuşadığını söylemesine rağmen kılıcına davranmaktan vazgeçmeyen Romeo tarafından öldürülür. Juliet ile yeni evlenmesine rağmen aralarına örülen duvarlara Mercutio ve Tybalt'ın ölümü, özellikle Tybalt'ın Romeo tarafından öldürülmesi yeni duvarlar örmüştür. Kavuşmalarının gittikçe zorlaşacağını anlayan Romeo;

Ah, oyuncağımı ben yazgının! (3. Perde 1. Sahne)

İfadesini kullanır. Romeo ve Juliet kaderin oyuncağı olduğu gibi; Hüsn ve Aşk da kaderin, onlara oynadığı oyunun oyuncağıdır. Onlar mutluluk hayalleri kurarken kader de onlara yeni oyunlar oynamaktadır. Hüsn ve Aşk da Romeo ve Juliet de tam kavuşacaklarını düşününce araya yeni engeller girmeye başlar. Romeo ve Juliet aralarındaki düşmanlığa rağmen kendi aralarında gizlice düğün yaparlar. Ancak bu sefer iki aile arasında kan dökülüp; düşmanlık ateşi daha da büyür. Romeo, Juliet'in kuzeninin katili olmasına rağmen Juliet onu affeder ve ona olan sevgisi devam ederken; Prens'in Romeo'ya verdiği sürgün cezası aralarına girer. Şimdiye kadar aralarındaki mesafe soyut iken; sürgün cezası ile birlikte Romeo'nun Verona'dan kaçmak zorunda kalması ile bu mesafe somutlaşır. En kötü ruh hallerinde bile birbirini görünce mutlu olan âşıkların bir araya gelmesine artık Verona şehrinin surları engeldir.

Dadı, Juliet'e Tybalt'ın öldüğünü haber vermek isterken Romeo'nun öldüğünü sanan Juliet;

...Gözlerim, hadi zindana! Bakmayın sakın özgürlüğe!

Ey topraktan gelen değersiz beden,

Toprağa dön, son ver harekete,
Gir kasvetli tabuta Romeo'yla beraber. (3.Perde 2.Sahne)

Şeklinde kendisine bela okumaktadır. Juliet'in bu bela okumaları kabul edilir sanki. Juliet'in gözleri artık özgürlüğe bakamaz; çünkü ailesi, Kont Paris ile evlenmesi yönünde ona baskılar yapar. Juliet, hangi yöne bakarsa özgür bir seçim ile evlendiği Romeo'dan onu ayırıp onu mutsuzluğa tutsak edecek olan bir evliliğe doğru sürüklenir. Bu durumlara dayanamayacak olan Juliet de sonunda harekete son vererek; topraktan gelen bedeni ile toprağa döner. Romeo'yla beraber kasvetli tabuta girer.

Dadı, ölenin Tybalt olup; Romeo'nun da sürgün cezası aldığını söylemesi de Juliet'i teselli etmez. Tybalt'ın ölümüne pek üzülmeyen Juliet, Romeo'nun sürgün edilişi ile ölümünü aynı şey olarak görür. Romeo'nun da ölüm ile sürgünü bir tuttuğu gibi. Hatta Juliet, Romeo'nun sürgününü kendi ölümü olarak da görür. Juliet'in;

...Oysa bakire olan ben, bakire-dul kaldım şimdi.
Gelin ipler; gel dadı. Gelinlik yatağıma gireceğim,
Bekâretimi Romeo'ya değil, ölüme vereceğim. (3. Perde 2. Sahne)

İfadeleri Romeo'dan ayrı kalmanın, onun için ölümle eş değer olduğunu göstermektedir. Zaten Juliet'in buna benzer birçok ifadesi ve Rahip Lawrence'in ona verdiği ilacı içip mezara girmesi de bu durumu kanıtlar niteliktedir. Juliet'in dediği olur ve bekâretini Romeo'ya veremez, ölüme verir.

Romeo, Tybalt'ı öldürdükten sonra Rahip Lawrence'in hücreğine kaçar. Rahip Lawrence, Romeo ile konuşunca onun için;

Acı, gönül vermiş iyi niteliklerine,
Felaketle kıyılmış senin nikâhın. (3. Perde 3. Sahne)

Sözlerini söyler. Aslında bu sözler sadece Romeo için değil aynı zamanda Juliet için de geçerlidir. Romeo nasıl yazgının oyuncağı olmuşsa Juliet de aynı şekilde yazgının oyuncağı olmuştur. Romeo'nun nikâhı nasıl ki felaketle kıyılmışsa Juliet'in de aynı şekilde nikâhı felaketle kıyılmıştır. Her ikisinin de başına gelen talihsizlikler, Hüsn

ve Aşk'ta da vardır. Hüsni ve Aşk için de benzer ifadeler kullanılmıştır. Hüsni için nasıl ki cennet Aşk'ın olduğu yerdeyse Romeo ve Juliet için de aynı şey vardır. Romeo'nun;

...Cennet burada, Juliet'in yaşadığı yerde... (3. Perde 3. Sahne)

İfadesi de zaten bunu göstermektedir. Ancak Romeo, Juliet ile “ çocukluk dönemini yaşayan sevincini” bırakıp gitmek zorundadır. Juliet dadıyla Romeo'ya gitmeden önce buluşmak istediğine dair haber gönderir. İki âşık buluşur. Bu buluşma birbirlerine aşklarını ilan ettikleri geceye benzer. Yine bir gece vakti Juliet'in penceresinin altında olur bu buluşmaları. Ancak bu sefer her şey birbirinin zıddıdır. Önceki seferde kavuşmaya açılan pencere bu sefer ayrılığa açılır. Önceki buluşmada doğacak güneş onları evliliğe götürürken, bu sefer onları sürgüne gönderir. Ayrıldıkları vakit aralarındaki;

JULIET

...Aşağıya indin ya şimdi,

Mezarın derinliğinde bir ölü gibi görüyorum seni...

ROMEO

İnan ki sevgilim sen de öyle görünüyorsun... (3. Perde 5. Sahne)

Konuşmalar geleceğin bir habercisidir. İkisi de bir dahaki buluşmalarında birbirini bu konuşmalarında anlattığı şekilde görecektir. Juliet, mezarın derinliğinde gözlerini açtığında ölü bir Romeo, Romeo mezarın derinliğinde ölü gibi duran bir Juliet görecektir. Romeo sürgüne doğru yol alır. O arada da Tybalt'ın yasını tutmakta olan Capulet ailesine ziyarete gelen Kont Paris Juliet ile evlenmek istediğini söyler. Oysaki Juliet zaten Romeo ile evli bir bakiredir. Romeo'dan başkasını da istememektedir. Juliet'in annesi ona Kont Paris'in teklifini getirince Juliet bu teklifi reddetmektedir. Capulet, kararının Juliet'e iletilip, iletilmediğini sorduğunda da;

LADY CAPULET

Evet efendim, ama istemiyor, teşekkür ediyor size

Budala, mezarıyla evlenesice (3. Perde 5. Sahne)

Juliet'in cevabını bu şekilde iletir. Capulet ailesi Juliet'in Kont Paris ile evlenmesini isterler. Çünkü onların beklentileri Capulet'in;

...Şimdi tam böyle ailesi prenlere dayanan, soylu
Mal mülk sahibi, genç, iyi eğitim görmüş,
Hani nasıl derler, saygıdeğer özelliklerle donanmış,
Bir erkekte gereken her şeyi olan bir damat bulayım da... (3. Perde 5. Sahne)

Kızının evliliği için aradığı kriterlerdeki gibidir. Aradıkları özellikler: Soylu, zengin, eğitilmiş gibi gösterişe dayalı özelliklerdir. Bu özellikler arasında sevgi, mutluluk gibi özellikler yoktur. Oysa Juliet, bunların hiçbirini istememektedir. Juliet'in istediği Romeo'da bulunduğu aşktır. Bunun için ölümü de göze alır; Capulet olmaktan vazgeçmeye de hazırdır.

Ailesinin baskısına direnen Juliet yardım almak için Rahip Lawrence ile görüşmek için kiliseye gider. Rahip Lawrence, Juliet'in Kont Paris ile evlenmeyi istemediğini ve Romeo için ölümü göze aldığını görünce ona yardımcı olmaya karar verir. Juliet'e bir şurup verir ve bu şurup onu kırk iki saat ölü gibi gösteren bir uykuya daldıracaktır. Bunu kabul eden Juliet, Rahip Lawrence'in ona dediklerini yapar ve ailesine Kont Paris ile evlenmek istediğini söyler. Bunun üzerine evde düğün hazırlıkları yapılır. Juliet de ilacı içeceği saati hesaplamaktadır. Çünkü ilacın etkisinin geçeceği saat ile Romeo'nun onu kurtaracağı zamanı denk getirmesi gerekmektedir. Juliet ilacı içtikten sonra yatağında ölü gibi yatmaya başlar. Kont Paris'in çalgıcılarla Capulet'in evine gelmesiyle evde düğün havası oluşmaya başlar. Ancak Juliet'in ailesinin onun öldüğünü sanmaları ile düğün yerini yasa bırakır. Yasları bitmeden düğüne başlamak isteyen Capulet ailesi tekrar yas tutmaya başlar. Capulet, Juliet'in öldüğünü sanınca;

...Damadım ölüm benim, tek mirasçım artık ölüm,
Benim kızım ile evlenen o; ben de ölüp ona bırakacağım hepsini;
Hayat, mal, mülk tümü artık ölümün. (4. Perde 5. Sahne)

İfadeleri ile acısını dile getirir. Bu ifadeler daha önce Juliet'in Kont Paris ile evlenmesini istediğinde Kont Paris için kullandığı ifadelerin tam tersi ifadelerdir. Mercutio, ölüm onu yakalayınca her iki aileye de lanet okumuştur. Capulet de ölüm onun kızının başına gelince daha önce değer verdiği şeylerin önemsizliğini dile getirmeye başlar. Juliet mezara gömülür.

6.Hüsn ü Aşk Üçüncü Kesit

Bu bölüm, Aşk'ın Kendine Gelmesi bölümü yani 1958. beyitten başlayıp son beyit olan 2101. beyte kadardır. Bu bölümde zayıflayıp, yok olma noktasına gelen Aşk adeta yeniden dirilir ve kendine gelir. Gayret, Aşk'ın gözünden kaybolur. Kalb kalesindeki yolculuğunda, ihtiyar kılığına giren Sühan, Aşk'a yol arkadaşlığı eder. Aşk Kalb kalesini görür. Kalb kalesini gören Aşk, şaşkınlıktan ne yapacağını bilemez. Sühan ile birlikte tüm imkânların ötesinde olan şehre girerler. Bu şehirde Zât'üs-Suver kalesine benzeyen birçok kale vardır. Yalnız, buradaki resimler canlıdır. Evlerinin her penceresinden, Çin padişahının kızına benzeyen güzel kızlar bakar. Hepsi de Aşk'ın elini öpüp ona biat ederler. Aşk ise her tarafta Hüsn'ün sarayını arar. Ansızın Hüsn'ün gayb perdesiyle örtülü sarayı görünür. Sühan, Aşk'ın yanından ayrılıp; saraya doğru gider. Aşk iki saat boyunca Sühan'ın haber getirmesini bekler ama Sühan gelmediği gibi saraydan da ney ve tamburun neşeli sesleri duyulur.

Bir perde açıldı nâ-be-hengâm
Aşk oldu tehayyür ile sersâm

Bir hâl-i garîb oldu peydâ
Kim eylemez idi hiç hûlyâ

Kim Gayret ü Hayret ile İsmet
Geldiler ana berây-ı hizmet

Hem dahi Sühan o pîr-i enver
Mollâ-yı Cünûn da besberâber

Tebşîr kılıp Sühan mukaddem
Dedi ki ayâ hıdîv-i ekrem

Bu hâli bilir misin hele sen
Sen kandasın ü dahi kimim ben

Bu şehir ne şehir-i dil-sitândır
Bu bâğ ne bâğ u bûstândır (Beyit 2045)

Aşk, gördüğü bu manzara karşısında şaşkına döner. Hüsn'e kavuşmak için tüm engelleri aşır Kalb ülkesine gelen Aşk, ona yardımcı olan herkesi bir anda karşısında görür. Geldiği bu yerde yolda karşılaştığı tehlike ve tuzaklar, kendisine zarar vermeye çalışan yaratıklar yoktur. Sühan, burada neler olduğunu;

Bî'l-cümle neşât-ı câvidânî
Envâ'-ı surûr u şâdmânî
Fehm eyle ki bu garîb sırdır
Erbâb-ı ukûle müstetirdir (Beyit 2052)

Beyitleri ile anlatmaktadır. Burası ebedi mutluluğun olduğu bir yerdir. Aşk'ın Kalb ülkesine gitmek için geçtiği tüm tehlikelerde ona yardım eden Sühan şu şekilde devam eder;

Geldim yine da'vet-i visâle
Vâkîf olagör meâl-i hâle

Bulmağa zuhûr bu mebâhis
Bir kec-nazar olmuş idi bâis

Kim Aşk Hüs(ü)n'dür ayn-ı Hüsn Aşk
Sen râh-ı galatda eyledin meşk

Birlikde bu kıl ü kâl yokdur

Ol farzda hiç muhâl yokdur (Beyit 2060)

Aşk, Hüsn'e kavuşmak için herkesin göze alamayacağı, tehlikelerle dolu yolculuğu göze almıştır. Bu yolculuktan da onu her türlü tehlikelere karşı uyaran, tuzaklara düşünce ona kurtulma yollarını gösteren, attığı ilk adımdan beri onunla yol arkadaşlığı yapan dostları ve her zaman kalbinde olan Hüsn'ün yardımları ile amacına ulaşmıştır. Aşk, yolun sonuna geldiğinde karşısındaki manzara ona tüm sırrı söyletmektedir: "Hüsn, Aşk'tır; Aşk da Hüsn'dür." Ancak Aşk, bunun farkına varabilmek için olgunlaşmalıydı, pişmeliydi ve yanmalıydı hatta yok olma derecesine varmalıydı. Tüm bunları göze alarak yola çıkıp, başardıktan sonra bu sırrı ancak çözebilirdi. Nitekim Aşk da öyle yaptı ve bu sırrı çözdü. Özellikle hikâyenin sonuna bakıldığında sembolik anlatım açık bir şekilde görülmektedir. Ancak Shakespeare'in Anka ile Kumru adlı şiirindeki:

(...)

Anka ile Kumru artık kaçtılar bu dünyadan

Birleşik bir alevle tutuşarak ikisi

Aşk içinde birleşip öyle seviştiler ki

Kavuştular, tek varlık oldular, tek bir cevher:

Apayrı olsalar da ayrı ayrı değiller

Sayı kavramı öldü: Hiçtir bir ya da iki.

(...)

Birleştiler, yoktu biri ya da öteki

Senlik benlik kavramı böyle yok edilmiştir:

Özdeş değilse bile birleşik öz oldular;

Bu tek bir yaratılış ama çifte adı var:

Buna artık ne iki denebilir ne de bir.

(...)

Aşkta sağduyu yoktur, ama aşk aklın dengi,
Hem ayrı hem birleşik kalmış Anka ile Kumru.

Şeklindeki anlatım Shakespeare'in de sembolik ve soyut anlatıma uzak olmadığı ve bir bedende birleşmeyi kendisinin de işlediği görülmektedir. Böylece Şeyh Galib ve Shakespeare'in anlatımının birbirine fazla uzak olmadığını da göstermektedir. Shakespeare'in "Bir Yaz Gecesi Rüyası", "Hamlet", "Macbeth" gibi eserlerinde de doğaüstü unsurların yer alması da bu durumu destekler niteliktedir.

7.Romeo ve Juliet Üçüncü Kesit

Bu kesit, hikâyenin son bölümü olan 5. Perdedir. Bu perde 3 sahne vardır. Bu perdede Rahip Lawrence'ın gönderdiği mektup Romeo'ya ulaşmaz. Rahip Lawrence ve Juliet'in planından haberi olmayan Romeo, Juliet'in öldüğü şeklinde haber alır. Bunun üzerine Romeo'nun Verona'ya dönüşü ve Juliet'in mezarına gidişi anlatılır. Bu perde Romeo'nun düşü ile başlar. Romeo gördüğü düşü şöyle anlatmaktadır;

...Sevgilim gelip ölü görüyor beni düşümde
(Ölünün düşünmesine fırsat veren garp bir düş!)
Ve öyle bir hayat soluğu veriyor ki öperek dudaklarımdan
Dirilip imparator oluyorum birden.
Ah, aşkın gölgeleri bile sevinçle dolu olursa böyle
Kim bilir ne tatlıdır aşkın kendisine kavuşmak...(5. Perde 1. Sahne)

Şeyh Galib de Shakespeare de yaşanacak olaylar ve özellikle hikâyenin sonu ile ilgili önceden önemli ipuçları vermektedir. Romeo'nun bu düşü de Romeo'nun ölüm sahnesindeki bir bölümün aynısıdır. Romeo bu düşü gördükten sonra uşağı Balthasar ona Juliet'in ölüm haberini getirir. Ölüm haberini alan Romeo, babasına bir mektup yazar ve kendisi de intihar etmek için eczacıdan etkili bir zehir alır. Zehir satmanın cezası idamdır. Fakir olan eczacı zehri satmak istememesine rağmen Romeo'nun ona vereceği 40 altından da olmak istemez.

ECZACI

Arzum değil, yoksulluğum boyun eğiyor buna.

ROMEO

Ben de arzuna değil, yoksulluğuna veriyorum bu parayı. (5. Perde 1. Sahne)

Bu diyalogda göze çarpan bir durum vardır. Eczacı zehri satmakla ölümü göze alır; Romeo da zehri içmekle. Ancak her ikisi ölümü farklı sebeplerden dolayı göze almaktadır. Eczacı yoksuldur. Maddi sebeplerden dolayı ölümü göze alırken, Romeo yoksul değildir, sevgilisine kavuşmak için ölümü göze alır. Romeo’nun ölümü göze alma sebebi manevidir. Romeo’nun zehir için;

...Gel, sen panzehirsin, zehir değil... (5. Perde 1. Sahne)

Demesi de zaten lme yüklediği anlamı göstermektedir. Onun için ölüm bir son değil, sevgiliye kavuşmakla birlikte bir başlangıçtır. O yüzden zehir ona bir panzehirdir. Içinde bulunduğu ayrılık zehri için bir panzehirdir.

Zehri alan Romeo, Verona’ya Juliet’in mezarına doğru yola koyulur. Mezara geldiğinde Paris’i görür. Onu tutuklamaya alışan Paris ile çarpışır ve Paris’i öldürür. Paris’i kendisi gömer;

...Ah, ver elini bana,

Adı felaket kitabına adımla yazılan kişi!

Muhteşem bir mezara gmeceğim seni.... (5. Perde 3. Sahne)

Bir nevi Romeo’nun rakibi olan Paris de ölür ve Romeo kendisi onu mezara gömer. Paris’i gömdükten sonra Romeo da Juliet’in yanına gider;

...Bu loş gecenin sarayından hiç ayrılmayacağım... (5. Perde 3. Sahne)

diyerek zehri içer ve ölür. Bu esnada Rahip Lawrence da Juliet uyandığında onu mezardan çıkarmak için mezarlığa gelir. Balthasar’dan Romeo’nun geldiğini öğrenir. Rahip Lawrence mezarın başına gittiğinde Romeo ve Kent’in öldüğünü görür. Uyanan

Juliet rahibin onunla birlikte kiliseye gitme teklifini reddeder. Romeo'nun elindeki zehir şişesini gören Juliet;

...Öyleyse dudaklarından öperim,
Orada bir parça zehir kalmıştır belki;
Bir zamanlar hayat veren dudakların
Bu kez son versin hayatıma.

Bu sahne Romeo'nun 5. Perde'nin başında gördüğü rüyanın aynısıdır. Romeo'nun rüyası gerçek olur. Juliet, Romeo'nun hançerini göğsüne saplar ve cesedi Romeo'nun cesedinin üzerine düşer. Mezara, Bekçileri çağırmaya giden Paris'in uşağı ve Bekçi başı gelir. Uşaklar ve bekçiler Prens'i, Capulet'i ve Montague'yu çağırır. Bekçiler Rahip Lawrence'ı yakalar. Halk Romeo ve Juliet diye bağırıp mezarlığa doğru koşar. İki ailenin düşmanlığı yine ölümlere sebep olmuştur. Prens ve Montague arasında Romeo'nun ölümü için geçen diyalog;

PRENS

Gel Montague; sen erken kalkmışsın ama
Oğlun ve miraşın senden erken davranmış yatmak için.

MONTAGUE

Ah efendimiz, karım öldü dün gece!
Oğlumun sürülmesinden duyduğu keder tıkadı soluğunu...

şeklindedir. Bu düşmanlık her iki aileye zarar verdiği gibi diğer insanlara da doğrudan veya dolaylı bir şekilde zarar vermektedir. Romeo ve Juliet'in aşkları, evlilikleri ve ölümleri ile ilgili tüm gerçekler, Rahip Lawrence ve Romeo'nun mektubu ve Uşakların anlattıkları ile gün yüzüne çıkar. Bunun üzerine;

PRENS

...Şu bizim düşmanlar nerede? Capulet! Montague!
Görün işte nasıl bir cezaya uğradı nefretiniz,
Tanrı hayatınızın mutluluğunu sevgi ile öldürdü!
Ben de göz yumduğum için kavganıza

İki hısımdan birden oldum. Hepimiz cezalandık.

CAPULET

Gel kardeşim, Montague, bana elini ver.

Kızımın mirası bu, fazlasını isteyemem.

MONTAGUE

Ama fazlasını verebilirim ben sana!

Kızının heykelini dikeceğim som altından,

Verona bu adla bilindiği sürece,

Daha üstün bir heykel dikilmeyecek

Vefalı ve sadık Juliet'inkinden.

CAPULET

Aynı ihtişamla Romeo da duracak karısının yanında;

Ah, zavallı kurbanları düşmanlığımızın.

PRENS

Hüzünlü bir barış bu sabahın getirdiği.

Güneş kederinden gösteremiyor yüzünü.

Gidip uzun uzun konuşalım bu üzücü şeyleri,

Kimi bağışlanacak, cezalanacak kimi.

Daha acıklı bir öykü yoktur, bunu böyle bilin

Bu öyküsünden, talihsiz Romeo ile Juliet'in. (5.Perde 3. Sahne)

diyalogu ile hikaye biter. İnsanların ölmesine, halkın huzurunun kaçmasına ve Romeo ile Juliet'in kavuşmasına engel olan düşmanlık ancak onlar öldükten sonra biter. Her iki aile de birbirine jest yapıp Montague, Juliet'in altından ihtişamlı heykelini dikeceğini söyler; Capulet de Romeo'nun ihtişamlı heykelini dikeceğini söyler. Her iki heykel ile ikisinin aşkını herkes görecektir. Oysaki her iki sevgili aileleri arasındaki düşmanlıktan dolayı aşklarını gizli bir şekilde yaşamak zorunda kalmıştı. İhtişamlı ama ruhsuz heykeller Romeo ve Juliet'in aşkının yüceliğini temsil eder; ancak Romeo ve Juliet'i ölüme götüren de aşklarının yüceliği idi. Sonunda aileler arasında buruk bir barış olur.

Bu senaryo, dünyanın acımasız olduğunu gösterdi ama her birimizin dünyanın acımasızlığı konusunda tecrübemiz vardır. Kimi insanlar bu acımasızlığına karşı isyan

eder, kimi insanlar ise bunu bir yasa gibi kabul eder ama her ikisi de acımasızlık tarafından ezilir. (Kott, 2017: 64)

İKİNCİ BÖLÜM

1.HÜSN Ü AŞK VE ROMEO JULİET'İN MUHTEVA YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

İkinci bölüm olarak ele aldığımız bu bölümde, Hüsn ü Aşk ile Romeo ve Juliet eserlerini muhteva yönüyle inceledik. Belirtmemiz gereken önemli noktalardan biri, iki eserin farklı türlerde olduğudur. Romeo ve Juliet bir tiyatro oyunu olduğu için yazar tarafından sahne düzenine uygun olarak tasarlanmıştır. Hüsn ü Aşk da mesnevi tarzında yazıldığı için yazar tarafından anlatıya uygun bir şekilde ele alınmıştır. Bu durum karakter seçiminde, mekân kurgularında, zamanın akışında, anlatıcının bakış açısı gibi birçok konunun farklı işlenmesine neden olmuştur.

Romeo ve Juliet'teki karakter, mekân, zaman gibi unsurlar gerçekçidir. Ancak Hüsn ü Aşk için aynı şeyleri söyleyemeyiz. Hüsn ü Aşk alegorik bir eserdir ve masalsı anlatım ağır basmaktadır. Bu durumun sonucunda karakter, zaman, mekân seçimi de gerçeküstü ve semboliktir. Hüsn ü Aşk'ta Romeo ve Juliet gibi somut unsurlardan ziyade soyut unsurlar yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Bu durumu örneklerdirsek, Romeo ve Juliet'te kılık değiştirme, sadece Romeo sürgüne giderken kendini gizlemek için kılık değiştirmesi şeklindedir. Bu durum gerçeklikten kopuk olan bir durum değildir. Hüsn ü Aşk'taki kılık değiştirme Sühan Aşk'a yardım etmek için sürekli farklı türde bir hayvan olup gelmesi şeklindedir. Bu durum da kılık değiştirmeyi aşır tür değiştirmeye girmektedir. Bu durum gerçeklikten tamamen kopuktur. Romeo ve Juliet'teki karakterler, gerçek hayattan seçilip, olağanüstü özelliklere sahip değildir. Hüsn ü Aşk'ta karakterler olağanüstü özelliklere sahiptir. Aşk'ın mumdan gemiler ile ateş denizinden geçmesi gibi. Romeo ve Juliet'te zaman reel dünyadan kopuk değildir. Juliet'in içtiği ilacın etkisinin kırk iki saat sürmesi zamanın gerçek bir zaman dilimi olduğunu göstermektedir. Hüsn ü Aşk'ta ise zaman kavramının bir sınırı yoktur. Aşk'ın Zât'üs-Suver kalesinden çıkmaya çalışması esnasında bir anda bin aylık yol alması zaman kavramının yelpazesinin genişliğini göstermekle beraber reel hayattan kopukluğunu da göstermektedir. Romeo ve Juliet'te mekânlar somuttur. Ev, kilise, mezarlık gibi reel hayatta görebileceğimiz somut mekânlardır. Hüsn ü Aşk'ta mekânlar

soyuttur. Feyiz havuzu, Edep mektebi gibi reel dünyada göremeyeceğimiz soyut mekânlardır.

İki eser arasındaki tüm bu farklılıklar, eserlerin birbirine üstünlüğü ya da düşüklüğünü değil; her iki eserin de anlatım zenginliğini göstermektedir. Hüsn ü Aşk'ta geçen cinler, periler, mitolojik karakterler gibi doğaüstü unsurları Şeyh Galib kadar yoğun olmasa da, Shakespeare de kimi eserinde kullanmıştır. Örneğin, Macbeth eserinde, cinlere rol biçilir hatta cinler başkarakter olan Macbeth'e gelecekte yaşanacak olaylara hakkında bilgiler vererek hikâyenin ana temasını oluşturan cinayetlerin yaşanmasında etkili olurlar. Shakespeare'in en bilinen eserlerinden olan Hamlet'te de oyuna Hamlet'in babasının hayaleti damgasını vurur. Hayalet, başkarakter olan Hamlet'i etkisi altına alarak Hamlet'in birçok insanı öldürmesine ve kendisinin de ölmesine sebep olur. Bir Yaz Gecesi eserinde de mitolojik karakterler ön plana çıkar. Bu mitolojik karakterler bir insanı eşeğe çevirecek kadar etkilidir bu eserde.

1.1.Şahıs Kadrosu

Şahıs kadrosu, bir öyküde bulunan ve öyküdeki anlatıda doğrudan ya da dolaylı bir şekilde ilişki içerisinde bulunan her türlü varlıktır (Kolcu, 2015: 28). Her iki eserde de toplumun farklı sınıflarından olan şahıslar vardır. Ancak Romeo ve Juliet'te bu toplumsal sınıflar belirgin bir şekilde verilirken; Hüsn ü Aşk'ta her bir karaktere yazar tarafından adeta bir görev yüklenmiştir. Bu görevde de şahıslar genelde, Hüsn ve Aşk'a yardımcı olan ve onlara engel olan şahıslar şeklindedir. Bunun neticesinde, şahısların görevi toplumsal sınıfının önüne geçmiştir. Yazar bu durumu, tüm şahıslara verdiği isim ile görevi arasında ilişki kurarak daha açık bir hale getirmiştir. Romeo ve Juliet'te bu şahıslar daha gerçekçi iken Hüsn ü Aşk'ta bu şahıslar gerçek hayattan kopuktur ve çoğunlukla doğaüstü güçlere sahiptir. Romeo ve Juliet'in şahıs kadrosu herhangi bir toplumun bireyleri şeklindedir. Hüsn ü Aşk'ın şahıs kadrosu ise tek bir kişinin parçaları gibidir. Trajik karakterler felaket tarafından eğitilir ve ölümle birlikte yükümlülüğünü tamamlamış olur (Stenier, 2011: 126). Romeo ve Juliet de felaketlerle eğitildikten sonra ölümleri ile birlikte yükümlülükleri biter. Asıl sorun birlikte yaşamak olduğu halde,yazar kişilerini birlikte öldürmüştür. Çünkü ona göre hikâye böyle bir son ile biterse ancak haşmetli bir aşk eseri olacaktır (Belge, 2014: 350).

Hüsn ü Aşk'taki karakterlerin anlamları şu şekildedir:

Hüsn: Güzellik, sevilen

Aşk: Âşık, seven

Beni Mahabbet Kabilisi: Sevgioğulları kabilisi

Sühan: Söz, kelam

Hayret: Şaşkınlık, ne yapacağını bilememe

Gayret: Çaba, çalışmak

İsmet: Günahsızlık, masumluk, temizlik

CünûnMollası: Çılgınlık hocası

Hüsrübâ: Akıl kapan, akli baştan alan

1.2.Hüsn ü Aşk'ın şahıs kadrosu:

Sevgililer: Hüsn ve Aşk

Toplumsal otorite olan: Sevgioğulları Kabilisi

Hüsn ve Aşk'ın kavuşmasında, karşıt güç olarak görebileceğimiz: Hayret, Hüsrübâ, devler, cinler, periler vb. diğer şahıslar

Hüsn ve Aşk'a yardım eden karakterler: Gayret, Sühan, İsmet,

Eğitim ve Din âlimi olan: Cünûn Mollası

şeklinde. Bu karakterlere bakıldığında, bu karakterlerin dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi bir toplumda karşımıza çıkabilecek karakterler olmadığı görülmektedir.

1.3.Hüsn:

Hüsn, öykünün başkarakterlerinden olup, Aşk'ın sevgilisi, olağanüstü bir güzelliğe sahip ve sahip olduğu paradigma ile diğer insanlardan farklı kadın karakterdir. Hüsn'ün doğumu da güzelliği de diğer insanlarınkinden farklıdır. Hüsn ve Aşk'ın doğumu olağandışı doğa olaylarının yaşanması ile birlikte verilir.

Bu tâifenin içinde bir şeb

Bir hâl göründi gâyet agreb

Birbirine girdiler felekler

Ağlar kimisi güler melekler
Bir velvele sakf-ı âsmânda
Bir zelzele sath-ı hâk-dânda
Bin şevk u tarab hezâr korku
Nâkûs u nakâre bang-i yâ hû
Geh zulmet olurdu tûy-ber-tûy
Geh nûr yağardı sûy-ber-sûy
Hep secdeye vardı berg ü eşcâr
Hayretle eridi akdî enhâr
Geh zâhir olup hezâr tehdîd
Geh mevc ururdu bîm ü ümmîd
Encüm arasında iktirânât
Bârân-ı ferah tegerg-i âfât
Zulmetle mahûf çok sadâlar
Âvâz-ı bülend-i âşnâlar
Güm güm öter âsmân sadâdan
Güm-geşte zemîn bu mâcerâdan
Herkesde bu ızdırâb sârî
Dil-şâdlık emr-i i'tibârî
Dehşetle dolup hevâ vü ecrâm
Doğdı o şeb içre bin serencâm (Beyit 299)

Beyitlerde görüldüğü gibi Hüsn ve Aşk'ın doğmadan önce doğada birlikte yaşanması imkânsız olaylar aynı anda yaşanmıştır: güneşin ve ayın aynı anda doğması gibi. Yazar tarafından özellikle kullanılan tezat durumlar ve okuyucu/dinleyicinin zihninde korkunç bir izlenim uyandıran olağanüstü olayların verilmek istenmesinin sebebi Hüsn ve Aşk'ın diğer insanlardan farklı olduğunu göstermek ve böylece ikisinin başına gelecek olayların da diğer insanların başına gelecek olaylardan farklı olacağını göstermektir.

Hüsn eylediler o duhtere ad
Ferzend-i güzîne Aşk-ı nâ-şâd (Beyit 305)

Yukarıdaki beyit Hüsni ve Aşk'ın sıradan insanlar olmadığını seçilmiş kişiler olduğunu göstermektedir. Nitekim Hüsni ve Aşk'ın başından geçen olaylar da sıradan insanların başından geçen olaylardan farklı bir şekilde gelişir.

Olurdu kazâ-yı nâ-besâmân
Hüsni'e dahi gâhvâre-cünbân
Kıldı anı da sipîhr-i bî-dâd
Bir cünbüş-i vâj-gûne mu'tâd
Mahzûnluk içre zevk-i şâdî
Dil-şâdlık içre nâ-murâdî
Sûretde çok ihtirâm ederdi
Hâbî gözine harâm ederdi (Beyit 349)

Beyitlerde de görüldüğü gibi Hüsni duygu olarak da mutsuzluk, neşe ve umutsuzluk gibi birbirine tezat olan duyguları aynı anda yaşamaktadır. Bu tezat duygular da psikolojik olarak Hüsni'de sürekli bir tedirginlik ve umutsuzluk durumuna sebep olmaktadır.

Bu nâme ki bir fakirdendir
Gönli gibi kâğıdı şikendir (Beyit 902)

Ya vasl ile senden alırım kâm
Ya merg ile zinde eylerim nâm (Beyit 924)

Çün oldu cemâl-i Aşk'dan dûr
Hüsni oldu o fikret ile rencûr (Beyit 997)

Hüsni etmede idi dem-be-dem âh
Bir Aşk bilirdi bir de Allâh (Beyit 1009)

Beyitleri Hüsni'nün aşkı için neler yaşadığı ve neleri göze alacağını göstermesi açısından önemlidir. Hüsni'nün tüm yaşam amacı Aşk'a kavuşma üzerine kurulmuştur.

Aşk'tan haber almayınca üzüntüden hastalanması veya Aşk'a kavuşmaması durumunda ölümü göze alması yaşam amacının Aşk'a kavuşma şeklinde olduğunun en önemli göstergelerindendir.

Cânımda sürûra var adâvet
Şâd ol desen eylerim kasâvet (Beyit 1047)

Yine Hüsn'ün Aşk ile vuslata erişmediği sürece yaşadığı iç çatışmalar da onu her zaman tedirgin edip, mutlu olması gereken yerde de mutsuzluğuna sebep olmaktadır.

Hüsn doğduğu andan itibaren kaderinin esiridir ve kaderin bir oyuncağı olur ama kararlılığı hiçbir zaman pes etmesine izin vermez ve cinsiyet ötesi bir role bürünerek Aşk ile kavuşmak için ilk adımı da kendisi atar.

Ber-hükm-i kazâ-yı nâ-muvâfık
Hüsn oldu cemâl-i Aşk'a âşık
Bin cân ile Hüsn-i âlem-ârâ
Çün oldu o Yûsuf'a Züleyhâ
Ma'sûk olacakken oldu âşık
Azrâ olacakken oldu Vâmık
Etdi ruh-ı Hüsn'i nesteren-zâr
Ruhsâre-i Aşk u aşk-ı ruhsâr (Beyit 393)

Beyitleri Hüsn'ün Aşk'tan önce âşık olması, geleneksel öğretilerin dışına çıktığını göstermektedir. Hüsn'ün pasif bir maşuk olmaktan ziyade olayların içinde olup olayları yönlendiren aktif bir karakter olması da geleneksel öğretilerin dışına çıktığını göstermektedir.

Hüsn, dadısı İsmet'in onu uyarıp, aşk acısı çekmemesi konusundaki uyarılarına;
Hüsn ol sözi gûş edip üzüldi
Zehr ağladı acı acı güldi
Dedi ki aceb yola gidersin
Seyl-âba karâr hükm edersin

Mümkin mi ki aşkı edem inkâr
Sen anladığın değil bu esrâr
Bilmezsün ilâc bâri sorma
Bîmârı tekerlemeyle yorma (Beyit1099)

Hüsn'ün verdiği cevap aşka bakışıyla da diğer insanlardan daha farklı düşündüğünü göstermektedir. Bu aynı zamanda çektiği acıyı kabullenip, vuslat için pes etmeyerek, ne kadar kararlı olduğunu, diğer insanların onu kararlılığından vazgeçirmelerinin nafile olduğu, kendi verdiği kararların arkasında güçlü bir şekilde durduğunu göstermektedir.

Ben havf ederim melûl olur yâr
Sen havfdasın ki eyler âzâr (Beyit 1119)

Beytinde de çok açık görüldüğü gibi Hüsn, aşkı için kendinden vazgeçmiştir. O kendini aşkına adanmıştır. Kendisinin çektiği acının onun için bir önemi yoktur. Onun için önemli olan şey sevgilisinin acı çekmemesidir.

Aşk'ın ona ilgi göstermemesine üzülür, çevresinin olumsuz tepkilerine maruz kalır, iç çatışmalar yaşar ama pes etmeyip, toplumsal geleneklere de karşı gelerek Hayret gibi güçlü birinin tehditlerine rağmen Aşk'a mektup yazar.

Bu idi kabîle içre âdet
Kim ede cûvân nigâra râğbet
Öyle idi resmi bu diyârın
Hiç yokdı vukûi böyle kârın (Beyit 841)

Hüsn'ün yaşadığı toplumda şimdiye kadar kadının erkeğe âşık olması olayını ilk defa Hüsn tarafından yaşanması Hüsn'ün cinsiyet ötesi bir role sahip olduğunu ve geleneksel öğretilerin dışına çıktığının en büyük göstergelerindendir. Hüsn, kararlı ve pes etmeyen bir karakterdir bu kararlı yapısı, onun çevresinden etkilenmesini değil çevresinin ondan etkilenmesine sebep olur. Nitekim onun bu yapısından dolayı Sühan

hareket geçer ve Aşk ile aralarında aracılık yapar yine aynı durum Aşk'ı etkiler ve onu pasif bir yapıdan harekete geçen sevgilisine kavuşturan aktif bir karakter haline getirir.

Düşdümse niyâza nâzenînim
Elden ne gelir kafes-nişînim (Beyit 909)

Er kim ede nâm-zedden ikrâh
Duhter kalır evde hâh-nâ-hâh (Beyit 939)

Hüsn, Aşk'a kavuşmak için toplumun kadına biçtiği rolü fazlasıyla zorlayarak yapabileceği her şeyi yapar. Aşk'ın da yapması gerekenleri ona söyler. Aşk'ın yolculuğu esnasında bedeniyle Aşk'a uzaktır ama ruhu ve yol göstericiliği ile her zaman Aşk'ın yanındadır. Aşk'ın Kalb ülkesindeki yolculuğu esnasında Aşk her zorda kaldığında Sühan aracılığı ile onun kurtulmasında yardımcı olur.

Hüsn, Aşk'a âşık olduğu andan itibaren aşkın tüm cevriyi çekip, tüm zamanı Aşk'ı beklemekle geçer. Ta ki Aşk, onun yardımıyla tüm engelleri geçip ona gelene kadar.

1.4.Aşk

Öykünün başkarakterlerinden olup, Hüsn'ün sevgilisi olan erkek karakterdir. Hüsn ile aynı gün doğar. Aşk olağanüstü bir güzelliğe sahiptir.

Bir mâh-ruh-ı siyâh-çerde
Çün âb-ı bekâ verâ-yı perde
Hat cevher-i sebz-i âb-ı şemşîr
Mehtâb-ı siyeh-bahâr-ı Keşmîr
Gülzâr-ı gamında Hızr-ı ma'nâ
Zehr-âbe-hôr-ı hayât-ı dünyâ (Beyit 492)

Beyitleri de güzelliğinin boyutunu göstermektedir. Aşk yaşamını acılarla mücadele etmekle geçirmek zorunda kalan bir karakterdir. Hikâyenin başlarında Aşk'ın başına gelecekler açıkça söylenmiştir.

Bed' eyledi Aşk pîç ü tâba
Bend oldu kımât-ı ızdırâba
Yapdırdı sipihr-i pür-felâket
Tâbûtdan ana mehd-i râhat (Beyit 317)
Ey gonca uyu bu az zamândır
Çarhın sana maksadı yamandır (Beyit 321)
Bin havf ile çeşm-i cânı bâz et
Encâm-ı belâdan ihtirâz et
Bâzîçe-i inkılâb olursun (Beyit 325)
Fikr eyle sonun inâyet eyle
Süt yerine kana âdet eyle (Beyit 327)

Bu hikâyede Aşk'a, bir hedefi olan, bir menzile yetişmesi gereken karakter misyonu yüklenmiştir. Yukarıdaki beyitler de Aşk'ın başına gelecek felaketlerin habercisidir. Aşk'ın başına gelecekleri önceden bilen dadısı onun için üzülmemekte iken; Aşk'ın da menzile ulaşması için bu felaketlerin üstesinde gelmesi gerekmektedir. Ancak Aşk, tek başına sorunları çözebilecek bir yapıya sahip değildir. Her zaman birilerinin yardımına ihtiyaç duyar. Hüsn'e olan aşkının farkına varması için Hüsn'ün ona yazdığı aşk mektubuna ihtiyaç duyar. Hüsn'ü kabileden istemek için Hüsn'ün yönlendirmesine ve Gayret'in yardımına ihtiyaç duyar. Kimyaya ulaşmak için gitmesi gereken tehlikeli yolda Gayret'e ihtiyaç duyar. Bu yolda karşısına gelen olaylara karşı sürekli aciz duruma düşer ve bu durumdan kurtulmak için her seferinde Sühan'ın yardımına ihtiyaç duyar. Bu yolculuğu boyunca güçlü kalmak için her zaman Hüsn'e kavuşma hayaline ihtiyaç duyar.

Ne dûzah-i gam ne zevk-i dîdâr
Gûya ki ne yâr var ne ağyâr (Beyit 946)

Beyti Aşk'ın itici bir güç olmadan harekete geçmeyen, bir şeylerin farkında olmayan biri olduğunu göstermektedir. Sühan'ın, Hüsn'ün ona gönderdiği mektubu söylemesi üzerine de;

Dedi ki Sühan yeter bu ahvâl

Bu nâme-yi aç da gör nedir fâl
Hem bak ki Cenâb-ı Hüsn-i yektâ
Senden nice eylemiş teberrâ
Bin ye's ile eyleyip şikâyet
Fürkat sözün eylemiş hikâyet
Aşk ol sözi gûş edip ayıldı
Tekrâr düşüp yine bayıldı
Bir nice zamân geçip özinden
Geldi söze kan gelip gözinden (Beyit 951)

Aşk'ın yaşadığı ani ruhsal değişim ve Hüsn'e karşı duyduğu sevginin birden ortaya çıkması, içindeki potansiyelin harekete geçmesi için itici bir güce ihtiyaç duyduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

Yazar, Aşk'ı başta ham bir şekilde verir. Aşk'ın olgunlaşması için de çok yol kat etmesi gerekmektedir. Aşk'ın olgunlaşmasındaki ilk kıvılcımı, Hüsn'ün mektubu yakar. Aşk, bu mektupla aşk acısını hisseder. Sonrasında kimyayı bulmak için çıktığı yolda kuyuya girerek karanlıkta mahkûm kalır. Cadının dış görüntüsüne aldanıp ona esir düşer. Sühan'ın yardımıyla kurtulduktan sonra Hüsrübâ'nın güzelliğine aldanıp onu Hüsn'e benzetir ve zihniyle de bedeniyle de ona esir düşer. Yine burada da Kalb ülkesindeki yolun ilerlemesi ile Aşk'ın olgunluğu doğru orantılı bir şekildedir. Aşk karşılaştığı engellere yenik düşüp kurtulmayı başardıkça biraz daha olgunlaşır. Kalede esir kalan Aşk yine Sühan'ın tavsiyesiyle kaleyi ateşe vererek kurtulur. Bu ateşe, Aşk'ın olgunluğa erişmesi için kendi benliğini yaktığı ateş de diyebiliriz. Aşk bu ateşi yakar ve ateşten denizin, mumdan gemilerin olduğu bölgeye gelir. Daha önce kalede yaktığı ateşle benliğini ateşe veren Aşk burada da mumdan gemiyle ateşler denizinden geçer ve bununla birlikte hamlığı kalmaz ve pişer. Ancak pişmesi de tek başına yetmez gerçek bir âşık olabilmesi için yok olması da gerekmektedir. Aşk buradan sonraki yolculuğunda yok olmaya başlar ve yolculuğunun sonunda tek başına yok olma noktasında Hüsn'ün diyarına varır.

Bir za'f ki za'fın intihâsı
Belki ademin de mâ-verâsı

Deryâ-yı gama habâb olurdu
Aldıkça nefes harâb olurdu (Beyit 1901)

Beyitlerinde de görüldüğü gibi Aşk tüm engelleri aşp aşp, yok olma derecesine varmıştır. Başta ham olan ve varlığının farkında olmayan Aşk öykünün sonunda pişmiş ve varlığının farkında olan bir yok oluş derecesine varır. Gerçek aşkı bilmeyen Aşk bedenini de düşüncesini de arındırmış bir şekilde kendisi ile bir bütün olan Hüsn'e Yusuf peygamber gibi karanlık bir kuyu ile başlayan yolculuğunun sonunda mükâfat olarak köşkte kavuşur.

1.5. Beni-Mahabbet Kabilesi

Hüsn ve Aşk'ın mensup olduğu kabiledir. Bireysel olarak önplana çıkmaktan ziyade bir topluluk olarak önplana çıkarlar. İçlerinden birey olarak ön plana çıkan kimse yoktur.

Kim vardı Arabda bir kabîle
Müstecmi-i haslet-i cemîle
Ser-levha-i defter-i fütüvvet
Ser-hayl-i Arab Benî Mahabbet
Ammâ ne kabîle kible-i derd
Bi'lcümle siyâh-baht u rû-zerd
Giydikleri âfitâb-ı temmuz
İçdikleri şu'le-i cihân-sûz
Vâdîleri rîk ü şîşe-i gam
Kumlar sağışınca hüzn ü mâtem (Beyit 246)

Tekdüze bir yaşam tarzları vardır. Aşk acısı çekmek, zor koşullarda yaşamak onlar açısından normal bir şeydir. Bu kabile gem ile keder ile bütünleşmiştir. Bu durumun sebebi de;

Her birisi bir nigâra urgun
Şemşîr gibi dehânı pür-hûn (Beyit 248)

Beytinde belirtilmiştir. Mecnun'un da bu kabileye mensup olduğu söylenerek bu kabilenin bir âşıklar kabilesi olduğunun belirtilmesi ile bu kabilenin gamlı, kederli yaşam tarzı normalleştirilmeye çalışılmıştır.

Anlar ki kelâma cân verirler
Mecnûn o kabîledendi derler
Her kim ki belâya mürtebidir
Elbet o ocağa müntesibdir (Beyit 252)

Aşk kabileden Hüsn'ü istemeye gittiğinde;
Kim yâveye başlamış bu bî-dil
Mecnûn'a nedir devâ-yı âkil
Her biri takıldı hasb-ı tâka
Bîçâreyi aldılar mezâka
Kimi dedi tîğîn eyleme tîz
Afyona begâyet eyle perhiz
Kimi dedi hûlyâ belâdır
Eyvâh bu derd bî-devâdır
Kimi dedi etme şî're rağbet
Zîrâ ki verir hayâle suret (Beyit 1288)

Şeklinde Aşk ile alay etmeleri ve Aşk'a cevap olarak;

Bir sözle kim oldu yâre vâsıl
Bir gonca ile bahâre vâsıl (Beyit 1316)

Bî-mihnet ü gam vusûl-i dildâr
Âyâ kime oldu bu sezâ-vâr (Beyit 1321)

Meydanda ki baş içindir efser
Ser ver k'olasın bu yolda ser-ver (Beyit 1323)

Söylemeleri aşka verdikleri değeri ve onlar için aşkın kolay ulaşılabilir bir şey olmadığını göstermektedir.

1.6.Sühan

Hüsn ile Aşk arasındaki aracılığı yapıp ikisinin haberleşmesine ve kavuşmasına yardımcı olan protagonist bir karakterdir. Protagonist, halk arasındaki tabir ile iyi adam demektir (Costello 2010, 67). Sühan, istediği kılığa ve girebilen biridir. Hüsn ve aşk arasındaki mektuplaşmayı yapmakla kalmaz; Aşk'ın yolculuğu esnasında hem zora düşmeden önce her seferinde farklı bir kılıkla hem onu uyarır hem de zora her düştüğünde kurtulmasına yardım eder.

1.7.Gayret

Aşk, Hüsn ile ilgili karamsar düşüncelerde iken karşılaştığı karakterdir. Gayret, şöyle tasvir edilmektedir:

Var idi yanında bir belâ-keş
Gayret adı her peyâmı âteş
Lâlâsı idi o bî-mecâlin
Ebriydi o gevher-i hayâlin
Etmişdi o şem'-i sîne-sûzı
Bezm-i elemin harem-fürûzı
Çün tıfl-ı şerer o dil-figârı
Beslerdi ki yaka her diyârı
Çün merdüm-i çeşm-i ehl-i sevdâ
Her dem kara giydirirdi ana (Beyit 1207)
Beni Mahabbet kabilesi gibi aşk acısını yaşamın olmazsa olmazı olarak görmektedir. Bunu da Aşk'a;
Çün mühmeli merd geldi derdin
Derd olmalıdır şiârı merdin (Beyit 1217)

Şeklinde söylemektedir. Gayret, Aşk'a itaat ederek onun yardımcılığını kabul eden protagonist bir karakterdir. Aşk'a sadakat gösterip Aşk'ın tüm yolculuğu boyunca

ona yardım eder. Yolculuk esnasında Aşk'ın başına gelen tüm kötü durumlarda onun yanındadır. Ancak yaşanan olaylarda çözüm üretebilen, özgün ve özgür düşüncesi olan bir yapıya sahip değildir. Sadakat özelliği ile ön plana çıkmaktadır.

1.8.Molla-yı Cünun

Bilgisinin de yaşının da bir sınırı olmayan karakterdir. Olgunluk mertebesine erişmiştir ve her türlü bilgiye sahiptir.

Bahs etse eder cihânı ilzâm
Bir sözle eder fihâmı ifhâm
İbni Melek'i koyup zemîne
Bin neng bulurdu Fahrîdîn'e
Seyr edip imâmesin
İmâd'ın Şalgam Hoca takmış idi adın
Bezminde kopuzcu Mîrzâ Cân
Bir curcuna harcı Fahr-i Cürcân
İhsânına kör dilenci İblîs
Kaşmer başısı Aristetâlis
İklîm-i belâda şeyhülislâm
Kavline terettüp etmez ahkâm (Beyit 389)

Beyitlerinde görüldüğü gibi herkesten her konuda daha çok bilgiye sahiptir ve bilgisinin doğruluğu tartışılmaz. Mollayı Cünun, Hüsn ve Aşk'a hocalık eder. Onlara çocukluklarında dersler verir.

1.9.İsmet

Hüsn'ün dadısıdır. Düşünce ve eyleme geçme konusunda zayıf bir karakterdir. İsmet,Hüsn'ün başına gelecekleri önceden bildiği için her zaman Hüsn'e acımaktadır ve Hüsn'e acı dolu ninniler söyleyerek, Hüsn'ü bu sevdadan vazgeçmesi için telkin etmeye çalışmaktadır. Hüsn ile sürekli birlikte olmasına rağmen Hüsn'ün aşka yüklediği anlamı, İsmet, bir türlü anlayamaz. İsmet, Hüsn'e ilk adımın erkeğin atması gerektiğini kadın olduğu için beklemesi gerektiği konusunda uyarılarda bulunur ama Hüsn'ü ikna

etmeyi başaramaz. İsmet, Hüsn'e yardımcı olmak ister ama düşünce olarak çok güçlü olmadığı için Hüsn'e pek yardımcı olamaz. İsmet, olaklardan korktuğu için her zaman tedirginlik ve korku içindedir.

1.10.Hayret

Hüsn ve Aşk'ın kavuşmasına engel olmaya çalışan karşıt güçtür. Öyküde otorite konumundadır. Çevresine korku veren bir karakterdir.

Kim vardı kabîle içre bir merd
Hayret adı kendi şîr-i bî-derd
Hâkimdi serâser ol diyara
Zâbit geçinir bu iki yâre
Câsûs-ı kazâdan oldu âgâh
Kim Hüsn ile Aşk'dır hevâ-hâh
Gerdûn gibi çevre kıldı himmet
Çekdi ara yerde sedd-i fûrkat
Emr eyledi kim bu iki ser-bâz
Birbirine olmasın nazar-bâz
Emrine tehâlûf emr-i düşvâr
Ayrıldı ol iki mâh nâ-çâr (Beyit 876)

Emrine itaat edilen Gayret'in Hüsn ve Aşk'ın görüşmemelerini istemesi, öyküye yeni bir boyut kazandırmıştır. Gücün karşısına, Hüsn'ün aşkındaki kararlılığı ve Sühan'ın âşıklara yardım etmedeki kararlılığı çıkmıştır. Gayret'in gücü Hüsn ve Aşk'ın kavuşmasına tehdit oluştursa da bu kararlılık karşısında aşklarını engelleyemez.

1.11.Hüşrübâ

Çin padişahının kızı olan antagonist bir karakterdir. Antagonist, Halk arasındaki tabir ile kötü karakterdir. (Costello 2010, 67)

Kim duhter-i şâh-ı Çîn'dir ol
Hüsn anlama nakş-ı kîndir ol
Bu bâğa gelirse yarın ol mâh
Zâtü's-suver'e alır seni âh (Beyit 1803)

Sühan gibi Hüsrübâ da kılık değiştirebilen bir karakterdir. Bu özelliğini kullanarak Hüsn'e benzeyip, Aşk'ın aklını çeler ve onu tuzağa düşürmeyi başarır. Ancak Sühan'ın yardımıyla kaleyi ateşe veren Aşk, onun elinden kurtulmayı başarır.

2.Romeo ve Juliet'in Şahıs Kadrosu

Sevgililer, Romeo ve Juliet

Verona şehrinin yönetiminden sorumlu olan; Prens Escalus

Düşman iki aile olan Capulet, Montague aileleri

Dini sınıftan olan; Rahip Lawrence

Romeo ve Juliet'in kavuşmasında, karşıt güç olarak görebileceğimiz; Tybalt ve Kont Paris

Koro, uşaklar, dadı, eczacı, halk vb. diğer şahıslar.

şeklindedir. Bu karakterlere bakıldığında dünyanın herhangi bir yerinde herhangi bir toplumun içindeki insanlarla benzer karakterler olduğu görülmektedir.

2.1.Romeo

Eserin erkek başkarakteridir. Öykünün başından beri âşık ve aşk acısı çeken bir ruhsal duruma sahiptir. Romeo'nun 1. Perdenin 1. Sahnesinde *"Yitirdim kendimi; burada değilim ben, bu Romeo değil, o başka bir yerde"* şeklindeki konuşması çektiği aşk acısından dolayı içinde bulunduğu ruhsal durumu göstermektedir. Bu ruhsal durum, kendini toplumdan soyutlamasına ve yalnız kalmak istemesine sebep olmaktadır. Romeo çevresindeki diğer insanlardan farklı bir kişiliğe sahiptir. Çevresindeki insanlar Capulet ve Montague gibi aile isimlerinin soyluluğuna sığınıp düşmanlık duyguları beslerken Romeo bu isimleri pek de önemsemeyip insanlara değer veren bir kişiliğe sahiptir. Yine diğer kişiler kavgayı bir yaşamsal varoluş gibi görürken; Romeo onların aksine, insani duygularının yüceliğine inanır. Aşk, sevgi gibi kavramlar onun için ön plandadır. Ancak onun bu dünya görüşü, toplumun geleneksel dayatmaları karşısında fazla dayanamaz. Sevgilisi Juliet ile kavuşma hayalleri kurarken; kendini bir kavganın ortasında katil olarak bulur.

Romeo, şıpsevdi bir karaktere de sahiptir. Ancak şıpsevdiiliğinin verdiği melankolinin de etkisiyle aşk acısını yoğun bir şekilde yaşarken Juliet'i görüp ona âşık

olduktan sonra gerçek bir aşığa döner. Artık aşk acısı çeken pasif bir kişilikten aşkı için mücadele eden biri olur. Yani o da Aşk gibi, olgunlaşmaya başlar. Korkusuz olan Romeo, düşman ailenin kızı ile birlikte olmak için her iki aileyi de karşısına almaktan çekinmez. Romeo, kendi isteğı dışında ve kendisinden çok önce başlayan aileler arasındaki düşmanlıktan payına düşeni almak zorunda kalır. Romeo, sevgilisinin kuzenini öldürür ama yazar, okuyucuya/izleyiciye Romeo'yu haklı gösterir. Çünkü Romeo, Tybalt'ı öldürmeseydi; Tybal Romeo'yu öldürecekti. Juliet ile kavuşmaları bu olaydan sonra daha zora girer. Romeo sürgün ile cezalandırılır. Bu ceza ile sevgilisinden ayrı kalmak zorundadır. Ancak felaketler sürgünde de Romeo'nun peşini bırakmaz ve yanlış bir anlaşılma ile sevgilisinin öldüğü haberini alan Romeo eczacıdan aldığı zehir ile Romeo'nun mezarına gider. Tybalt ile başlayan öldürme eylemi Paris ile devam eder. Romeo Juliet'in mezarında kendisine engel olmaya çalışan Paris'i de öldürmek zorunda kalır. Romeo'nun işlediğı cinayet yine yazar tarafından işlemek zorunda kalınan bir cinayet olarak gösterilir. Burada da yine -Romeo Paris'i öldürmeseydi Paris Romeo'yu öldürecekti- durumu vardır. Romeo merhametli olduğu için Paris'i de bu hengâmenin içinde kendisine yakışır soylu bir mezara gömmeyi de ihmal etmez. Juliet'in mezarını açan Romeo onu ölü sanıp Juliet'ine kavuşmak için zehri içerek intihar eder. Kendine geldiğinde Romeo'yu ölü bulan Juliet de Romeo'nun dudaklarındaki zehirden içip intihar etmeye çalışır ancak Romeo'nun dudaklarında zehir kalmadığı için Romeo'nun hançeri ile kendini öldürür. Yine Romeo burada da istemeden Juliet'in ölümüne sebep olur. Romeo'nun istemeden işlediğı cinayetlere baktığımızda; düşman aileden Tybalt, iki ailenin de mensubu olmayan Paris, sevgilisi Juliet ve kendisi ölür. Yani aileler arasındaki düşmanlığa karşı olmasına rağmen en çok kişinin ölümüne sebep veren kişi Romeo olur.

2.2. Juliet

Eserin kadın başkarakteridir. Dadının *“on dört dişim üzerine bahse girerim ki... Ama on dört kaldı topu topu-basmadı on dördüne...”* (3. Sahne s.19) ifadesinden de anlaşıldığı gibi on dört yaşındadır. Ailesi ve çevresine göre evlilik çağına gelmiştir. Romeo'nun aksine herhangi bir eski sevgilisinden bahsedilmez. Sevdığı tek erkek Romeo'dur. Romeo'yu gördüğü gibi ona âşık olan ve başlarda düşman ailenin çocuğu

olduğu için kafasında soru işaretleri olan Juliet, Romeo'nun sevgisinden emin olduktan sonra engel olarak gördüğü her şeyi karşısına almaktan çekinmez.

Juliet de Hüsn gibi, her şeyi Romeo'dan bekleyen, pasif bir kadın karakter değildir. Romeo ile görüşmek ve ona kavuşmak için kendisi de mücadele eder ve ailesini de karşısına almaktan çekinmez. Geleneksel birçok kavramı hiçe sayıp Romeo ile gizliden evlenir. Romeo sürgüne gittikten sonra o da Hüsn gibi sevgilisini bekleyen bir âşıktır. Kendisi ile evlenmek isteyen Paris'i ailesinin tüm baskılarına rağmen kabul etmez ancak Rahip Lawrence ile Romeo'ya kavuşmak için yaptığı planın bir parçası olarak kabul eder. Romeo'ya kavuşmak için ölümü göze almaktan çekinmez ve nitekim gelinliği ile mezarda Romeo'ya kavuşur. Son buseyi beyaz gelinliği ile Romeo'ya kondurup beyaz gelinliği kırmızı kana bürünerek, Romeo ile sonsuzluğa ererler. Bu durum da bize gösteriyor ki cinayetin olduğu yerde aşka yer olmamasıdır (Kott, 2017: 57).

2.3.Montague

Şehrin tanınmış ailelerinden Montague ailesinin lideri olup, Romeo'nun babasıdır. Romeo'nun üzgün halini görüp üzülmüş ancak onu bir türlü anlayamaz. Eserde çok fazla ön plana çıkmamakla beraber aileler arasındaki düşmanlıkları baştan beri çözmediğinden dolayı yaşanan olayların baş sorumlularındandır.

2.4.Capulet

Şehrin tanınmış ailelerinden Capulet ailesinin lideri olup Juliet'in babasıdır. Baskın bir karakterdir ve duygudan ziyade şan, para gibi gösterişe önem verir. Montague ailesi birlikte aileler arasında yaşanan olayların baş sorumlularından olup, Juliet'in duygularına önem vermemesi, onu ölüme itmeye zorladığından dolayı da ayrıca sorumludur. Lady Capulet ile birlikte Juliet'e karşı tavırları, Juliet'e kaçmak ve intihar etmek dışında yol bırakmamıştır. Ancak Juliet öldükten sonra, duygusallaşıp maddi şeylere önem verdiği için pişman olarak, Montague ailesi ile barışır.

2.5.Lady Montague

Montague'nün eşi Romeo'nun annesidir. Eserde pek fazla ön plana çıkmamaktadır.

2.6.Lady Capulet

Capulet'in eşı Juliet'in annesidir. Kocası gibi kendisi de baskın bir karakterdir. Duygudan ziyade kocası gibi kendisi de şan, para gibi gösterişe önem verir. Juliet'in ölümünde ona karşı davranışları ve dayatmalarının da etkisi vardır.

2.7.Rahip Lawrence

Kilisenin rahibi ve Romeo'nun yakın dostudur. Romeo zor zamanlarda yardım için kendisine gittiğinden Romeo'yu babası Montague'den daha iyi anlar. Romeo ve Juliet'in kavuşması için aktif bir şekilde olaya dâhil olur. İkisinin gizlice evliliğini yapar. Romeo'yu ve Juliet'i teselli eder. Juliet'i intihardan vazgeçirir ve Romeo ile kavuşması için plan yapar fakat planı istediği gibi gitmediği için iki aşığın da intiharını önleyemez.

Rahip Lawrence, toplumun ondan beklediği rahiplik görevini yerine getirirken, Romeo için kendi dini kimliğini ihlal etmiştir. Topluma karşı dini kimliğini göstermiştir; Romeo'ya karşı duygusal olup, dostluk kimliğini göstermiştir. Romeo'ya öğütler verirken, onun suç ortağı da olur. Tybalt'ı öldüren Romeo, bir katil olmuştur ve sığınacak yer olarak kendisine yardım edeceğini bildiği Rahip Lawrence'ın kilisesine gider. Rahip Lawrence onu bir katil olarak görmez, onu hücrelerinde saklayıp; onun kaçması için yardımcı olur. Romeo ve Juliet'in ailelerinin izninin olmadığı bildiği halde nikâhlarını kıyar. Juliet, ailesinin onu Kont Paris ile evlendirmek istediğinde yardım almak için Rahip Lawrence'a gider. Rahip Lawrence, Juliet için iksir hazırlayıp, sevgililerin kavuşması için Romeo'ya mektup gönderir. Mektubun Romeo'ya ulaşmadığını öğrenince Juliet'i kurtarmaya gider. Mezarlıkta yakalanan Rahip Lawrence yaptığı her şeyi anlatır.

Yaşanan tüm bu olaylarda Rahip Lawrence'ın dini kimliği ve dostluk kimliği arasında bir çatışma olduğu görülmektedir. . Sevgililerin kavuşması için onlara yardımcı olmak ister ve bunları dostluk kimliği ile yapar. Ancak yaptıkları dinen de yasak olan şeylerle sonuçlanır. Juliet'i kurtarmak ona verdiği iksir iki sevgilinin de dinde yasak olan intiharı ile sonuçlanması ya da sevgililerin kavuşması için yaptığı plan Romeo'nun Kont Paris'i öldürmesi ile sonuçlanması gibi.

2.8.Dadı

Geçen diyaloglarda, Juliet'in bebekliğinden beri dadılığını yaptığı anlaşılmaktadır. Yaşının ilerlemesi sonucunda hareketleri ağırdır ve söylediklerini sık sık tekrarlar. Juliet'in evlenmesini ister. İstemeyerek de olsa Juliet'i kıramayıp Romeo ile haberleşmesini sağlar.

2.9.Kont Paris

Prensın akrabasıdır. Juliet ile evlenmek ister. Juliet'n mezarında beklerken Romeo ile karşılaşır ve Romeo ile dövüşürken ölür. Paris de Juliet'e âşıktır ama onun aşkı tek taraflıdır. Buna rağmen Juliet ile evlenmek için ölümü göze alır. Romeo ve Juliet'in ölümünden dolayı olarak payı vardır.

2.10.Mercutio

Prensın akrabası, Romeo'nun arkadaşıdır. Tybalt ile dövüşünde aldığı kılıç darbesi ile ölür. Kavgacı bir yapısı vardır. Tybalt ile kavgada kendisi de isteklidir anca ölüm darbesini aldıktan sonra iki aileye de lanet getirir.

2.11.Tybalt

Juliet'in kuzenidir. Kavgacı bir yapıya sahiptir. Romeo'nun baloya gelmesini kendi ailesine hakaret olarak görür. Romeo'yu ararken karşılaştığı Mercutio ile dövüşüp onu öldürür. Bunun üzerine Romeo tarafından öldürülür.

2.12.Benvolio

Romeo'nun kuzenidir. Mercutio ile birlikte Romeo'nun üzgün halini görüp, onu mutlu etmeye çalışır. Baloya Romeo ile birlikte gider.

2.13.Prens Escalus

Kentin yönetiminden sorumludur. Adil olmaya çalışmaktadır. İki aile arasındaki sürekli kavgadan kendisi de şikâyetçidir ve nihayetinde iki aile arasındaki kavga onun ailesinden insanların da ölmesine sebep olmaktadır.

2.14.Rosaline:

Romeo'nun Juliet'ten önce sevdiği kızdır. Kendisi ile ilgili hiçbir bilgi yoktur. Tek bilinen Romeo'nun onu sevdiğidir.

2.15.Fon Karakterler

Fon karakterler, öyküdeki olayların akışını değiştirmeyip sadece öykünün daha gerçekçi olmasını sağlayan karakterlerdir. (Çetişli, 2014: 93) Her iki eserde de çok sayıda fon karakter bulunmaktadır. Bu karakterler olayların akışını değiştirmekten ziyade kendilerine verilen görevi yerine getirirler.

Devler, cinler, periler vb. diğer şahıslar da Kalb ülkesindeki yolculukta Aşk'ın yoluna çıkıp, onun amacına ulaşmasını engellemeye çalışan fon karakterlerdir. Rahip John, uşaklar, eczacı, halk vb. diğer şahıslar da Romeo ve Juliet'teki fon karakterlerdir.

3. BENZER YAPIDAKİ KARAKTERLERİN MUKAYESESİ

3.1.Hüsn ve Aşk, Romeo ve Juliet

Baş şahıslar olan Romeo ve Juliet, Hüsn ve Aşk; birbirine âşık olan şahıslardır. Romeo ve Juliet farklı yaşlardadır ve hikâye başladığında onlar belli bir yaşa erişmiştir. Hüsn ve Aşk aynı gün doğar. Hikâye, onların doğum anından önce başlayıp kavuşmalarına kadar sürer. İki hikâyede de aşkın gelişimi farklı bir şekilde olmuştur. Romeo, başta Rosaline'e âşıktır. Onun aşk acısını çeker ama Juliet'i görünce Rosaline'i unutup, Juliet'e âşık olur. Juliet de Romeo'yu gördüğünde ona âşık olur. Hüsn ve Aşk da doğduklarında aileleri tarafından sözlenirler ve sonradan birbirine âşık olurlar. Yani Romeo ve Juliet kendi iradeleri ile bir aşk tercihinde bulunurken; Hüsn ve Aşk kendi iradeleri ile bir aşk tercihinde bulunmazlar. Onlar doğdukları andan itibaren, başkaları (kabile) tarafından verilen bir karar ile birbirinin aşkına mahkûm edilirler. Bu irade dışı aşkta, Aşk, başta Hüsn'e karşı soğuk davranırsa da sonrasında Hüsn'e âşık olup; kendi iradesi ile ona kavuşmak için mücadelelerde bulunur.

Romeo, hikâyenin en başında Rosaline âşıktır; Juliet'i görür görmez de Juliet'e âşık olur. Hikâyenin başında âşık biri olan Romeo hikâyenin sonuna kadar, kesintisiz bir şekilde âşık durumda olan bir karakterdir. Aşk, hikâyenin başında âşık olan bir karakter değilken, sonrasında kendini tamamen aşkına adayan bir karaktere dönüşür.

Juliet, Romeo'yu baloda görene kadar aşka meyilli biri değilken Romeo'yu görünce ona âşık olur ve hayatının sonuna kadar ona âşık bir şekilde kalır, bunun için ölümü de göze alır. Hüsn, en başından beri Aşk'a âşıktır ve onun için toplumun kadına yüklediği misyonu aşır, birçok mücadelede bulunur. Aşk'ın Kalb ülkesindeki engelleri aşmasında da Sühan aracılığı ile ona yardım gönderir, onun hedefe ulaşmasını sağlar. Hüsn ile özdeşleşen bazı unsurlar vardır diyebiliriz. Bunlar; "Kaderin esiri, vuslatı bekleyen, aşk acısı çeken, kararlı, cinsiyet ötesi kimliği benimseyen" unsurlardır.

Gerek Romeo ve Juliet olsun gerekse Hüsn ve Aşk olsun, toplumun evlilik beklentisinin dışına çıkmanın, bireysel mutluluğu tercih etmenin diyetini gösterme açısından iyi bir örnektir. Özellikle Romeo ve Juliet ailelerinin beklentisi dışına çıkıp, kendi başlarına evlenmenin, nihai bedelini ödemiştir (Foley-Coates, 2018: 229). Her iki hikâyede de sevgililerin tek amacı birbirine kavuşmaktır; hikâye boyunca da bunun mücadelesini vermekteler. Karşılarına çıkan temel engel de toplumsal normlardır. Romeo ve Juliet'in düşman ailelerin çocuğu olması; Hüsn ve Aşk'ın da kabilenin öne sürdüğü şartlar sevgililerin kavuşmasının önündeki engellerdir. Haliyle engeller toplumsal normlar olunca mücadele de toplumsal normlara karşı bir başkaldırı ve toplumsal normları alt etme şeklinde olacaktır. Romeo ve Juliet toplumsal normlara başkaldırı şeklinde bir mücadeleye girerken Hüsn ve Aşk'ta bu durum toplumsal normları alt etmeye yönelik bir mücadele şeklindedir; ancak Hüsn, aşkı için genelde toplumsal normların dışına çıkmıştır.

Romeo, Roseline âşık olduğu dönemde, toplumdan kaçmaya çalışır, yalnız kalmayı ister ve eğlencelerden uzak durur. Sürekli bir kaçış içerisinde olan Romeo, potansiyelini harekete geçiremeyip, pasif bir durumda kalır ve bir çözüm üretemez. Rosaline unutup Juliet'e âşık olması da kendisinin yaptığı bir şey değil, arkadaşlarının ısrarları sonucunda gittiği baloda olur. Juliet'e âşık olan Romeo, pasif bir durumda kalarak, kendi içine gömülmek yerine; mücadele eden, çözüm üreten bir Romeo haline gelir. Romeo, Juliet'e âşık olduktan sonra olgunluğa erişmiştir de denilebilir. Juliet ile görüşmek için ölümü göze alacak kadar cesaret gösterir. Juliet ile birlikte olmak için

ismini değiştirmeyi göze alacağını söyler. Ancak Romeo bunları yapmasına ve söylemesine rağmen âşık ve geleneksel bir özellik olan intikamcı kimliği arasında da bir çatışma yaşar. Genelde âşık kimliği baskın olmasına rağmen, kimi zaman intikamcı kimliği âşık kimliğine baskın gelir. Juliet ile olan aşkına zarar vermemek için Juliet'in kuzeni olan Tybalt'a karşı dövüşmek istemez ama Tybalt, Romeo'nun arkadaşı olan Mercutio' yi öldürünce geleneksel kimliği baskın gelir ve intikam için Tybalt ile dövüşüp onu öldürür. Juliet'in öldüğü haberini alınca da onun mezarına giderken Kont Paris'i görünce arada çıkan tartışma ve Kont Paris'in Juliet ile evlenme olayını anımsamasının sonucunda Kont Paris ile dövüşüp, onu öldürür. Aşk, başlarda âşıklık yönünden Romeo'nun tersi bir karakterdir. O, başta âşık olan bir karakter değildir. Kendini aşk dışındaki işlere verir ve aşk acısı çeken Hüsn'ün durumundan habersizdir. Hüsn'ün gönderdiği mektuptan sonra kendisinin âşıklık yönünü keşfeder. Aşk kendisinin bu yönünü keşfettikten sonra Romeo'da olduğu gibi bir olgunluğa erişir ve aşkı için mücadele etmeye karar verir. Kendisine biat eden Gayret ile birlikte, kabilenin şartını yerine getirmek için türlü tehlikelerle dolu Kalb ülkesine yolculuğa başlar. Bu yolculukta başarılı olmasının temel şartı, güçlü bir iradedir. Hüsn'ün Sühan aracılığı ile Aşk'a yardımı sonucu Aşk hedefine ulaşır. Başka bir deyişle, Aşk taraftarı karakterler arasında başarılı bir işbirliği vardır ve bu iş birliği sayesinde hedefe ulaşılmıştır. Hüsn, Sühan, Gayret; Aşk'ın hedefine ulaşması için ona yardımcı olurlar ve Aşk ancak onların yardımı sayesinde hedefine ulaşabilir. Hedefine ulaşan Aşk, Hüsn ve Aşk'ın aynı kişi olduğunu ikisinin de çokluk içinde bir teklik olduğunu görür.

Romeo taraftarı karakterlerde başarılı bir işbirliği yoktur ve bu durum Romeo'nun hedefine ulaşmasını yani Juliet'e kavuşmasını engelleyen bir etmendir. Rahip John, Rahip Lawrence'in, Juliet'i kurtarması için Romeo'ya yazdığı mektubu ona vermeyi başaramaz. Romeo'nun uşağı Balthasar, Romeo'ya Juliet ile ilgili doğru bilgiyi veremez ve Juliet'in öldüğünü söyler. Juliet'in Romeo'ya kavuşması için plan yapan Rahip Lawrence'in planı amacına ulaşamaz. Tüm bu başarısızlıklar zinciri sonunda Juliet'in öldüğünü sanan Romeo, Juliet'in mezarına gitmek ister ve o esnada orada olan Kont Paris'i öldürür. Sonrasında da kendisini öldürür. Hüsn ve Aşk taraftarı karakterlerde ise iyi bir işbirliği vardır. Sühan doğru zamanda Aşk'a mektubu getirir. Gayret Aşk ile doğru zamanda karşılaşıp; onun yol arkadaşı olur. Yine Sühan sürekli doğru zamanda Aşk'ı tehlikelerden kurtarır.

Hüsn ve Aşk çokluk içindeki teklikti. Juliet de Romeo'nun dudağından öpüp sonrasında kendini öldürür. Dudak, divan edebiyatında; ilaç, ölümsüzlük suyu olarak görüldüğü gibi tasavvuf edebiyatında, yokluk, ölüm ve vahdet yani teklik anlamında da kullanılmaktadır. Olaya, dudağın bu anlamları ile baktığımızda Romeo ve Juliet'in de çoklukta tekliğe ulaştığını söyleyebiliriz. İkisinin aynı mezarda, yan yana olması da bu durumu desteklemektedir.

Hüsn ve Juliet sevgililerini yolun sonunda bekler. Hüsn, Kalb ülkesinin sonu olan köşkte, Juliet de mezarda bekler. İkisinin de sevgilisi, sevdiklerine kavuşmak için verdikleri mücadelenin sonunda beklenen yere gelir. Bu vuslattan sonra sevgililer için bir son veya yeni bir başlangıç başlar.

3.2.Montague, Capulet, Lady Montague, Lady Capulet ve Benî Mahabbet Kabilesi

Sevgililerin ailesi olan Montague, Capulet ailesi ile Benî Mahabbet kabilesi toplumsal geleneğin temsilcileri konumundalar. Romeo ve Juliet ile Hüsn ve Aşk doğdukları çevrenin şartlarını yaşamak zorunda kalırlar. Bu çevrenin baş mimarları da aileleridir. Romeo ve Juliet'in ailesi düşman ailelerdir ve bu durum onların aşklarının felaketle sonuçlanmasına neden olur. Hüsn ve Aşk'ın ailesi olan kabile de onların kavuşması için şartlar öne sürerek kavuşmalarının önünde bir engel durumundalar.

Romeo'nun ailesi olan Montague, hikâyede fazla ön plana çıkmaz. Romeo, Rosaline'ye olan aşkıdan dolayı üzülürken Montague onun bu durumdan kurtulmasını ister. Romeo ve Juliet'in ölüm sahnesinde de Montague, Lady Montague'nün Romeo'nun sürgününe dayanamayıp, öldüğü söyler ve bu sahnede Capulet ile barışır.

Juliet'in ailesi olan Capulet ailesi Montague ailesine göre hikâyede daha ön plana çıkmaktadır. Capulet, Juliet'in evliliği konusunda otorite konumundadır. Kont Paris'in teklifi için Juliet'in görüşünü sorarken, olumsuz cevap aldığı anda onu evlatlıktan reddetme noktasına kadar gelir ve gerekçe olarak; Kont Paris'in aradığı kriterlerde olduğunu söyler. Lady Capulet de onu destekler. Kızının evlilik kararı vermesinde kızının değil de kendisinin aradığı kriterlere uymasına bakması otoritesini göstermektedir Kızının kendisinin istediği şekilde karar vermesine zorlamaya çalışır ve bu durum da kızının ölmesinin sebeplerinden biridir. Kızının ölümünden sonra Montague ile barışmayı ister.

Beni Mahabbet Kabilesi, Hüsn ve Aşk'ın ailesidir. Hüsn ve Aşk'ta kabile otorite konumundadır ve geleneksel yapıyı temsil eder. Kabile tekdüzedir; tüm kabile, tek bir kişi gibidir. Bireysel fikirler ön plana çıkmaz. Gelenekler vardır ve kabiledelik de bu geleneklere göre hareket eder. Hüsn ve Aşk doğduklarında nişanlanmalarına kabile karar verir ve Aşk, Hüsn ile evlenmek istediğinde yine Aşk'a iksiri getirme şartını sunan kabiledir. Hüsn ve Aşk'ın kavuşmasının önündeki temel engel kabile ve kabilenin öne sürdüğü şartlardır. Kabiledelik herkes bir güzele vurgundur bu yüzden de yaşam tarzları, avlanmaları, eğlenceleri, acı çekme üzerine kuruludur. Aşk, aşk acısı çekerken kabile, onu bu aşk acısından kurtulmasını istemekten ziyade, çektiği aşk acısını ciddiye almaz.

3.3.Cünûn Mollası ve Rahip Lawrence

Rahip Lawrence, toplum tarafından saygı gören bir rahiptir. O, rahiplik görevini yerine getirmekle beraber Romeo'ya yakın olan bir karakterdir. Romeo'ya olan yakınlığı da onun, Romeo'nun yaşayacağı olaylarda aktif bir rol almasına yol açmaktadır. Cünûn Mollası, kimi özellikleri ile Rahip Lawrence ile benzerlik gösteren bir karakterdir. Ancak o, sadece dini kimliği ile değil, âlim oluşu, Hüsn ve Aşk'a hocalık yapması bakımından Rahip Lawrence'tan farklıdır. Daha önce belirttiğimiz gibi Şeyh Galip, karakterlerin her birine bir görev yüklemiştir. Bunun neticesinde Cünûn Mollası da Rahip Lawrence kadar olaylara müdahil olmaz. Her iki sevgiliyi gerekli manevi eğitimi verip onları ruhen olgunlaştırır. Bu görevini yerine getirdikten sonra hikâyedeki olaylarda pek bir işlevi kalmaz.

Rahip Lawrence'ın yaptığı çoğu eylem amacına ulaşamaz. Romeo'ya mektubu zamanında ulaştıramaması, İksirin etkisi bitince Juliet'i kurtaramaması ve bu yaptıklarının da felaketlerle sonuçlanması gibi. Cünun Mollası ise yaptığı tüm eylemlerin kusursuz olma özelliği vardır. Onda asla hata olmaz ve geçmişi bilir, geleceği de görür.

3.4.Sühan ve Juliet'in Dadısı

Sühan, Hüsn ve Aşk'ın haberleşmesindeki aracı karakterdir. Ancak o aracı olarak kalmayıp, olaylara aktif bir şekilde müdahil olur. İlk olarak Hüsn'ün üzüldüğünü

gördüğü için aracılık görevini kabul eder. Sonrasında da Aşk'ın Kalb ülkesindeki yolculuğunda farklı türde hayvan kılığına girip, tüm tehlikelerde Aşk'ı uyarıp onu tehlikelerden kurtaran kişidir. Hikâyenin sonunda da Aşk'ı Hüsn'e götüren karakterdir.

Dadı, Juliet'in dadılığını yapıp, Romeo ile haberleşmesinde aracılık eder. Ancak Sühan kadar aktif bir rol üstlenmez ya da sevgililerin kavuşmasında Sühan kadar istekli değildir. Sühan'ın hızı ve çevikliği Dadıda yoktur. Sühan yaptığı görevden memnunken Dadı sürekli söylenmektedir.

4.Zaman

Kurmaca metinlerde geçen olaylar bir zaman dilimi içerisinde yaşanır. Bu zaman dilimi bazı eserlerde belirgin zaman kavramları ile gösterilirken bazı eserlerde ise belirgin bir zaman kavramı yoktur. Zamanın belirgin kavramlarla gösterildiği eserlerde zamana bir anlam yüklenir ve yaşanan olaylar içerisinde zamanın hikâyede bir fonksiyonu vardır. Romeo ve Juliet eserinde Juliet'in içtiği ilacın etkisi ile kırk iki saat uyuması gibi. Tüm plan bu kırk iki saate göre yapılmıştır. Zaman kavramının belirgin kavramlarla gösterilmediği eserlerde de zamanın ekstradan bir fonksiyonu yoktur. Hüsn ü Aşk'ta zaman kavramı belirgin ifadeler ile kullanılmamıştır. Çünkü Hüsn ü Aşk'ta zamandan ziyade olayların kendisi ön plandadır ve olaylar herhangi bir zamansal olguya göre değişmemektedir.

İki eserdeki zaman kullanımına bakıldığında, Hüsn ü Aşk'ta zamanın masalsı unsurlarla anlatıldığı ve zamana ekstradan bir anlam yükleme gereği duyulmazken; Romeo ve Juliet'te zamanın gerçek zaman algısı ile işlendiği ve zamana ekstra anlam yüklendiği görülmektedir. Aşk'ın Kalb ülkesine geç ya da erken yetişmesi bir şeyleri değiştirmezken Romeo'nun Juliet'in mezarına çok kısa süre bile erken ya da geç yetişmesi kendisinin ve sevgilisinin ölümüne mal olmaktadır. Hüsn ü Aşk'ta olaylar yazarın araya girmesiyle bazen bölünürken; Romeo ve Juliet'te olaylar kesintisiz sürmektedir. Hüsn ü Aşk'ta olayların geçmiş zamanda yaşandığı belirgin bir şekilde verilirken Romeo ve Juliet'te olayların o an yaşandığı hissi verilmektedir.

4.1.Hüsn ü Aşk'ta Zaman

Hüsn ü Aşk, geçmişte yaşanmış bir olayı anlatma tarzında yazıldığı için öykünün geneline “görülen geçmiş zaman” hâkimdir. Öte yandan Hüsn ü Aşk eserinde masalsı bir yapı ağır bastığı için zaman kavramı da masal anlatımındaki zaman özelliklerine yakındır. Zamanı somut bir şekilde gösteren herhangi bir yapı kullanılmamıştır. Bazı durumlarda Gece, Bahar, Kış gibi zaman kavramları kullanılmışsa da bu kavramlar doğanın mevsimsel özelliklerini tasvir etmede kolaylık sağlamak için kullanılmıştır. Hikâyenin;

Kim vardı Arabda bir kabile
Müstecmi’-i haslet-i cemîle (Beyit 242)

Beyti ile başlaması ve belirgin zamansal unsurların kullanılmaması, zamansal olarak masalsı bir anlatımın olduğunu göstermektedir.

Çün geçdi bu hâl ile meh ü sâl
Vakt oldu ki etmeye gam ihmâl (Beyit 353)

Beytinde de görüldüğü gibi ay ve yılların geçmesi olaylarla paralel bir şekilde değil de olaylardan bağımsız bir şekilde dile getirilmiştir.

Masalsı yapının ağır basması, yazara zaman konusunda daha özgür davranma kolaylığı sağlamıştır.Sühan’ın ve Mollayı Cünun’un felekten önce hayatta olması, Aşk ve Gayret’in Zât’üs-Suver kalesinde bir anda bin aylık yol alması gibi zaman ifadeleri bu özgürlüğün birer parçasıdır.

Tayy etmege başladı o râhı
Bir ânda reh-i hezâr-mâhı
Çün mağrîbe mihr olurdu vâsıl
Kat’ edememiş dü gâme menzil (Beyit 1842)

Beyitleri, zamandaki keyfi kullanımı göstermektedir. Zaman, öykü boyunca geriye dönüşler olmadan düz bir çizgi halinde devam etmiştir. Her ne kadar net bir

zaman olmasa da öykü bir insanın doğumu ile evlenme çağına gelmesi süresindeki bir zaman diliminden oluşmaktadır.

4.2.Romeo ve Juliet'te Zaman

Romeo ve Juliet eserinde hikâyenin gerçekleştiği zaman geniş bir aralığa yayılmamıştır. Tüm olaylar birkaç gün içerisinde gerçekleşmiştir diyebiliriz. Zaman düz bir çizgi halinde, her zaman ileri doğru kronolojik bir şekilde akmaktadır. Geriye dönüşler yoktur.

Hikâyede zamansal bir unsur olarak, gece önemli olayların yaşandığı bir zamansal gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır. Olayların çoğu gece yaşanır. Romeo'nun baloya gidip Juliet'e âşık olması ve onunla dans etmesi gece olur, Balkonun altında Juliet'i dinleyip, ona aşkını itiraf etmesi gece olur, sürgüne gitmeden önce Juliet ile buluşması gece olur ve son perdede iki aşkın ölmesi de yine gece olur.

Diğer önemli zamansal unsur da kırk iki saatlik zaman dilimidir. Bu kırk iki saatlik zamana hayati bir anlam yüklenmiştir. Rahip Lawrence'in Juliet'e verdiği iksirin süresi kırk iki saattir ve Romeo ile Juliet'in kavuşmasındaki tüm plan bu kırk iki saat üzerine kurulmuştur. Bu kırk iki saatlik plandan haberi olmayan Romeo'nun intihar etmesi ve Juliet'in de onun bu halini gördükten sonra intihar etmesi zamana yüklenen hayati anlamı göstermektedir.

5.Mekân

Mekân, bir eserde olayların geçtiği somut ve soyut her yerdir. Olaylar, gerçek veya hayali hatta ütöpik bile olsa mutlaka bir mekana ihtiyaç duyar (Tekin, 2012: 143). Sanat, duyu ötesini, tabiat ötesini taklit eder. Sanatçılar, tabiatı mevcut durumunda süslemek veya tabiatı kendi istediği gibi bulmadığı şeylere istediği şekli vermek için farklı yöntemler kullanır (Şeriatı, 2012: 29). Yazarlar, kendi hikâyelerinin en etkili olabileceğini düşündüğü mekânlara istedikleri şekli vererek eserde mekân inşa ederler.

Hüsn ü Aşk'ta mekânlar soyut ve masalsi olduğu için günlük hayatta karşımıza çıkan mekânlar değildir. Romeo ve Juliet'te ise mekânlar somut ve gerçekçi olduğu için günlük hayatta karşımıza çıkabilen mekânlardır. Hüsn ü Aşk'ta mekânlar gerçek anlamlarından ziyade yan anlamları ile kullanılmıştır. Örneğin: Dipsiz kuyu, feyiz havuzu, edeb mektebi... Romeo ve Juliet'te mekânlar temel anlamları ile kullanılmıştır.

Ev, cadde, yol, mezarlık gibi mekânlara temel anlamlarından farklı bir anlam yüklenmemiştir.

5.1.Hüsn ü Aşk'ta Mekân

Hüsn ü Aşk'taki masalsı anlatımdan mekân da nasibini almıştır. Öyküde geçen mekânlar, hem yazarın okuyucuda uyandırmak istediği duygular için hem de okuyucuya vermek istediği mesajları daha etkili bir şekilde verebilmek için özellikle abartılı tasvir edilmiştir.

Zencîr-i cünûn edip teselsül
Cû-bâra karışdı mevce-i gül
Cûş etdi o rûtbe seyl-i nîsân
Seng ü hazef oldı dürr-i galtân
Micmer gibi göz göz oldı dünyâ
Her çeşme gülâb-dân-ı zîbâ
Çarh etdi dimâğını muattâr
Berk eyledi atsâyı mükerrer
Bir neşv ü nemâ düşüp zemîne
Tâ erdi sipîhr-i çârümîne (Beyit 629)

Beyitlerinde de mekânların tasvirindeki gerçekdışı tasvirler görülmektedir. Bu tasvirler asıl anlatılmak istenen olayların daha etkili bir şekilde verilmesi için özellikle seçilmiştir. Mekânlar genelde masallardaki gibi çeşitli garip yaratıklarla dolu ve arazi olarak da uçsuz bucaksız yerlerdir. Yine aynı şekilde birçok mekân büyü ve yanılmalara doludur. Aşk, genelde kapalı mekânlarda da tutsak düşüp, açık mekânlarda kaybolmaktadır.

Çün girdi o merd-i râh râha
Evvel kademinde düşdi çâha (Beyit 1342)

Bir dîve meger o çâh-ı mihnet
Olmuşdı makâm-ı hâb u râhat (Beyit 1356)

Bir deşt-i siyehde old ı güm-râh
Yeldâ-y ı şitâ belâ-y ı nâgâh
Bir deşt bu kim neûzü billâh
Cinler cirid oynar anda her gâh (Beyit 1411)

Toplumsal göstergelerin yan anlam taşımaları toplumun bilinçaltına yerleşmiş olan kalıplarının ortaya çıkarılmasını gerekli kılar (Kabadayı, 2018: 58). Öyküde geçen mekânlara baktığımızda bu mekânları genel olarak somut bir kalıba oturtmamız oldukça zordur. Örneğin; edeb mektebi, feyz havuzu gibi mekânlar soyut mekânlar olarak kullanılmıştır. Bu mekânları somut bir yapıya oturtamayız. Ancak yazarın vermek istediği mesajlar okuyucunun divan edebiyatının mekân anlayışı bilgisi sayesinde zihinde daha kolay bir şekilde tasavvur edilebilmektedir.

Yazar, Aşk'ın Kalb ülkesine yolculuğu boyunca yaptığı mekân tasvirleri ile okuyucuda her zaman bir tedirginlik oluşturmak istemektedir. Tüm mekânlar tehlikelerle doludur ve her an Aşk'ın başına bir şeyler gelme durumu vardır.

Ol râh ki zikri geçmiş idi
Her gâm ı megaak-i nâ-ümîdî
Bir deşt bu kim neûzü billâh (Beyit 1409)

Cinler cirid oynar anda her gâh
Birbirine ye's ü havf lâhık
Geh kar ya ğar idi geh karanlık (Beyit 1412)

Beyitleri gibi birçok beyitte Aşk yola çıkmadan önce yolların ne kadar tehlike olduğu anlatılıp okuyucuda/dinleyicide bir tedirginlik yaratılmaya çalışılmıştır.

Aşk yolculuğa başladığında ilk başta kuyuya düşer. Böylece Aşk'ın vuslata erişmesi için gerçek hikâyesi başlar. Kuyu derinliği ile dibe çöküşü, karanlığı ile tehlikeyi ve kayboluşu, yüksekliği ile de çıkış yolunun kapalı olması gibi özelliklere sahiptir. Mekânın kodu hem mekânda yaşamayı hem de mekânı anlayıp üretmeyi sağlar (Lefebvre, 2016: 43). Kuyu ile ilk akla gelen Yusuf peygamberin kıssasıdır. Yusuf peygamberin de hikâyesi kuyuya düşmesi ile başlar ve başkalarının yardımı ile kuyudan

çıkıp; sabrederek, başına gelecek her türlü felaketin üstesinden gelerek saraya yani Mısır ülkesinin sultanlığına ve kaderindeki sevgilisine erişir. Aşk da Sühan'ın yardımı ile kuyudan çıkar ve sabrederek, başına gelen her türlü felaketin üstesinden gelerek Kalb ülkesindeki sevgiline ve sarayına erişir. Gündelik konuşmalarda bazı kelimelerle soyutlama yoluna gidilmeden, ayırt edici özellikler kullanılarak toplumsal bir mekân tarif edilebilir (Lefebvre, 2016: 46). Yazarın özellikle mekân olarak en başta seçtiği kuyu ve en sonda seçtiği saray iki olay arasındaki paralelliği anlamak açısından ve öyküde geçen mekânların okuyucunun kafasında daha kolay bir şekilde anlamlandırılması açısından önemlidir.

Aşk, kuyudan çıktıktan sonra onu bekleyen diğer mekân, Gam harabelerinin olduğu ve kaybolduğu uçsuz bucaksız bir çöldür. Aşk bu çölde cadiya esir düşer. Yolculuk boyunca tedirginlik yaratılması istenen mekân tasviri burada da devam etmektedir. Sühan'ın yardımı ile kurtulmayı başaran Aşk'ın sıradaki tehlikeli mekânı, içi tehlikeli yaratıklarla dolu, üstünde mumdan gemilerin olduğu ateşten denizdir.

Her biri misâl-i kûh-ı Sürhâb
Dopdolu içinde dîv-i kûh-râb
Tâbût idi san o keştî-i mûm
Olmaz girenin mezârı ma'lûm
Ol fûlk ü o nâr-ı pür-felâket
Hep şem'-i mezârdan ibâret (Beyit 1657)
Her gavtası bir muhît-i âteş
Her lüccesi bir cahîm-i ser-keş (Beyit 1690)

Ateş denizindeki mumdan gemilerin tabuta benzemesi, mekânın tehlike ve korkunçluk boyutunu göstermektedir. Ateş denizini Sühan'ın yardımıyla aşan Aşk daha önceki mekânlara nazaran çok daha güzel bir bahçeye gelir.

Bir sâhile erdi kim güzârı
Firdevs riyâzının bahârı
Bülbülleri tûtî-i sühan-sâz
Bebgâları sûz ü sâza hem-râz

Deryâ gibi sebze mevc-engîz
Tûbâ gibi her nihâl-i gül-bîz
Tûfân-ı çemen yem-i zümür-rûd
Yer gök yeşil âlem-i zümür-rûd
Her sûda şükûfeler nümâyân
Pür-hande misâl-i mâh-rûyân
Her goncası bir bahâr-ı hurrem
Her şebnemi bir sehâb-ı pür-nem
Gerdûn-veş o bûstân-ı enver
Ay çiçeği âftâba benzer (Beyit 1710)

Beyitlerindeki tasvirler de önceki mekânların aksine buradaki bahçeningüzelliğini anlatmaktadır. Bu bahçede Çin şahının güzel kızı Hüşrubâ ve nedimleri vardır. Güzellikleriyle tasvir edilen bahçe ve Hüşrubâ da aslında bir sonraki mekân olan Zât'üs-Suver kalesi gibi birer yanılsamadır. Yani Aşk için bu güzelliklerde de tehlike çanları çalmaktadır. Nihayetinde Aşk, Zât'üs-Suver kalesinde Hüşrubâ'ya esir düşer. Zât'üs-Suver kalesi de yapısıyla çok güzel bir yer olup büyümlü bir girdabı andırmaktadır ve Aşk orada şimdiye kadar geçtiği tüm yolları görüp, bir türlü bir çıkar yol bulamaz.

Bir kal'a ki Sûmenât'a benzer
Her seng-i siyâhı Lât'a benzer (Beyit 1822)

Her nesne ki geçmiş idi evvel
Bu kal'ada geçdi hep mufassal (Beyit 1844)

Yine Aşk, Sühan'ın yardımıyla kaleyi ateşe verip kurtulur. Daha önceki olaylarda olduğu gibi Aşk buradan da kurtulduktan sonra tekrar, yolculuğa başlar. Bu yolculuğun diğer yolculuklardan farkı son yolculuğu olmasıdır. Bu yolculuktan sonra vuslata erişir ve Kalb ülkesinin şahı olan Hüsn'ün olduğu yere varır. Bu mekân hayaller şehri şeklinde tasvir edilir. Sokağından evlerine kadar her şey mükemmeldir. Adeta bir ütopya şehirdir. Aşk'ın tüm dostları burada belirir ve Aşk'ın yolculuk amacı olan

Hüsn'ün köşkü de buradadır. Burası diğer yerler gibi sahte ve yapmacık değil gerçeğin ta kendisidir.

Bir şehir bu kim verâ-yı imkân
Seng-i rehi gevher-i sühan-dân (Beyit 2000)

Pertevleri kıldı reng-der-reng
Envâr-ı hayâli ceng-ber-ceng (Beyit 2017)

Var anda niçe sarây-ı âlî
Zâtü's-suver'in bütün misâli (Beyit2020)

Kim Gayret ü Hayret ile İsmet
Geldiler ana berây-ı hizmet
Hem dahi Sühan o pîr-i enver
Mollâ-yı Cünûn da besberâber (Beyit 2042)

Aşk'ın burada karşılaştığı en büyük gerçek ise Aşk'ın Hüsn, Hüsn'ün de Aşk olduğudur.

5.2.Romeo ve Juliet'te Mekân

Romeo ve Juliet tiyatro eseri olduğu için mekânlar somut ve gerçek mekânlar olarak seçilmiştir fakat bu mekânların ayrıntılı tasvirleri yapılmamıştır. Bu yüzden bu mekânlarla ilgili detaylar yoktur. Detaylar oyunu sergileyenin insiyatifine bırakılmıştır.

Olaylar Verona'daki bir alanda başlar ve genel olarak da Verona sokaklarında geçer. Olayların yaşandığı diğer mekânCapulet'in evidir. . Geçen diyaloglardan anlaşıldığı üzere Capulet'in evi gösterişli ve büyük bir evdir. Romeo'nun sonraki sahnelerde Juliet'in odasına gitmek için merdiven kullanması Juliet'in balkona çıkması evin birden fazla kattan oluştuğunu göstermektedir. Evin etrafının duvarlarla kapatılması, bahçesinin olması gibi unsurları da düşünülünce akılda bir köşk canlanmaktadır. Capulet'in evini önemli olayların yaşandığı bir mekândır. Romeo ve Juliet'in birbirlerine âşık olduğu balo gecesinin gerçekleştiği, Kont Paris'in de Juliet ile

tanıştığı, Tybalt'ın Romeo'yu öldürmek istemesi olayları burada yaşanır. Romeo Juliet'e âşık olduktan sonra Juliet ile görüşmek için tekrar bu eve gelir ama Juliet'in balkonunun altında bekler. Aşklarını orada bir birbirlerine itiraf ederler ve her zaman bu evin bahçesinde görüşürler. Romeo sürgüne gitmeden önce yine bu evin bahçesinde görüşürler. Karakterlerin psikolojisi, davranış biçimi, amaçları, kısacası karakter tanımına yarayan her durum sahne düzenlenmesini etkiler (Kabadayı, 2018: 46)

JULIET

...Aşağıya indim ya şimdi,

Mezarın derinliğinde bir ölü gibi görüyorum seni...

ROMEO

İnan ki sevgilim sen de öyle görünüyorsun... (5.Sahne)

Romeo ve Juliet için şimdiye kadar kavuştukları bir yer olan mekân birbirlerinden ayrılmak zorunda oldukları gece, onların gözünde bir mezara benzemeye başlar.

Kont Paris Juliet ile evlenmek için düğün havası ile orkestracılarla bu eve gelir ancak Juliet beyaz gelinlikler içinde mezarlığa gider.

Olayların yaşandığı mekânlardan diğeri Rahip Lawrence'in kilisesidir. Romeo'nun zora girdiğinde buraya sığınır. Romeo ve Juliet gizlice burada evlenir. Juliet Rahip Lawrence ile görüşmek için geldiğinde Romeo ile kavuşmak için Rahip Lawrence ile birlikte planı burada yapar ve yine iksiri içip öldüğü düşünüldüğünde mezara gömülmek için buraya gelir.

Diğer önemli mekân da son sahnenin yaşandığı mezarlıktır. Karakterin ruh hali, davranış tarzları amaçları, kısacası karakter tanımlamasına yarayan her şey, mekân düzenlenmesini etkiler (Kabadayı, 2013: 46). Zira mekân, insan gerçeğinin bir parçasıdır (Çetişli, 2014: 100). Romeo ve Juliet mevcut şartlarda kavuşmanın çok zor olduğunun farkındalar. Onlar şartları zorladıkça işler daha da kötüye gitmiştir. Son çare olarak Juliet Rahip Lawrence'in verdiği iksiri içip kendini ölü gibi göstermiştir. Kont Paris ile evleneceği sabah kilise töreninden sonra mezarlığa gömülür. Mezarlığa gelen Romeo Kont Paris'i öldürür ve onu da Juliet'in yanına gömer kendisi de mezarlığa girip

intihar eder, kendine gelen Juliet onun öldüğünü görünce o da kendini öldürür. Yaşarken kavuşamayan sevgililer ölüm ile bütünleşirler.

Tüm bu olayların yaşandığı mekân olan mezarlığa şimdiye kadar yaşanan sorunların çözüm bulduğu yer misyonu yüklenmiştir. Aileler arasında yıllardır devam eden kavga bu mezarlıkta son bulur, kavuşamayan sevgililerin heykeli şehir merkezine yapılmaya karar verilir. Yaşayan insanların ölümlerinin ağırlıkları altında ezilmemesi gerekir (Stenier, 2011: 24). Ancak Romeo ve Juliet'in ölümünden sonra yaşayan herkes ölümlerinin ağırlıkları altında ezilmiştir.

6. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatıcılar, öykülerini dile getirirken dünyaya ve insana bakış açılarını da sunuyorlar ve bu arada neyi simgelediklerini açıklıyorlar. Anlatıcıların dünyaya bakışlarından okuyucu, yazarların hem hikaye ile aralarındaki bağlantının değerini, hem de kültürlerini ve bilgi birikimlerini öğrenme imkânını bulur (Rifat, 2011: 68). Öykü türü olarak sınırlı sayıda olsa da öyküleri anlatma yolları sınırsızdır ve yazarlar bunları anlatmanın en çekici yolunu her zaman bulur (Nash, 2013: 52).

Hüsn ü Aşk'ta hâkim bakış açısı kullanılmıştır ve anlatıcı her şeyi önceden bilir. Anlatıcı, kahramanların iç dünyasını da bildiği için onların duygularını, düşüncelerini okuyucuya/dinleyiciye aktarma imkânı bulur. Bu durum da okuyucu/dinleyicinin kahramanlar hakkında daha fazla bilgi sahibi olmasını sağlar. Anlatıcı, okuyucu/dinleyiciye yaşanacak olayları çoğu zaman önceden söyler. Romeo ve Juliet'te anlatım, diyalog şeklinde olduğu için kahramanların iç dünyası hakkında bilgi okuyucu/izleyiciye verme imkânı zordur. Bu yüzden okuyucu/izleyici kahramanların iç dünyası hakkında fazla bilgi sahibi olmaları zorlaşır. Romeo ve Juliet'te anlatım diyalog şeklinde olduğu için gelecekte yaşanacak olaylar hakkında okuyucuya/izleyiciye bilgi verilmez.

6.1. Hüsn ü Aşk'ta Anlatıcı ve Bakış Açısı

Hikâyelerin iç dünyalarında geçen her şeyi gören, bilen, idrak eden, kendine özgü imkân, tercih, dil ve üslubuyla okuyucuya/dinleyiciye anlatan varlıktır anlatıcı (Çetişli, 2014: 102). Yazar, öyküyü okuyucuya sunarken çeşitli bakış açılarından öyküyü en iyi şekilde anlatacağını düşündüğü bakış açısını seçer. Hüsn ü Aşk eserinin

genelinde hâkim bakış açısı varken yer yer kahraman bakış açılı birinci tekil (ben) anlatıcı kullanılmıştır. Hâkim bakış açısında anlatıcı, anlatının tek hâkimidir. Her şeyi önceden bilir ve daha olaylar yaşanmadan nelerin yaşanacağını bilir, görür ve duyar. Hatta karakterlerin gönlünü ve kafasından geçen düşünceleri bile bilir (Çetişli, 2014: 106). Hüsn ü Aşk'ta anlatıcı yazarın kendisidir. Yazar Hüsn ve Aşk'ın başına gelecek her şeyi önceden bilip, okuyucuya önceden yaşanacak bazı şeyleri haber verir. Yazarın bu bakış açısı ile okuyucu kahramanlar ve diğer karakterler hakkında daha kolay bir şekilde daha çok bilgiye sahip olabilmektedir. Kahraman bakış açılı birinci tekil (ben) anlatıcısında da anlatıcı, bir insanın bileceği kadar bilgiye sahiptir. Ancak kendi bildiklerini birinci ağızdan okuyucuya aktarabilir (Çetişli, 2014: 108). Hüsn ü Aşk'ta yer yer kahraman anlatıcı olsa da bu kahraman anlatıcılar genel olarak bir insanın bileceği birçok şeyden fazlasını bilip, çoğu zaman gelecekte yaşanan şeyleri de bilmektedirler.

6.2.Romeo ve Juliet'te AnlatıcıveBakış Açısı

Romeo ve Juliet tiyatro eseri olduğu için anlatıcı ve bakış açısı olarak daha kısıtlı imkânlarla sahiptir. Tiyatro eserlerinin genelinde de olduğu gibi Romeo ve Juliet'te de konuşma yani diyalog tekniği kullanılmıştır. Diyalog tekniğinde, her karakter olayları kendi dünya görüşü ile görüp karşı tarafa da kendi kelimeleri ile ifade etmektedir. Bazı yerlerde de iç monolog tekniği kullanılmıştır. Kahraman iç monologda sanki karşısında biri varmış gibi kendi kendisine ama uzun ve sessiz bir şekilde konuşur. Böylece okuyucu ya da izleyici kahramanın iç dünyasını daha iyi bir şekilde görme fırsatı bulur (Çetişli, 2014: 128). Romeo'nun bazı konuşmaları ve özellikle Juliet'in balkon konuşması iç monolog için güzel örneklerdir.

SONUÇ

Aşk, insanlığın en ilkel döneminden en modern dönemine kadar her toplumda her kültürde ve her coğrafyada her zaman var olan bir duygudur. Durum böyle olunca aşkı anlatma gereği her dönem bir ihtiyaç gibi görülmüştür. Her çağda ve her toplumda insanlar aşkı farklı farklı materyaller ile anlatmıştır. Kimi resim çizerek, kimi türkü söyleyerek, kimi şiir yazarak, kimi tiyatrodaki sahneleyerek aşkı anlatmaya çalışır. Bu noktada biz de evrensel bir duygu olan aşk konusunu işleyen, Doğu'daki bir aşkı anlatan Hüsni ü Aşk'ı ve Batı'daki bir aşkı anlatan Romeo ve Juliet'i ele aldık. Hüsni ü Aşk'ın, Galib'in döneminde hikâye ve romanın yerini tutan mesnevi tarzında yazıldığı ve tasavvufi eser olduğu bilinir. Hüsni ü Aşk'ın tasavvufi yönü her ne kadar ağırlıklı olsa da kahramanların başından geçen bir öykü olarak ele alındığında iki kahramanlı bir aşk hikâyesi olduğu gerçeği de inkâr edilemez. Diğer yandan bir tiyatro oyunu olan ve iki kahramanlı bir aşk hikâyesini anlatan Romeo ve Juliet vardır.

Bu iki eseri karşılaştırdığımızda Doğu'daki aşkı anlatan Hüsni ü Aşk'ta âşıkların ve yaşadıkları topluma aşka yüklediği anlam nedir ve aşk Doğu'daki bu eserde anlatı tekniği açısından nasıl işlenir? Batı'daki aşkı anlatan Romeo ve Juliet'te âşıkaların ve yaşadıkları toplumun aşka yüklediği anlam nedir ve aşk Batı'daki bu eserde anlatı tekniği açısından nasıl işlenir? İki farklı coğrafya, iki farklı dünya görüşü ama evrensel bir duygu ne kadar benzer veya farklı anlatılabilir? Sorularına cevap bulmaya çalıştık.

Her iki hikâyenin içeriğine baktığımızda; iki hikâyede de aşka engel durumların olduğunu, aşkın bazı toplumsal kuralların engeline takıldığını, emek vermeden vuslata erişilmediği görülmektedir. Hüsni ü Aşk'ta toplumun öne sürdüğü şartlar başkarakterler için kavuşmaya engel iken; Romeo ve Juliet'te iki aile arasındaki düşmanlık başkarakterler için kavuşmaya engeldir. Bu engellere bakıldığında, başkarakterlerin dışında gelişen ama onlara dayatılan engeller olduğu görülür. Toplumun aşka yüklediği anlam da bu noktada kendini gösterir. Hüsni ü Aşk'ta, toplum-kabile; aşkı, erişilmesi çok zor bir şey olarak görüp; Aşk, Hüsni'ü istemeye geldiğinde onunla alay eder. Toplum-kabile Aşk'a hiç mücadele etmeden vuslata erişilemeyeceğini söyleyerek; her türlü tehlikeyi göze almadan gerçek âşık olamayacağını düşünür. O yüzden Aşk'ın, sevgilisine kavuşması için kendi canından da vazgeçmeyi göze alarak; tehlikeli ve zorlu bir yolculuğa çıkmasını şart koşar. Bu şart toplum-kabile için hayattaki en büyük önceliğin aşk olduğu ve aşk için her türlü zorluğu göze almak gerektiğini

göstermektedir. Romeo ve Juliet'te ise iki sevgili kavuşmak ister ancak yıllarca süregelen ve toplumsal bir sorun olan, aileler arası düşmanlık iki sevgilinin kavuşmasının önündeki en büyük engeldir. Diğer önemli engel de otorite konumunda olan Juliet'in babasının gösteriş için kızını Paris'e vermek istemesidir. Bu engellere bakıldığında toplum, aşkı ikinci planda görerek; günlük yaşama, gösterişe, maddi şeylere öncelik verip; aşkı, bir duygu olarak değil, çoğu zaman gösterişin, şanın, şöhretin bir aracı olarak görür. Romeo ve Juliet'in aşkları için maddi tüm unsurları hiçe sayıp; aşkları için ölmeleri toplumun aşka bakışına başkaldırıdır. Romeo ve Juliet'in ölümünden sonra toplumun onların duygularını anlayıp, kentin meydanına Romeo ve Juliet'in heykelini dikmesi toplumun aşka bakışında değişiklik olduğunu göstermektedir.

İki eser anlarını tekniği açısından karşılaştırıldığında, Hüsn ü Aşk'ta Doğu'daki anlatım tarzının da etkisiyle masalsı ve soyut anlatımın yoğun olduğu; Romeo ve Juliet'te ise daha somut ve gerçekçi bir anlatımın olduğu görülür. Hüsn ü Aşk'ta, karakter, mekân, zaman gibi unsurların gerçeklikten kopuk ve masalsı olması; Romeo ve Juliet'teki karakter, mekân, zaman gibi unsurların ise somut olması iki eser arasındaki en önemli farklardır.

Hüsn ü Aşk'taki karakterler tamamen soyut ve gerçeklikten uzak, olağanüstü özelliklere sahipken, Romeo ve Juliet'teki karakterler, dünyanın herhangi bir yerinde karşımıza çıkabilecek, gerçek hayattan seçilmiş karakterlerdir.

Hüsn ü Aşk'ta zaman kavramına bir anlam yüklenmeyip, bahar, kış gibi geniş zamansal kavramlar kullanılmış yine, bin yıllık zaman kavramları bir anlık zaman dilimi içinde gerçekleşirken; Romeo ve Juliet'te zaman için belirgin ve gerçekçi kavramlar kullanılarak, hikâye içerisinde zamana anlamlar yüklenmiştir.

Hüsn ü Aşk'ta mekânlar soyut ve gerçektir. Neredeyse tüm mekânlar sihirlidir. Romeo ve Juliet'te mekânlar somut ve gerçekçidir. Olaylar, günlük hayatta karşılaşılabileceğimiz mekânlarda geçmektedir.

Hüsn ü Aşk'ta anlatıcı, tüm karakterlerin duygularını, iç çatışmalarını, gelecekte neler yaşayacağına dair her şeyi bilip, okuyucuya/dinleyiciye aktarırken; Romeo ve Juliet'te anlatım, diyalog şeklinde olduğu için; karakterlerin duygularını, iç çatışmalarını, gelecekte neler yaşayacaklarını izleyiciye/okuyucuya aktaran bir anlatıcı yoktur.

Farklı yüzyıllarda, farklı coğrafyalarda, farklı iki sanatçı tarafından aşk konusunu işleyen bu iki eser, âşık olan başkarakterlerin birbirine kavuşması için verdikleri mücadeleyi anlatmaktadır. Bu noktada iki eserdeki başkarakterlerin mücadelecı oluşu, pes etmeyişi, toplumu ve toplumsal normlara karşı gelmesi, kadın başkarakterlerin, toplumun kadına yüklediği misyonu aşp; aktif bir şekilde olayların içinde yer alması gibi benzer özellikler görülmektedir. Yine olayların akışında, sevgililerin ayrı düşmesi, toplumsal normların sebep olduğu engellerin girmesi ve çatışmaların yaşanması, gibi birçok benzerlik vardır. Ancak, bu benzerlikler evrensel bir duygu olan aşkı işleyen eserlerde, hikâyenin akışında görülebilen benzerliklerdir. Bu tarz benzerlikler, iki sanatçının birbirinden etkilendiğini ya da birbirini taklit ettiğini göstermemektedir. Aksine iki sanatçı, klişe sayılabilecek bir konuda özgün bir anlatım kullanarak, konuya yeni bir renk kazandırmıştır. Konu benzer olmasına rağmen karakter, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı gibi anlatımla ilgili husularda ise iki yazar birbirinden çok daha farklı bir anlatım tekniğine başvurmuştur. Şeyh Galib, soyut ve alegorik bir anlatımla, ütopya denebilecek bir aşk dünyası kurgularken; Shakespeare somut ve gündelik yaşamın bir parçası olarak eserini sunmuştur.

Nihayetinde Doğu'da ve Batı'da aşkın yüce bir duygu olduğu ve hangi dönemde, hangi anlatım tekniği ile anlatılırsa anlatılsın, aşkın, yaşamın ayrılmaz bir parçası olduğu gerçeği karşımıza çıkar. Bu da gösteriyor ki, coğrafyalar, tarihler, kültürler, insanlar ne kadar farklı olursa olsun, aşk her yerde her zaman var olmuştur ve var olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Aegleton, T, (2015), *William Shakespeare*, (4. Baskı) Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.
- Andrews, W. G, (2012), *Şiirin Sesi, Toplumun Şarkısı* (7. Baskı) İletişim Yay. İstanbul.
- Belge, M, (2014), *Edebiyat Üstüne Yazılar*, (5. Baskı) İletişim Yay. İstanbul.
- Coates, F, (2018), *Yetişkinlere Shakespeare*, Çev. Zeynep Avcı, (1. Baskı) Helikopter Yayınları, İstanbul.
- Costello, J, (2010), *Senaryo Yazımı*, Çev. Barış Baysal (1. Baskı) Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Claeys, G, (2018), *Ütopya Edebiyatı*, Çev. Zeynep Demirsü, Damla Göl (2. Baskı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Çetişli, İ, (2014), *Metin Tahlillerine Giriş 2*, (4. Baskı) Akçağ Yayınları, Ankara.
- Frye, N, (2015), *Eleştirinin Anatomisi*, Çev. Hande Koçak, (1. Baskı) Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Honan, P, (2013), *Shakespeare: Bir Yaşam*, Çev. Bülent Bozkurt, (5. Baskı) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Holbrook, V, (2018), *Aşkın Okunmaz Kıyıları*, Çev. Erol Köroğlu, Engin Kılıç, (7. Baskı) İletişim Yayınları, İstanbul.
- Horata, O, (2015), *Has Bahçede Hazan Vakti*, (2. Baskı) Akçağ Yayınları, Ankara.
- İpekten, H, (2017), *Fuzûlî-Hayatı-Sanatı-Eserleri- Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, (10. Baskı) Akçağ Yayınları, Ankara.
- İpekten, H, (2017), *Şeyh Galib-Hayatı-Sanatı-Eserleri- Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, (8. Baskı) Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kalkışım, M, (2013), *Şeyh Gâlib Dîvânı*, (2. Baskı) Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kolcu, A, (2015), *Öykü Sanatı*, (4. Baskı) Salkımsöğüt Dizgiyei, Konya.
- Koncu, H, Çakır, M, Sarioğlu, L, (2016), *Eser-i Aşk-Şeyh Galib Hakkında Makaleler ve Bibliyografya*, (1. Baskı) Dergah Yayınları, İstanbul.
- Kott, J, (2017), *Çağdaşımız Shakespeare*, Çev. Teoman Güney, (1.Baskı) Mitos-Boyut Yayınları, İstanbul.

- Külekçi, N, (2013), *Edebî Sanatlar*, (6. Baskı) Akçağ Yayınları, Ankara.
- Lefebvre, H, (2014), *Mekânın Üretimi*, Çev. Işık Ergüden, (4. Baskı) Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Moran, B, (2017), *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, (27. Baskı) İletişim Yayınları, İstanbul.
- Nash, P, (2013), *Kısa Film Senaryosu Yazmak*, Çev. Barış Baysal (1. Baskı) Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Richoeur, P, (2016), *Zaman ve Anlatı 1*, Çev. Mehmet Rifat, Sema Rifat, (3. Baskı) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Richoeur, P, (2016), *Zaman ve Anlatı 4*, Çev. Umut Öksüzan, Atakan Altınörs (2. Baskı) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Rifat, M, (2011), *Metnin Sesi* (2. Baskı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Shakespeare, W, (2017), *Bir Yaz Gecesi Rüyası*, Çev. Özdemir Nutku, (9. Baskı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Shakespeare, W, (2018), *Hamlet*, Çev. Sabahattin Eyüboğlu, (18. Baskı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Shakespeare, W, (2018), *Macbeth*, Çev. Sabahattin Eyüboğlu, (18. Baskı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Shakespeare, W, (2017), *Romeo ve Juliet*, Çev. Özdemir Nutku, (15. Baskı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Şentürk, A, Kartal, A (2017), *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (15. Baskı) Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Şeyh Galib, (2017), *Hüsn ü Aşk*, Haz. Abdülbâki Gölpinarlı, (8. Baskı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Şener, P, (2014), *Tiyatroda Yaşam-Oyun İlişkisi*, (2. Baskı) Dost yayınevi, Ankara.
- Tekin, M, (2012), *Roman Sanatı*, (11. Baskı) Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Todorov, T, (2014), *Poetikaya Giriş*, Çev. Kaya Şahin, (3. Baskı) Metis Yayınları, İstanbul.